Zima na izbegličkoj ruti
Destinacija Srbistan

Glasanje u Unesku
Neočekivani dobitak i njegova cena

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

01253
9 770353 802002

VREME

VREME 25 godina

broj 1297

cena 200 DIN

12. novembar 2015.

glavni urednik:
ŽELJKO MITROVIĆ

odgovorni urednik:
ALEKSANDAR RODIĆ

šef deska:
DRAGAN J. VUČIĆEVIĆ

UREDNICI SRBIJE

za izdavača:
ALEKSANDAR VUČIĆ

Premium Profit omogućava da jednokratnim ulaganjem na period od 3, 5, 7 ili 10 godina, uvećate vaš kapital i za preko 50%.
Uz pravu štednju i uvećanje kapitala sigurna budućnost je izvesna.

GENERALI

generali.rs Kontakt: 011 222 0 555

VREME
BROJ1297
12. novembar 2015.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Ovo izdanje je oditovano od strane ABC Srbija

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

04 Zoom: Ko o čemu, Vučić o poštenju

06 Glasanje u Unesku:
Neočekivani dobitak i njegova cena

10 Rat tabloida: Urednici Srbije

16 Čemu služe stranački programi:
Barokne ideološke fasade

18 Zima na izbegličkoj ruti:
Destinacija Srbistan

20 Austrija: Izbeglice i iskupljenje

23 Nuspojave: Pitanje mostarine

24 Afera "Robi Vilijams":
Bumerang za Malog

26 Ratni zločin silovanje:
Nevidljivi ožiljci u ime krvi i tla

28 Kako preživeti četvrt veka u novinarstvu:
Posao koji se oseća na koži

30 Četvrt veka: Vremena "Vremena" III

33 Konferencija: "Spoljna politika Srbije i unutrašnji održivi razvoj u svetlu novousvojenih razvojnih ciljeva UN"

41 Lisica i ždral: Srce od kamena II

KULTURA

42 O zenitizmu:
Ostavština Ljubomira Micića

45 Knjige: „Posledice jednog pucnja" Jelice Novaković i Svena Petersa

46 Intervju: Đorđe Milosavljević

48 Roman: „Do Budimpešte i nazad" Arpada Nađa Abonjija

49 Pisci o slikarima:
Vladan Matijević o Milanu Blanuši

53 TV manijak: Bez veze

SVET

54 Parlamentarni izbori u Hrvatskoj:
Poraz velikih partija

57 Portret savremenika: Hilari Klinton

60 Politička klima 2/4:
Temperatura koja ujedinjuje Evropu

62 Vreme uživanja: Strip

Za sve pare koje su letos date privatnoj firmi da pokrije navodne gubitke od koncerta Robija Vilijamsa mogla su biti održana dva Oktobarska salona. I još bi ostao pozamašan kusur

PIŠE: IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

"Danas je zenitizam podsticajniji nego što je bio u vreme svog aktivnog postojanja, između dva svetska rata", smatra istoričarka umetnosti Irina Subotić

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Svi su iznenađeni rezultatima: i HDZ i SDP, koji se još svađaju ko je od njih "relativni pobednik" ovih izbora, ali ponajviše koalicija nezavisnih lista Most bez koje je nemoguće sastaviti vladu. Pogađanje oko toga sa kime će i da li će Most u vladu i po kojoj ceni je u toku, a nije baš jasno ni za šta se ta šaroliko grupacija zapravo zalaže i koliko su njeni lideri jedinstveni

PIŠE: TATJANA TAGIROV

Fotografije na naslovnoj strani:
Rajko Ristić, Tanjug, Zoran Sinko, Nenad Đorđević

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Ko o čemu, Vučić o poštenju: Džejms Bond u novoj epizodi rušenja lidera u regionu preko nameštanja afera kumovima, bratu i prijateljima

Onog dana kad je izjednačio sudbinu Srbije i svoju ličnu poziciju, Vučić je prešao prag kontrolisanog demokratskog poretka i odškrinuo vrata diktaturi

NISKE STRASTI: CIA, SNAJKA, CIA

Ima tu nešto protivrečno: Kako to da u trenutku kad uživamo, po Aleksandru Vučiću, blagodeti visokog rejtinga u svetu, ima onih iz tog istog sveta koji bi da mu smrse konce.

Možda je razlog tome što ne osećaju na svojoj koži blagodeti stabilnosti, uspešnih reformi i drugih šećerlema iz premijerove kolonijalne radnje čiji je izlog ukrašen liciderskim srcima, a radnja se reklamira u blokovima između "Farme" i "Parova."

Stvar eskalira. Zvanično nam nikad nije bolje išlo, premijer je dobar drug sa svima, od Amerike do Rusije, s Merkelevom je prst i nokat, lider je u regionu, ali, čuj sad, premijer Aleksandar Vučić je izjavio pre neko veče u emisiji "Ćirilica" da se njegova borba za suverenu Srbiju ne sviđa mnogima u inostranstvu.

"Odbrojavaju mi dane razne strane službe, rade mi o glavi, prave afere i šire razne priče o tome koliko mi je preostalo. A smeta im jer se borim za Srbiju i što mi je samo ona važna, što poštujem Ustav na koji sam se zakleo", kazao je Vučić za Peconijev TV Hepi u emisiji kod Milomira Marića, koji je za to veče dao slobodno "Parovima", taman da provetre posteljinu i operu gaće.

Onog dana kad je izjednačio sudbinu Srbije i svoju ličnu poziciju, prešao je prag kontrolisanog demokratskog poretka i počeo je uvod u diktaturu.

Čije tajne službe ne žele stabilnu i jaku Srbiju? Da nije zavera i u tome što je u Beogradu išla paralelno s Londonom premijera najnovijeg Džejmsa Bonda?

To je najjeftinije podilaženje niskim strastima sluđenog građanstva koje u teorijama zavere najlakše pronalazi uzroke za sve muke koje su ga snašle. CIA, snajka, CIA... Paranoja se širi, a potpiruje je premijer lično. Neimenovane službe, "razne strane službe" ne žele stabilnu i jaku Srbiju, a još rade o glavi premijeru.

VRHUNSKI DOKAZ: PREMIJER NA POLIGRAFU

Vučić je gostujući u pomenutoj emisiji rekao da mu, od kada je formirana vlada, mnogi iz različitih motiva i razloga "odbrojavaju dane" i da su odmah krenule neverovatne priče.

U prilog tome premijer je naveo dešavanja u vezi sa prošlogodišnjim poplavama i dodao da su postojali oni koji su namerno i smišljeno unosili haos i govorili o stotinama i hiljadama mrtvih koji se spaljuju u visokoj peći u Lazarevcu, koja u tom gradu ne postoji. Počele su i priče o gašenju medija, rekao je Vučić i naveo da je video da mnogima u svetu zapravo nije bilo stalo do stabilnosti, pa ni previše do ljudskih prava i sloboda, "već da se pronađe oruđe i oružje za udaranje po Vladi Srbije".

"Moj greh je bio od početka što nisam dao da tuku neistinama po vladi", rekao je Vučić i dodao da je onda usledila hajka i kampanja u vezi sa helikopterom, gde je svakoga dana nešto novo izmišljano pa i, kako je rekao, tobožnji grafit "Smrt Pajtiću", koji je pisao štab DS-a sa ciljem da se pošalje poruka da u Srbiji nema političkih sloboda...

Prema njegovim rečima, generalni direktor Elektromreže Srbije Nikola Petrović otišao je na poligraf i prošao ga, a zatim se postavilo pitanje i da li je poligraf pravo sredstvo.

"Polaze od sebe, znaju kakvi su lopovi i prevaranti, reketaši... i hoće to i drugome da zalepe", rekao je premijer i ukazao najpre na priče o 24 stana u Bugarskoj gradonačelnika Beograda Siniše Malog, da bi se onda pričalo o jednom stanu.

Premijer je rekao da eventualno može da se priča o sukobu interesa i da je to najteže delo koje može da se stavi gradonačelniku na teret, a koje je nemoralno i nije krivično.

Dokaže li se da jeste, neće biti gradonačelnik, poručio je još jednom Vučić.

"Hteli su da kažu – sve oko mene lopovi i kriminalci i zamislite to govore i Miškovićeve sluge i satrapi najgorih lopova u Srbiji, najbliži satrapi oni koji su ojadili ovu zemlju", rekao je premijer.

Vučić je dodao da je uvek spreman da ode na, kako je rekao, svačiji detektor laži, da nikada neće da beži iz zemlje, da je uvek spreman da im "stane na crtu", da izađe na izbore, odgovara za sve...

"Kada izgubim izbore, neću da se sklanjam odavde i neću da bežim od bilo koga, jer ću da radim svaki dan do kraja mog mandata... Nema veće časti, ljubavi, obaveze nego da radite za svoju Srbiju, a lopovima koji dižu glavu i koji misle da će poštene ljude da nazivaju lopovima... to neću da dozvolim", rekao je Vučić.

Prema njegovim rečima, u kratkom narednom periodu videće se da država nema pardona ni prema onima koji su njen deo danas, niti onima koji su njen deo bili nekada, ukoliko su kršili zakon.

Vučić je dodao i da mu "mnogi odbrojavaju dane po raznim osnovama, koliko je teško bolestan, kada će da izabere naslednika"... i da to sluša već tri–četiri meseca.

Na pitanje kome se zamerio, Vučić je odgovorio da se zamerio nekima i pojedinim inostranim službama zato što štiti slobodu i nezavisnost Srbije, što Srbija danas nije vazalna zemlja, što ima svoje "ja", ume da brani i štiti svoje interese, ume da brani interese srpskog naroda i zato što neće da služi tuđim, već samo interesima svoga naroda.

Zamerio se, kaže, i što niko ne može da mu naređuje šta u ime Srbije treba da uradi.

"Ali, pre svega, zato što niko ne želi da trpi jakog lidera u jednoj maloj zemlji, koji će, po nečijem gledanju, morati mnogo toga da pušta i popušta u budućnosti. Zato je bolje da to bude neko slab, neki potrčko koga će moći da promene kad hoće i kao u lutkarskom pozorištu da mu menjaju poziciju", rekao je Vučić.

Premijer je naglasio da će se onoliko koliko može boriti za svoju zemlju...

MAST I ČAST: KOGA VUČIĆ TREBA DA SE PLAŠI?

Neke afere nije ni pomenuo, ima ih toliko da nije zgodno za pominjanje: od lažnih doktorata članova vlade, preko bratovljeve umešanosti u najmanje dva sudska postupka, do optužbi o monopolizaciji IT sektora (kome su nedavno odobrene privilegovane, niže kamate) pa sve do najnovijeg kanalizacionog rata medija koje ucenama i/ili privilegijama drži pod kontrolom užeg kruga saradnika.

Ubi se čovek da dokaže kako je on, i oni oko njega, pošteni, marljivi, nenadremani, sve poštenjačina do poštenjačine.

Ako iko, međutim, dođe glave Aleksandru Vučiću, neće to biti oni koji slove za protivnike njegove politike i načina vladanja. Biće to oni koji ga u ovom trenutku zdušno podržavaju. Dakle, njegovi tobožnji prijatelji.

Ne bih se, zbog dubokog osećanja gađenja, bavio njihovim moralnim i profesionalnim likom i delom, ali s obzirom na to da ih manje-više dobro poznajem, unapred potpisujem da će na prvoj krivini ostaviti onog u koga se sada kunu i da će ga, ako zatreba, žestoko napadati. Ne bi to bio prvi put.

Mislim da to i Aleksandar Vučić zna i koristi ih u ovom trenutku kao "korisne idiote" kao što su ih i drugi pre njega koristili, ali nije pitanje u tome da li on to zna, nego je pitanje zašto mu to treba.

Neko ko to zna, a ima visok rejting i uživa, kako se tvrdi, ugled "lidera u regionu", ne bi trebalo da prihvati toliki "reputacioni rizik" koji se ne sastoji samo u tome da se svako skriva iza njegovog kišobrana. Tim pre što ima stotinu mogućnosti da se izvuče iz zamke koju mu postavljaju tobožnji prijatelji.

Pod firmom zaštite vođinog lika i dela vodi se pravi rat protiv boljeg dela javnosti uz terciranje uličkog hora finansiranog od onih koji u gustoj magli srpskih javnih poslova vide priliku da se dokopaju masti i časti. ¶

Glasanje u Unesku

NEOČEKIVANI DOBIT

Premijer insistira na tome da Srbija "nije izgubila", pobedu ne spominje, što nije bez veze, jer sada bi trebalo umoliti sve one najjače u Briselu koji su hteli da vide Kosovo u Unesku ove jeseni (Nemačka, Holandija, Velika Britanija, Italija, Francuska...) i izgubili za tri glasa, da se pitanje imovine SPC-a i uopšte – srpske imovine, konačno spusti za pregovarački sto

Mada premijer Aleksandar Vučić i otac Sava Janjić, iguman manastira Visoki Dečani smireno odmeravaju važnost činjenice da je Kosovo ipak sprečeno u svojoj nameri da u okrilju Uneska počne da baštini srpsku kulturnu baštinu, diplomatska pobeda, sa ili bez navoda, jeste neočekivani dobitak za Srbiju. Jer, prvi put u utakmici Beograd–Priština, ili odnedavno Srbija–Kosovo, koja se vodi od 1999, svet Prištini nije dao ono što se koliko juče podrazumevalo. I to jeste bilo neočekivano za sve.

Svejedno, pitanje ostaje isto. Kako će fizički biti obezbeđeno srpsko kulturno nasleđe posle rezultata glasanja na sednici Generalne konferencije Uneska zahvaljujući kojem će Kosovo ostati pred vratima ove organizacije još najmanje dve godine? To bi trebalo da bude jedino pitanje o kojem bi Srbija i SPC valjalo da misle sada, ali i u naredne dve godine već najavljene "žestoke kampanje" Kosova za obezbeđivanje potrebne dvotrećinske većine na Generalnoj konferenciji Uneska – sledeći put. Sada su im za to falila tri glasa. Od 142 države koje su učestvovale u glasanju, 92 je glasalo za prijem Kosova u Unesko, 50 je bilo protiv, uzdržanih je bilo 29. Od zanimljivih brojki važno je spomenuti da 15 država nije prisustvovalo glasanju, a devet nije ni moglo da glasa zbog neplaćenih članarina (SAD, Izrael, Gvineja Bisao...)

Predlog Srbije da se rasprava odloži na istoj je sednici odbijen sa 89 glasova protiv, 59 članica Uneska je podržalo ovaj predlog, 22 članice su bile uzdržane, a 16 nije prisustvovalo glasanju. Odlaganju su se posebno usprotivile SAD (koje imaju pravo obraćanja, ali ne i glasanja zbog neplaćene članarine), Nemačka i Velika Britanija. Srbija je tražila da se glasanje na Generalnoj konferenciji Uneska odloži za dve godine, što "najjačima" nije odgovaralo, jer su, očigledno bili sigurni u pozitivan rezultat glasanja. Ovako, odbijanjem srpskog predloga i neprolaskom u članstvo Uneska, Kosovo će morati – sve ispočetka. Za dve godine čeka ih ponavljanje procedure – predlog za članstvo, glasanje u Izvršnom savetu Uneska, pa onda, ukoliko predlog tamo bude usvojen, i glasanje na Generalnoj konferenciji. A šta će biti za dve godine, ko živ ko mrtav. Elem, i da je Kosovo na Generalnoj konferenciji Uneska 9. novembra dobilo 95 glasova i postalo članica u ovoj međunarodnoj organizaciji, za SPC i Srbiju pitanje

KOSOVU SU NEDOSTAJALA TRI GLASA: Ivica Dačić na konferenciji Uneska /Foto: Fonet/AP

TAK I NJEGOVA CENA

fizičkog obezbeđivanja srpske kulturne baštine bilo bi jednako važno, kao i danas. Sve ostalo je marketing i predizborna kampanja.

RUSIJA I SRBIJA

Razume se da će narednih dana biti različitih tumačenja koliko je srpska diplomatija uistinu jaka (Vučić spominje pregovore sa predstavnicima 97 zemalja), a koliko je neočekivani dobitak proizvod novog geopolitičkog rasporeda u svetu. Zato nije neobično što je agencija Asošijejted pres u ispravci svoje ishitrene vesti da je Kosovo postalo članica Uneska, objavila da je glasanje u Unesku – pobeda Rusije i Srbije. Veliki ne vole da gube od malih, to je, što se kaže, opšte mesto u literaturi, pa se s Rusijom bolje "vari". Elem, srpski premijer je to razumeo pa insistira na tome da Srbija "nije izgubila", pobedu ne spominje, što nije bez veze, jer sada bi trebalo umoliti sve one najjače u Briselu koji su hteli da vide Kosovo u Unesku ove jeseni (Nemačka, Holandija, Velika Britanija, Italija, Francuska...) i izgubili za tri glasa, da se pitanje imovine SPC-a i uopšte – srpske imovine, konačno spusti za pregovarački sto. Zasad, Vučić je samo rekao da je Beograd pokušavao da nametne ove pregovore u Briselu, ali bez uspeha, zato što Priština nije htela da pristane na to. Ukratko, pitanje je kako će se Kosovo dalje ponašati. Sudeći prema vesti koja iz Prištine stiže pred zaključenje ovog broja "Vremena", da je Ustavni sud Kosova suspendovao sporazum o Zajednici srpskih opština, diplomatska borba tek počinje.

Milovan Drecun, predsednik Odbora za Kosovo i Metohiju, u izjavi za TV N1 rekao je da bi sada bilo realno očekivati da lideri u Prištini pokažu "dobru stranu" i da učine "mnogo toga" da zaštite imovinu SPC-a, da bi vernici mogli da odlaze u svoje bogomolje, a da ih Albanci ne kamenuju: "Ali, Priština se iracionalno ponaša. Srbija treba da odigra preko Brisela, Vašingtona i drugih centara moći, jer oni imaju moć da Prištinu prevedu u racionalno političko ponašanje i da se raspravlja o zaštiti srpske kulturne baštine. Priština odbija da raspravlja o imovini, ali to mora da bude na pregovaračkom stolu. Beograd želi da se raspravlja o srpskoj baštini, to je od vitalnog značaja", kaže Drecun. Drecun, međutim, ne kaže, koliko tesan rezultat glasanja i pobeda "onog dela međunarodne zajednice koji ne prihvata da se problemi rešavaju jednostrano i da se koriste pritisci, sila i ucene", mogu da "privole najjače" u Briselu i Vašingtonu da prevedu Prištinu u "racionalno političko ponašanje" i pristanu na pregovore o imovini.

I, koliko će, na kraju, Srbiju sve to koštati? Da li ćemo to platiti samo izmirivanjem telefonskih računa, kako to reče euforični Dačić, da smo za diplomatsku ofanzivu i trijumf na glasanju Uneska napravili samo telefonske račune – i ništa više.

Ukratko, ovo jeste pobeda, ali jedna od onih sa kojima se ne zna – šta i kuda? Jer, Kosovo će svakako ući u sve međunarodne organizacije, pre ili kasnije, budući da se tačkom 14 Briselskog sporazuma Srbija obavezala da neće ometati evropske integracije Kosova (i obrnuto), što podrazumeva i ulazak Kosova u međunarodne organizacije o čemu je nedavno pisano na stranicama "Vremena" (videti *Sećanje na Ahtisarija*, "Vreme" 1295, 29. oktobar). Te ako je procedura prijema Kosova »

u Unesko odložena na dve godine, i dalje ostaje pitanje statusa SPC-a na Kosovu, ko će čuvati srpsku kulturnu baštinu, i hoće li se o tome nešto pribeležiti i potpisati? I šta će biti predlog Beograda, ako do pregovora o imovini zaista dođe?

Ne stiče se utisak, bar ne iz izjava srpskih zvaničnika, da iko ima ideju o načinu na koji bi mogla da se reše pitanja imovine SPC-a i čuvanja srpske kulturne baštine, kako nepokretne (srednjovekovni manastiri i crkve) tako i pokretne (arhivska građa, muzejske zbirke, bibliotečki fondovi) – jer će sve to ostati na Kosovu, prema međunarodnim propisima, u matičnim institucijama, bez obzira na sadašnja i sva buduća prekrajanja granica i geopolitičke promene.

SPC IMA IDEJU

U nedavnom pismu Svetog Sinoda direktorki Uneska povodom pretenzija da Kosovo postane članica Uneska, SPC je zatražila rehabilitaciju Aneksa 5 odbačenog

■ Ovo jeste pobeda, ali jedna od onih sa kojima se ne zna – šta i kuda? Jer, Kosovo će svakako ući u sve međunarodne organizacije – tačka 14 Briselskog sporazuma

Ahtisarijevog plana iz 2007. godine, i to bi, veruju u SPC-u, moglo da bude moguća opcija. Aneks je, podsetimo, predviđao garancije Kosova da pokretna i nepokretna imovina Srpske pravoslavne crkve budu nepovredive i da ne budu predmet eksproprijacije, kao i da kosovske vlasti mogu da uđu u manastire i druge crkvene objekte samo uz pristanak SPC-a, a imovinu SPC-a bi obezbeđivale Kosovske policijske službe. Aneks je garantovao slobodu kretanja sveštenstvu i pripadnicima SPC-a na Kosovu, kao i uspostavljanje posebnih zaštićenih oblasti za više od 40 objekata.

A u bečkim pregovorima Beograda i Prištine 2006, koje je "nadgledao" specijalni izaslanik UN Marti Ahtisari, čini se da su glavna neslaganja bila baš oko broja zaštićenih zona i broja objekata. Eksperti Uneska, zajedno sa ekspertima Saveta Evrope napravili su za kancelariju Martija Ahtisarija (Unosek) predlog za 15 zaštićenih zona (od 39 koliko je tražio Beograd) i 40 objekata. Mada je na KiM registrovano 1300 srpskih crkava i manastira. Ukratko, u to vreme se negodovalo u SPC-u da će predmet pregovora biti samo tri odsto od ukupnog broja crkava i manastira. A albanska strana je pokušavala i taj broj da redukuje na 12 do 15 objekata, što je jedan odsto od registrovanih srpskih bogomolja.

Jovan Despotović, istoričar umetnosti i nedavno smenjeni direktor Muzeja savremene umetnosti, podsetio je da je još "aprila 2002. skrenuta pažnja Koordinacionom centru za Kosovo i Metohiju povodom Umnikovog prikaza aktivnosti Odeljenja kulture koji se odnosio na 'Popisivanje zidanih objekata kulturnog blaga'. U tom dokumentu stoji da: 'Postojeća lista registrovanih spomenika na Kosovu, rađena od 1954. do 1999, nije sačinjena u skladu sa međunarodno usvojenom metodologijom i objektivnim standardima. Ovaj projekat je popis zidanih objekata kosovskog kulturnog blaga u skladu sa međunarodnim standardima i metodologijom. Tako popisani objekti moći će da se ocene radi izrade nove liste registrovanih spomenika.' Iz ovoga sledi da naša važeća klasifikacija za spomenike od Posebnog značaja, od Izuzetnog značaja i od Velikog značaja nije usklađena sa međunarodnom klasifikacijom na spomenike Prve kategorije (od nacionalnog ili državnog značaja), Druge kategorije (regionalnog značaja) i Treće kategorije (lokalnog značaja). Ovo je, naravno, donelo i problem sa uspostavljanjem liste prioritetnog i urgentnog procesa zaštite srpske nepokretne kulturne baštine na Kosmetu." (Evropa, 2007, prema *www.jovandespotovic.com*)

Kako bilo, SPC je, ovoga puta, bila ažurnija od Beograda i kazala da pristaje na Ahtisarijevo rešenje zaštite spomeničkog nasleđa pa makar to bilo i samo tri odsto od celokupne nepokretne imovine SPC-a. Ruku na srce, ne bi se moglo reći da je idejni tvorac zaštićenih zona oko manastira i crkava na Kosovu – Marti Ahtisari. Takve su se ideje pojavljivale i ranije, o tome su razmišljali i međunarodni predstavnici i crkveni velikodostojnici. A bilo je i zajedničkih razgovora na tu temu.

KAI EIDE, ARTEMIJE I MARIĆ

Kai Eide, specijalni izaslanik generalnog sekretara UN, napisao je 2005. godine u svom izveštaju koji je predstavljao obuhvatan pregled situacije na Kosovu "sa ciljem da se oceni da li su sazreli uslovi da se pokrene i vodi proces utvrđivanja budućeg statusa": "Postoji potreba da se kreira 'zaštitni prostor' oko ovih objekata kako bi bili manje ranjivi na političke manipulacije. Treba naći sporazume koji bi srpske pravoslavne objekte na Kosovu stavili pod neki oblik međunarodne zaštite. To bi zahtevalo uključivanje garantovanog pristupa, imovinska prava i održivost zajednice. Nije samo važno zaštititi pojedina mesta kao kulturne i religiozne spomenike, već i kao žive zajednice. Savet Evrope i Unesko raspolažu posebnom ekspertizom u ovoj oblasti i treba ih pozvati da igraju ulogu u takvim sporazumima." U delu SPC-a postojalo je još tada uverenje da je "zaštitni prostor" oko manastira i crkava najprihvatljivije moguće rešenje, mada je podrazumevao, kao takav, nezavisnost Kosova. Drugi su, pak, bili, radikalno protiv.

Postojale su i inicijative o formiranju monaške zajednice na nivou KiM, koja bi bila organizovana po ugledu na Svetu Goru i "okupljala najvažnije monaške zajednice".

Niko, međutim, nije umeo da odgovori na pitanje, koje bi monaške zajednice, u stvari manastiri, bile označene kao najvažnije, ko bi odlučio o tome koje su važne, a koje ne, i po kojim kriterijumima, kao i šta bi bilo sa onima koje bi bile ocenjene kao nevažne, govorio je tadašnji episkop raško-prizrenski vladika Artemije, koji se, očigledno nije slagao sa ovakvim potencijalnim rešenjima.

Kada je, pre neko veče, Milomir Marić pitao premijera Vučića o tome, idejama koje su postojale ranije, o eksteritorijalnosti srpskih manastira o čemu je govorio i Boris Tadić, Vučić je pitao: "Šta je tu potpisano, gde je papir?"

Vreme je da Vučić potpiše. Ahtisari je i onako dobio Nobelovu nagradu za mir.¶

ZORA DRČELIĆ

15 AUTOMOBILA ZA KRAJ 2015.

UŠTEDITE DO 4.000€. UZ 3 GODINE BESPLATNOG REDOVNOG SERVISA.

MINI SRBIJA

www.MINI.rs

@MINISrbija

Delta Motors, Beograd, Radnička 8, Tel: 011 353 99 00, 353 99 31, 353 99 81
Radulović, Beograd, Dragoslava Srejovića bb, Tel: 011 20 80 180, 20 80 888
Radulović, Novi Sad, Novosadski put 71, Tel: 021 820 888

UREDNICI SRBIJE

Aleksandar Rodić, Dragan J. Vučićević i Željko Mitrović u svojim karijerama nisu uradili ama baš ništa što nije bilo povezano s politikom i političarima. Opredeljenja su menjali u odnosu na izborne rezultate, a o posledicama svega toga, kao i mehanizmima koje su primenjivali, najdetaljnije i najverodostojnije mogu da "svedoče" blateći se među sobom. Nijedan istraživački novinar na planeti ne bi mogao da razmrsi to klupko nemorala, bezobzirnosti i beščašća tako delotvorno kao sami akteri

U trenucima dok nastaje ovaj tekst, čak i bliska budućnost pojedinih medija i njihovih vlasnika krajnje je neizvesna. Tekst, naime, nastaje u utorak, 10. novembra, a oglašavanje Aleksandra Vučića o tekućem ratu na liniji "Kurir"–"Informer"–TV Pink najavljeno je tek za sutradan – sredu, 11. novembar.

Do tog obraćanja, svaka pretpostavka je čist pucanj u prazno, a rat je i inače takav i toliki da se o njemu retko ko usuđuje da progovori. Od nedelje, kada je izbio u punoj snazi i kada je krenula vatra iz svih oružja, o sukobu je naširoko pisala samo "Politika" (koja je u čitavu stvar direktno i uključena), dok su se drugi ili potpuno uzdržali od izveštavanja ("Blic", RTS) ili izveštavanje sveli na hronologiju ("Danas", "Večernje novosti", TV B92, N1). Što se tiče analitičara, do ovog trenutka uglavnom su se istakli samo oni koji i inače nastupaju na TV Pinku, odnosno oni čija je objektivnost – u najmanju ruku – pod znakom pitanja.

Za sada, dakle, moguće je sve i ne zna se ništa. Jedino što je izvesno jeste da čitava ova stvar zaudara do nebesa i da svaki događaj koji se plasira pred građane i građanke Srbije, liči na spinovanje ili dobro organizovanu predstavu. Što, naravno, nije ništa čudno imajući u vidu da su glavni akteri – Aleksandar Rodić, Dragan J. Vučićević i Željko Mitrović – ljudi koji su svoje karijere i bogatstva izgradili na višegodišnjem promovisanju beščašća i prostakluka, na bliskosti različitim političkim strukturama, srozavanju novinarske profesije, kršenju svih odredbi profesionalnog etičkog kodeksa i većeg broja zakona ove države.

SRBIJO, IZVINI

Aktuelna epizoda sukoba formalnopravno počela je u nedelju, 8. novembra, naslovnom stranom "Kurira" na kojoj je, na beloj pozadini crnim slovima bilo ispisano "Srbijo, izvini", i gde je udarni sadržaj bilo otvoreno pismo vlasnika Aleksandra Rodića. U tom pisanom uratku ima mnogo čega antologijskog, ali poenta je da je Srbija država cenzure i autocenzure, a da je Rodić tome i sam doprineo pošto je pristao na naloge vlasti.

"Otvoreno kažem – i sam sam učestvovao u projektu ulepšavanja stvarnosti, zajedno sa 80 odsto drugih vlasnika medija, među kojima su i Željko Mitrović i Dragan Vučićević. Sve je počelo time da smo svi zajedno direktno učestvovali u radu izbornog štaba Aleksandra Vučića. Ubeđivali se nekad i verovali da je to dobro za našu zemlju", navodi vlasnik "Kurira". Zbog svega toga, on – tako probuđen i osvešćen – kaže : "Stajem ispred cele naše profesije i kažem – dosta!"

Bez obzira na pokajnički ton, u ovom pismu (vidi okvir "Pismo 1: Aleksandar Rodić") najzanimljivije je ipak to što ga potpisuje čovek koji je tokom svoje dosadašnje karijere uradio sve što je mogao da Srbija utone u mrak u kakvom se trenutno nalazi i u kojem je za sva izvinjenja naprosto suviše kasno.

Kako bilo, nije se Rodićevo pismo još ni društvenim mrežama pošteno raširilo, a Željko Mitrović već je imao pisani odgovor (vidi okvir "Pismo 2: Željko Mitrović"), ali i spreman celodnevni program

ČEKA SE NA PRAVI UDARAC: A. Vučić

Foto: FoNet

pod maštovitim nazivom "Rušenje Vučića". Ova emisija – način na koji je vođena i realizovana, izbor i izjave gostiju – lako bi zaslužila mesto u udžbenicima novinarstva (i vrlo verovatno pomogla studentima budućeg doba da saznaju kako se nikada i ni pod kojim uslovima ne bi smelo raditi) čak i da nije bilo Dragana J. Vučićevića.

Međutim, nakon što se tu pojavio vlasnik i urednik "Informera", "Rušenje Vučića" prestalo je da bude samo primer za sramotno novinarstvo i postalo jako loša predstava koja je kod svakog iole pismenog gledaoca izazvala ozbiljne probavne/nervne tegobe.

Ponavljajući već mnogo puta iznete optužbe na račun vlasnika "Kurira", Vučićević je uz vragolast osmeh najavio da će uskoro imati i čvrste dokaze za svoju priču. Ni predahnuli nismo, a u programu se pojavio snimak koji je kasnije mnogo puta repriziran, a u kojem vlasnik Farmakoma Miroslav Bogićević u telefonskom razgovoru sa Vučićevićem priznaje da je Aleksandru Rodiću i njegovom saradniku Dušanu Bjelopetroviću 2012. godine dao milion evra kako bi ušao u posao kupovine "Politike", ocenjujući da to nije bio mito, već "klasičan reket".

Kako je istakao, za to su znali Boris Tadić, njegov šef kabineta Miodrag Rakić i funkcioner DS-a Dušan Petrović. "Tadić me je zamolio da ja to kupim", naveo je Bogićević, uz napomenu da je od njega traženo da Rodiću da milion evra "zato što su posao prethodno već ugovorili". Po njegovim rečima, on je taj slučaj u dva navrata prijavljivao policiji, bio je čak i na poligrafu, ali sve to nije imalo nikakve posledice.

NIKO, NIKOM, NIŠTA

Bogićevićeve tvrdnje demantovali su i Tadić i Aleksandar Rodić: Tadić tvrdnjom da nikome nije sugerisao da kupuje medije, a Rodić najpre tezom o "medijskom linču", a potom novim otvorenim pismom objavljenim u popodnevnim satima 9. novembra. Tu se, između ostalog, navodi da je s vlasnikom Farmakoma 2012. potpisao ugovor o prodaji potraživanja WAZ-a prema "Politici" za 3,5 miliona evra, ali da Bogićević tu sumu nikada »

PISMO 1: ALEKSANDAR RODIĆ (IZBOR)

Foto: Kurir

"Poštovane kolege iz medija, vlasnici, urednici i novinari, i vi znate da cenzura i autocenzura postoje. I vi ste, baš kao i ja, pristali na pritisak kojem smo izloženi. Čak i oni koji su navodno usamljeni jahači pravde nisu u potpunosti slobodni."

"Svi urednici i novinari u Srbiji znaju istinu."

"Danas, kad sam ja pod direktnim udarom i pritiskom na uređivačku politiku, stajem ispred cele naše profesije i kažem – dosta!"

"Ovog puta nećete me zastrašiti vašim pretnjama i ucenama, bez obzira na cenu koju ću morati lično da platim zbog toga."

"Apelujem na sve da sačuvaju obraz i narodu Srbije počnu da saopštavaju istinu."

"Drage kolege iz svih medija, pozivam vas da se oslobodimo straha, jer samo tako možemo da budemo novinari. Tamo gde prestaje strah, počinje istina."

nije isplatio "uprkos pravosnažnoj odluci suda u Šapcu".

Navodno, februara 2012. on je "pod pritiskom tadašnje vlasti DS-a i na zahtev Bogićevića" s njim zaključio ugovor "o prodaji akcija u svojoj kompaniji, koja je sa WAZ-om potpisala ugovor o otkupu potraživanja prema 'Politici'". Nakon promene vlasti, navodi Rodić, Bogićević se zbližio s Aleksandrom Vučićem i Goranom Veselinovićem (koga je "Kurir" pre izvesnog vremena već optužio da je novi vlasnik medijskog prostora, odnosno da igra ulogu koju je navodno igrao Dragan Đilas tokom vladavine DS-a). "Svi zajedno od mene su tražili da Bogićeviću oprostim više od pola duga. Kad sam ja to prihvatio, oni su izigrali dogovor, samo su kupovali vreme. Čak sam u maju 2014, na zahtev Bogićevića, s njim zaključio poravnanje, prema kojem on priznaje dug, a koje smo overili pred sudom u Beogradu. Međutim, ni to nije ispoštovao. Jedine pretnje i jedini pritisak vršeni su na mene da moram Bogićeviću da oprostim dug", kaže Rodić. U prilog tim tezama, priložio je i dokumenta koja pokazuju da je potraživanja WAZ-a prema "Politici" otkupio preko svoje firme registrovane na Devičanskim ostrvima, kao i da je sa Bogićevićem potpisao ugovor o prodaji te firme (za već pomenutih 3,5 miliona).

U izdanju od 10. novembra, "Politika" objavljuje zanimljiv detalj koji odgovara na pitanje zašto je priča o kupovini "Politike" otvorena baš kad je otvorena – početkom oktobra ove godine. Pošto je zbog nenaplaćenog duga od Bogićevića, Rodić tražio angažovanje sudskog izvršitelja, 16. oktobra ga je izvršitelj navodno obavestio da od tog posla nema ništa i da naplata duga nije moguća. Prema navodima "Politike", baš tada je "'Kurir' započeo kampanju neprijateljskog preuzimanja".

Ova poduža i užasno konfuzna storija ima mnoštvo nepoznatih, ali u ovom trenutku ključne su dve. Prvo i iznad svega, ovde lažu ili Bogićević, ili Aleksandar Rodić, a obe priče podjednako su skandalozne i u podjednakoj meri pokazuju rasulo jedne države. Ako pak lažu i jedan i drugi, što je takođe moguće, sva je prilika da, štiteći svaki svoj interes, kriju neki još grozomorniji scenario.

Druga velika nepoznanica jeste razlog zbog kojeg je Bogićević progovorio – gle slučajnosti – nepuna dva dana pošto mu je "ukinut pritvor uz elektronski nadzor", tj. skinuta "nanogica". Zbog tog "detalja", čoveku normalne inteligencije zaista je teško da poveruje kako iza njegove ispovesti ne stoji neki dogovor. Iako za to verovatno nikada neće biti nikakvih dokaza, nameće se zaključak kako je nanogica otišla u prošlost tek nakon što je Bogićević pristao da progovori.

Ili, ako nastavimo s hipotezama, moguće je da je Aleksandar Rodić napisao svoje "Izvini" nakon što je saznao šta mu se sprema – to bi značilo da je u ovoj priči kokoška starija nego jaje, tj. da je gazda "Kurira" saznao šta će Bogićević da kaže, shvatio da je pušten niz vodu i odlučio da iz svega toga izađe kao "borac za opštu stvar", koji je žrtva medijsko-političkog linča.

Pored razloga zbog kojih je progovorio, neverovatno je i kako je Bogićević progovorio: u telefonsku slušalicu, posle samo jednog pitanja Dragana J. Vučićevića. Gledaocu koji nema nikakve veze s medijima i sklonom da poveruje u sve što vidi na TV Pinku, tako nešto izgledalo je krajnje verodostojno – posebno nakon što je repriziranо više desetina puta. Nasuprot tome, gledaocu koji je samo za trenutak uključio mozak ili je makar elementarno medijski pismen, već je i sam mizanscen probudio sumnju. Pre svega, takve izjave ne daju se pošto te pozove tamo neki novinar – naprotiv, iza njih je obično višednevno ubeđivanje, objašnjavanje, međusobno sticanje poverenja itd. Čak i da je Bogićević čitavog života bio u prijateljskim odnosima sa Vučićevićem, teško da bi mu to što mu je rekao, rekao nakon jednog pitanja, u telefonskom razgovoru, onako u prolazu. Još je teže zamislivo da bi on to izgovorio tek tako, bez nekog pozadinskog interesa, ucene, pretnje ili dogovora.

Ovako kako je predstavljeno, izgledalo je da je Bogićević jedva čekao da ga neko priupita koga je i kada podmićivao, pa da

on otvori dušu rizikujući, u ime istine dabome, da ponovo zaglavi robiju. A to u realnom životu jednostavno ne biva.

Posebno ako se ima u vidu kakav je Bogićević igrač, o čemu je "Vreme" ranije već pisalo.

PREDIGRE

Kao i svaki drugi rat, ni ovaj nije izbio iznenada. Već godinama, a naročito od kada su tabloidi "Kurir" i "Informer" dobili status Vučićevih medija, traje sukob između njihovih vlasnika Aleksandra Rodića i Dragana J. Vučićevića. U periodima najburnijih svađa, nikada se nije štedelo na uvredama, optužbama koje su zvučale krajnje uverljivo, a nije manjkalo ni oštrih reči: "Informeru" je iz tabora "Kurira" uglavnom prebacivana preterana bliskost s režimom, dok je s druge strane uzvraćano tezama o medijskom kriminalu, tj. o brojnim preregistracijama firme putem kojih je "Kurir" izbegavao svoju materijalnu i pravnu odgovornost u različitim prilikama. Mora se priznati da je Dragan J. Vučićević tu obično prolazio bolje, i to ne samo zahvaljujući dobroj priči (i inače opštepoznatoj). Bodove je dobijao uglavnom na bazi "umjetničkog dojma", tj. zahvaljujući živopisnom načinu izražavanja i odsustvu bilo kakve brige za kulturu i etiku javne reči.

Ipak, ono što se događalo ovaj put, izgledalo je nešto drugačije. Pre svega, već mesecima je bilo očigledno da "Kurir" nekako "luta" kada je u pitanju uređivačka politika, tj. političko usmerenje.

Za razliku od "Informera", u kojem nije bilo šanse da se pročita bilo šta što nije u skladu s Vučićevim interesima, urednici "Kurira" kao da nisu znali šta hoće: čas su napadali Tomislava Nikolića (gde je optužba da je predsednik dobio vanbračno dete najskandaloznija), čas ga branili; čas su branili zvanične stavove o padu helikoptera, čas ih dovodili pod znak pitanja; iako tradicionalno na strani Aleksandra Vučića, tokom trajanja nemira u Podgorici otvoreno su podržali protivnike Mila Đukanovića (što nije bilo u skladu s državnom politikom). Konačno, otvorili su i pitanje uloge Gorana Veselinovića na srpskoj medijskoj sceni, ne potrudivši se da ga na bilo koji način zatvore.

Istovremeno, "Kurir" je delovao bledunjavo čak i na frontu koji je sam otvorio:

PISMO 2: ŽELJKO MITROVIĆ (IZBOR)

Foto: Miroslav Dragojević

"Rodić otvoreno kaže da je učestvovao u projektu ulepšavanja stvarnosti, a ja kažem da je on stvarnost svakodnevno pretvarao u fekalije, da za njega nikada ni jedna dobra vest nije bila vest, a da ni loše vesti nisu bile vesti ukoliko mu se za to dobro plati. Politika kanalizacije i septičkih jama za svakoga i sve, jedina je politika Aleksandra Rodića, koji čak ni pismo nije umeo da sastavi, nego mu ga je sastavio isti autor jednog Miškovićevog obraćanja."

"Ja, Željko Mitrović, izvinjavam se, poštovani građani Srbije, što sam sa Aleksandrom Rodićem išta radio, jer mi je jasno da on nikakva uverenja nije ni imao, sem uverenja o pothranjivanju sopstvenih bisaga. Uostalom, Aleksandar Rodić je poznat po tome da je patentirao džuboks novinarstvo, a to je ono kad novac ubaciš gore, a nešto izađe dole."

"Ja, Željko Mitrović, pozivam sve časne ljude i kolege da se suprotstave kriminalcima iz naše branše, koji, kako sami kažu, nikada nisu govorili istinu, a kojima je dobra samo ona država koja toleriše, hvali i podstiče njihov kriminal. Izvini Srbijo što ti na vreme nisam rekao koliko takvih lopova, reketaša i kriminalaca ima. Tamo gde prestaje strah od kriminalaca, počinje istina."

sagi o navodnoj kupovini "Politike". Nakon što su 7. oktobra obznanili da su "otkupili sva prava i potraživanja" od nemačkog WAZ-a u kompanijama "Politike", kao i da će u "narednom periodu ući u proces realizacije ovih prava i potraživanja", nadležni u "Kuriru" (tj. u Adria medija grupi) pokazali su da su im i odbrana i napad prilično slabi i neubedljivi.

Pošto je vest o otkupu u javnosti protumačena kao finalna faza kupovine našeg najstarijeg dnevnog lista, i pošto se tim povodom "digla kuka i motika", "Kurir" se vrlo nevešto branio od paljbe koju je predvodila urednica "Politike" Ljiljana Smajlović. Za razliku od nje, koja je bila toliko "naoštrena" da je u kolumni citirala nepismeni SMS koji je dobila od Radisava Rodića, a "Politiku" nazvala "draguljem srpskog novinarstva", Rodići u svojim odgovorima nisu pružili ni neophodne informacije, ni bilo šta vredno citiranja. Nije tu bilo nikakvih validnih argumenata, koji se prikazuju tek sada, kada je Aleksandar Rodić očigledno priteran uza zid i prinuđen da se brani činjenicama, a ne poezijom.

Mesec dana ranije, dok su još imali kakvog-takvog manevarskog prostora, nadležni u "Kuriru" bavili su se trivijalnostima i na vrlo čudan način reagovali na rafalnu paljbu iz "Politike".

Primera radi, kada je "Politika" objavila da je "Kurir" medij koji često krši Kodeks novinara Srbije i koji se, kao takav, često pominje u žalbama pred Komisijom za žalbe Saveta za štampu, objavljen je tekst u kojem se analizira i poštovanje profesionalnih kodeksa u "Politici". Nije, naravno, ni "Politika" bezgrešna (ni nekad, a ni »

PISMO 3: IVAN TASOVAC

Foto: FoNet

Prava je šteta što je 8. novembar bio dan toliko ispunjen događajima da je saopštenje ministra kulture povodom "pokajanja" Aleksandra Rodića prošlo nezapaženo. Jer, reč je o štivu koje je čudno, prepuno zamena teza i opštih mesta koja ne govore ni o čemu, osim o samom potpisniku. Štivu, ukratko, koje na najbolji mogući način pokazuje da nije nikakvo čudo što se Srbija, kada su u pitanju mediji, nalazi tu gde se nalazi.

Ivan Tasovac, sasvim očekivano i sasvim razumljivo, tvrdi da nije kriv ni za situaciju u kojoj se nalazi Tanjug, ni za situaciju u kojoj se nalazi "Politika", pa ni za slučaj "Kurir". Podugačko je to objašnjavanje i opravdavanje, te nema svrhe ni smisla da ga ovde prepričavamo ili citiramo. Ono što je ipak vredno pomena i što naročito zabrinjava jeste percepcija sopstvene važnosti koju je ovde prikazao nadležni ministar. Zaboravljajući da su i pre njega postojali medijski zakoni, Tasovac navodi kako je set novih medijskih zakona predvideo "pravo novinara na objavljivanje tvrdnji i iznošenje stavova i mišljenja", kako novinari zbog toga ne mogu da ostanu bez posla ili plate i kako niko ne sme da ih diskriminiše. Po Tasovcu, novinari tek sada imaju pravo da odbiju nalog urednika, da se ne potpišu ispod izmenjenog ili naručenog teksta, da slobodno osnivaju udruženja, a imaju i definiciju javnog interesa u oblasti javnog informisanja (bez toga, je l' te, teško su do sada mogli da žive).

"Sve to su, tokom ove vlade, dobili mediji", kaže ministar.

Razumljiv je Tasovčev bes zbog dešavanja u "Kuriru", i donekle razumljiv cinizam kojim se brani od odgovornosti za takvu situaciju, ali reći novinarima kako su "tokom ove vlade" dobili (valjda na poklon) nešto što do sada nisu imali ili što im po zaslugama ne pripada, zaista je bezobrazluk i neznanje posebne vrste. Naročito imajući u vidu da ti i takvi mediji, baš "tokom ove vlade" jedva preživljavaju raznorazne pritiske i da je pitanje koliko će ih posle ove vlade uopšte preostati.

Da bi upotpunio utisak, Tasovac je objasnio da se "Kurir" nije bunio zbog autocenzure u vreme kada je radio u interesu različitih političkih faktora: "Ništa od toga. Autocenzura postoji samo u slučaju Aleksandra Vučića i mene kao njegovog Gebelsa. I mi smo cenzuru uveli, i to tako da nema dana da 'Kurir' i svi ostali ne pišu o meni, ali i o njemu i, posebno, njegovim kadrovima."

O tezi da mediji svakodnevno pišu o Tasovcu, "ali i o njemu (Vučiću)", teško je i govoriti i pisati van posprdnog konteksta.

Ovde je pak dovoljno da se zabeleži kako je poređenje s Hitlerovim ministrom propagande krajnje neadekvatno. Tasovca, naime, niko nikada ne može da uporedi s Gebelsom, jer je on, za razliku od Tasovca, odlično radio ono za šta je bio angažovan.

sad), ali komparacija ta dva lista kako bi se dokazalo da je "Kurir" moralniji i profesionalniji, potpuno je neverovatna. "Kurir" tu između ostalog navodi da je u Savet za štampu stizao i veliki broj žalbi na "Politiku", ali da te žalbe "na volšeban način, najverovatnije zbog različitih pritisaka, skoro nikada ne dolaze na dnevni red Saveta". Koliko god sve to privlačno i zanimljivo zvučalo, u pitanju je – čista laž. Pre svega, princip rada Komisije za žalbe je takav da je jednostavno nemoguće da žalbe "nestaju". Nijedna žalba protiv "Politike" nije nestala – sve su uredno procesuirane, i bilo ih je neuporedivo manje nego žalbi na "Kurir". Povrh svega, iz čitave ove nadrealne priče izostavljena je činjenica da u toj istoj Komisiji već duže vreme sedi zamenica glavnog i odgovornog urednika "Kurira". Ako je Komisija već toliko korumpirana i pod takvim pritiscima, zašto je ona tu? Zašto nije reagovala, pobunila se?

ZAGREVANJE PRED BITKU

Otvaranje fronta počelo je 30. oktobra, kada je – ne pozivajući se ni na šta drugo osim na sopstvene pretpostavke i saznanja iz neimenovanih izvora – "Informer" na naslovnoj strani objavio fotografiju Aleksandra Rodića praćenu tvrdnjom "Ovaj kreten hoće da bude premijer". Nastavio je već sutradan, tezom da "Rodić juri Borka", navodeći kako vlasnik "Kurira" hoće da u svoj politički tim uvrsti i Borka Stefanovića.

Rodić je sve to demantovao, ali je Vučićević, opet po dobrom starom običaju, sve njegove tvrdnje ignorisao. Odmah posle teksta o vezi između Rodića i Borka Stefanovića, razradio je priču o marifetlucima Adria media grupe navodeći kako "Rodić ima profit od 257 miliona, a ne plaća porez".

S druge strane, "Kurir" je bio uporan u objavljivanju tekstova o umešanosti Vučićevića i Mitrovića u sukobe u Crnoj Gori, tvrdeći kako je baš Vučićević "Milova medijska batina".

Pošto Vučićeviću ne treba mnogo da plane, već 2. oktobra kod njega je osvanulo otvoreno pismo Aleksandru Rodiću u kojem ga opet optužuje za kršenje zakona, ucene i reketiranje, otvoreno mu poručivši da nije kreten, već "moralni gmaz": "Ja sam, priznajem, prošlog petka

napravio veliku grešku kada sam nazvao Acu Rodića kretenom. Nije on kreten! Svi mi koji smo radili sa njim, krivi smo jer to nismo razumeli. Kreteni su svi oni iz zapadnih ambasada koji mu pružaju podršku ne bi li se nekako oslobodili Vučićeve dominacije, a on, bitanga, koristi stvarne i lažne naloge koje dobija od američke i ambasade EU u Srbiji kako bu ucenjivao i plašio bedne srpske političare – jer kad on, moralna grdosija, krene u napad na njih, najebaće sto posto."

Uzvratni udarac "Kurira" opet je delovao neubedljivo. Nakon niza tekstova na istu temu, ovaj list na naslovnoj strani od 3. novembra donosi grafički prikaz "svoje slike sveta": tu se navodi da su "crnogorska crkva i opozicija složne" da "Milovi janjičari dobijaju novac da pljuju Srbe". Citiraju se zatim reči lidera crnogorskog Demokratskog fronta Andrije Mandića kako "crnogorski premijer sprovodi diktaturu po utvrđenoj šemi: 1. Đukanovićev podanik Beba Popović da nalog da se neko napadne" i 2. Vučićevićev "Informer" to razradi, Mitrovićev Pink M preuzme tu "vest" i "besomučno je vrti".

Iako je u sve ovo i do tada bio uključen, vlasnik TV Pinka Željko Mitrović tada se već vrlo aktivno angažuje i – sasvim očekivano i u skladu sa svojim inače izraženim literarnim porivima – Rodiću upućuje otvoreno pismo. Ono je, kao i sva njegova prethodna i potonja pisana dela prepuno patetike i opštih mesta, ali danas, post festum, deluje zabrinjavajuće proročanski. Naime, Mitrović već na samom početku piše: "Ne mogu da kažem da nisam srećan što ćemo narednih nedelja i meseci imati priliku i to svakodnevno, makar na minut-dva, jedan drugom da, muški krajnje iskreno, saopštimo šta mislimo jedan o drugom, ali i da raspravimo razne stvari iz prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Naravno, za onog od nas dvojice koji medijsku budućnost uopšte bude imao."

Nakon ovoga, Vučićević je svoje snage usmerio uglavnom na najavu "raskrinkavanja" kolega iz CINS-a, BIRN-a i KRIK-a, odnosno na reakciju koju je ta hajka izazvala u Briselu, pa su napadi na Rodića bili sporadični i daleko blaži od onih zabeleženih prethodnih dana.

No, u subotu, 7. novembra, bilo je jasno da se sprema nešto veliko. Tog dana, "Informer" je na naslovnoj i na sledeće četiri strane objavio tekst "Rodići pokrali državu", sa sve dokumentima koji navodno potvrđuju ranije Vučićevićeve teze.

ISTORIJSKO UZIMANJE, IZJAVE NA TV "PINK": Dragan J. Vučićević i Miroslav Bogićević

Foto: Zoran Sinko, Aleksandar Dimitrijević

Sutradan, Aleksandar Rodić odgovorio je sa "Srbijo, izvini", a ostalo je već istorija.

NASTAVAK U IDUĆEM BROJU

Iako su nerealni optimisti očekivali da će međusobno gađanje blatom između Rodića, Vučićevića i Mitrovića brzo proći, ni tri dana nakon formalnog početka, rat ne jenjava. Naprotiv.

Zainteresovanoj publici su 10. novembra pruženi sadržaji znatno prijemčiviji od skoro filozofske priče o kupovini "Politike": dok "Informer" nastavlja da seiri nad detaljima Bogićevićeve ispovesti i ovaj put donosi živopisne opise novčanica i torbe u koju je stavljen novac za mito, "Kurir" se na naslovnoj strani opet bavi nerazjašnjenim okolnostima smrti Mitrovićeve ljubavnice Ive Bodrožić. Ozbiljna situacija na medijskoj sceni tako je opet svedena na rijaliti, na sočne tračeve i detalje koji možda jesu validno oružje u očima sukobljenih strana, ali koji zapravo dodatno srozavaju i onako srozanu profesiju i, uopšte, javnu scenu u Srbiji.

U ovom trenutku ključno je samo jedno: šta će na sve to da kaže Vučić, odnosno kako će na kraju da presudi. Sve ovo što se dogodilo, sigurno nije moglo da se desi bez njegovog znanja, ali će tek nakon njegovog zvaničnog oglašavanja biti jasnije zašto je sve to urađeno i zašto je urađeno baš sada. Da li je sve to samo bacanje magle kako bi se prikrili mnogo važniji događaji (što je i inače redovna pojava u ovdašnjem političkom životu)? Da li je "Kurir" na medijskom tržištu zauzeo previše mesta? Ili pak zauzima mesto na koje je neko već bacio oko? Da li je u pitanju unutarpartijski rat u SNS-u, pa se "Kurir" sad svrstava na jednu, a TV Pink i "Informer" na drugu stranu? Ili je u pitanju samo puko otkrivanje prljavog veša, bez ikakve političke pozadine?

Iako mora da se pomene, jasno je da je poslednja varijanta praktično nezamisliva. Aleksandar Rodić, Dragan J. Vučićević i Željko Mitrović u svojim karijerama nisu uradili ama baš ništa što nije bilo povezano s politikom i političarima. Opredeljenja su menjali u odnosu na izborne rezultate, a o posledicama svega toga, kao i mehanizmima koje su primenjivali, najdetaljnije i najverodostojnije mogu da "svedoče" blateći se među sobom. Nijedan istraživački novinar na planeti ne bi mogao da razmrsi to klupko nemorala, bezobzirnosti i beščašća tako delotvorno kao sami akteri.

Zato bi ovih dana, koliko god to mučno bilo, trebalo pažljivo gledati tu predstavu. Uključujući tu pre svega glavnog glumca – onog kojeg su do pre neki dan svi slušali, a koji sigurno neće mirno prihvatiti pobunu jednog od svojih donedavno vernih slugu. ¶

TAMARA SKROZZA

Barokne ideološke fasade

Ne znam da li će Pajtić i drugovi iz DS-a moći napisati "demokratskiji" program od svojih današnjih ljutih "idejnih protivnika" iz redova naprednjaka

Foto: FoNet/Dragan Antonić

Čim sam u novinama primetio da se unutar Demokratske stranke priprema novi politički program, te da se oko njega već naslućuju unutrašnje žestoke polemike, setio sam se jedne neproverene priče – da je, posle 2000. godine, Zoranu Đinđiću, koji je otpočeo "politiku dobrosusedskih odnosa", neko obesio o nos da je on predsednik stranke koja u svom programu ima "objedinjavanje svih srpskih zemalja", te da to stoji na sajtu ove organizacije. Navodno, pragmatični Đinđić je ovaj problem brzo rešio, skinuo je Program DS-a sa sajta stranke.

Pokušavajući da proverim ovu priču, nazvao sam nekoliko ljudi iz kruga prvih članova DS-a, ali niko nije mogao da se seti da li je takav cilj bio zapisan u "izvornom programu". Neki su rekli da ne veruju u tu priču "mada je prvi program Demokratske stranke bio prava papazjanija" (kako se izrazio jedan sagovornik), drugi su se setili da je na Glavnom odboru DS-a bilo zagovornika tog "programskog cilja", ali nisu znali da kažu da li je ideja "očuvanja Jugoslavije", koja nije prošla, transformisana u spomenutu ideju "objedinjavanja svih srpskih zemalja" ili je konačno pobedila struja ponovne izgradnje Srbije kao samostalne države, ovoga puta novije i bolje. Pri tome, gotovo svi su me pitali – a koji će ti đavo sada to, koga zanimaju stranački ideološki programi, kad nam svima režim bukvalno radi o glavi?

Kao čovek iz starih vremena, kada su zvanični ideološki horizonti bili na ceni, povodom spomenutih informacija o navodno već četiri konkurentska projekta novog programa DS-a, pogledao sam preko interneta "Belu knjigu 'Programom do promena'", kako glasi naslov "programske platforme" Srpske napredne stranke, pisane oktobra 2011. godine. Čitao sam ovaj obiman dokument neko vreme, dok nisam shvatio da on pršti od demokratije, ljudskih prava, tržišta, slobode štampe, borbe protiv partijske države i kriminala, a za državu kao servis građana itd. Dakle, da parafraziram baš Đinđića – svega ima u izlogu, ali nema u radnji. Ipak, ne znam da li će Pajtić i drugovi iz DS-a moći napisati "demokratskiji" program od svojih današnjih ljutih "idejnih protivnika" iz redova naprednjaka?

24 ČASA POLITIČKOG PROGRAMA

Ni sam im ne zavidim. Spominjem to zbog toga što sam se jednom davno, 1993. godine, i ja okušao kao "pisac iz senke" jednog političkog programa, jedne neuspele "građanske" stranke, o čemu sam svojevremeno pisao u "Vremenu" (7. decembra 2000. godine). Dakle, negde u jesen hiperinflatorne 1993. godine, naprasno me je hitno pozvao jedan poznanik, uspešan trgovac benzinom i vlasnik velike pumpe u Novom Sadu. Insistirao je da dođem odmah, istog časa. Kada sam stigao do njega, rekao mi je da je prinuđen da osnuje političku stranku građanske orijentacije i da bi mi platio 500 nemačkih maraka da mu napišem program te partije. Pošto je to bilo vreme kada su nam svima plate pale na desetak nemačkih maraka, brzo sam odustao od otpora ovoj zanimljivoj ideji – pa sam ga pitao šta će biti ciljevi te stranke i kada je rok za pisanje poručenog programa. Odgovorio mi je jednostavno: znaš ono, demokratija i sloboda, i da me ne reketira ni državna, ni antidržavna mafija. A rok je do sutra.

Jeste da smo mi novinari brzi, ali sam se tom naručiocu požalio da prvi put pišem toliko važan dokument i da bi mi trebalo više vremena. No, on mi je objasnio da se njegova stranka mora već sutra registrovati, kako bi preksutra ušla u jednu koaliciju u kojoj je on već obezbedio treće mesto na novosadskoj izbornoj listi, što ga je mnogo koštalo. Prihvatio sam ove čvrste razloge sa razumevanjem, otišao kući i sastavio prilično dugačak programski dokument. Uzgred budi rečeno, moj poznanik nije ušao u parlament, a njegova stranka nije zaživela, iako je imala izvrstan program, za koji pare nisam dobio u devizama, nego u dinarima – pa dok sam te dinare promenio u čvrst novac, honorar je bio prepolovljen.

PETOKOLONAŠ – SVEŽA REČ

Kasnije sam se ponovo bavio jednim političkim programom, kao novinar "Naše borbe". Naime, kada se pojavio Program Jugoslovenske udružene levice (program famoznog JUL-a, Miloševićeve supruge Mirjane Marković), smogao sam snage da pročitam ovaj zamamni dokument, pa sam objavio osvrt na njegovu sadžinu pod naslovom "Beskrupulozni politički kičeraj" (NB, 20. septembar 1996). Ovaj program, koji je kao lajt-motiv imao "borbu protiv opasnosti od povratka u prošlost", po eksplicitnoj tvrdnji njegovih autora, pisan je kao "anticipacija budućnosti" i to "u mesecu julu u kome

je sunce u zenitu, a život u prirodi na vrhuncu – dan je najduži, a noć najkraća...” Inače, u poglavlju ovog JUL-ovog programa posvećenom informisanju, stajalo je da su novine koje su tih godina primale finansijsku pomoć iz inostranstva, a ne od Miloševića, u stvari bile “sredstva borbe protiv slobode i nezavisnosti jugoslovenskih građana, kao neobjektivni, destruktivni distributeri laži, destrukcije i prostote”, dok su ljudi koji su u njima pisali okvalifikovani kao “petokolonaši, nečasni, potplaćeni denuncijanti i potkazivači, čija je aktivnost perfidna i gora od fizičkog nasilja”. Kako ove reči deluju još sveže.

Bavio sam se detaljno i ideološkim sukobima iz 1881. godine, oko programa Narodne radikalne stranke, odmah posle njenog osnivanja – pišući knjigu o dr Lazi Pačuu. Reč je o njegovoj čuvenoj polemici sa Mitom Cenićem, koji je radikale optuživao da su napustili svoj socijalni barjak. Pošto radikalima, ni tada (a ni kasnije) nije odgovaralo da se njihova stranka javno odrekne nasleđa Svetozara Markovića, odlučeno je da se Cenićevom “jakobinskom blankizmu” suprotstavi temeljni Pačuov “realistički marksizam” – plus ideja “narodne države” i srpskog oslobođenja i ujedinjenja, koja se teško uklapala sa Markovićevim otporom ideji Velike Srbije. Zbog toga je načelnim socijalistima i radikalima čak i Nikola Pašić delovao kao ideološki prevrtljivac, mada vlast, Boga i Rusiju nikad nije napuštao, što je Srbiju unazadilo za nenadoknadivih sto godina.

Ideološka i programska prevrtljivost, inače, nije srpski specijalitet. Evo samo jednog primera. Čitavih šezdeset i kusur godina pre nego što je Karl Marks objavio “Komunistički manifest”, programsku platformu mnogih potonjih komunističkih partija, učitelj veronauke u Lionu, Žozef Fuše, napisao je “prethodnicu” tog dokumenta – žestoko kritikujući klasne i staleške podele, zahtevajući socijalnu jednakost svih ljudi i predlažući da taj humani zavet izvede stroga revolucionarna volja. Na tom političkom programu Fuše je izabran u konvent Velike francuske revolucije 1789. godine, da bi se kasnije uzvinuo, prvo, do velikog revolucionarnog inkvizitora u svom Lionu, a posle nešto peripetija – do šefa policije revolucionarnog Direktorijuma Prve Republike, a zatim i do pozicije ministra policije Napoleonovog carstva. Uklonjen je, kako to obično biva, kada se upustio u zaveru za smenjivanje samog cara. Uhlebljenje za poslednje životne dane u Ljubljani i Beču obezbedio mu je brat po zanatu, knez Klemens Vencel fon Meternih.

Mada ne znam zašto mi je baš Fuše danas pao na pamet, na kraju, zajedno sa čitaocima, postavljam pitanje kakve političke programe ljudi u Srbiji očekuju od starih i novih političkih stranaka i da li su oni uopšte bitni? Rekao bih da stranački programi nisu bitni, ako ne sadrže nove ideje, ma koliko ih krasila barokna slatkorečivost. Pošto novih ideja u stvari i nije bilo u hrpi stranačkih programa “novog pluralizma” u Srbiji, vlast se poslednjih 15 godina uzimala tek kada se ona prethodna urušila sama od sebe, uz pomoć naoružanih sledbenika pukovnika Apisa i modernizovane “Crne ruke”. To je najsporiji i najskuplji put traganja za novim rešenjima, toliko potrebnim Srbiji danas. ¶

DIMITRIJE BOAROV

Destinacija Srbistan

Kroz Srbiju je u oktobru ove godine prošlo 180.307 izbeglica iz Sirije, Avganistana, Iraka, Somalije, Eritreje, Pakistana... Zvaničnici EU sve češće pominju Zapadni Balkan kao predvorje Unije na kome će se otvarati kampovi za prihvat i registraciju izbeglica pre nastavka njihovog egzodusa ka Zapadu. Domaći zvaničnici kategorički odbijaju tu mogućnost govoreći da Srbija neće postati logor za izbeglice. Ipak, iz obaveštenih izvora "Vreme" saznaje da je novac za otvaranje novih kampova obezbeđen iz EU i da se na njima radi

Aktuelna izbeglička kriza je eskalirala najavom izgradnje i podizanjem mađarske ograde na granici sa Srbijom u maju ove godine. Ta akcija mađarskog premijera Viktora Orbana naišla je na osudu njegovih kolega iz Evropske unije, ali ništa više od toga. Naprotiv, sve češće se čuju različite analize o potrebama jačanja spoljnih granica Unije. Mađarska ograda je skrenula migratorni tok, ali se može reći i da ga je ubrzala. Broj izbeglica se iz meseca u mesec povećavao za po 10.000, da bi apsolutni rekord bio oboren u oktobru kad ih je kroz Srbiju prošlo 180.307 – 40 puta više negu u aprilu ove godine.

Izbeglice u Srbiju i dalje najviše ulaze preko Makedonije, gde se smeštaju u dva kampa – u Preševu i selu Miratovcu na srpsko-makedonskoj granici. Tamo se registruju, dobijaju hranu, smeštaj i medicinsku pomoć, a dalje putuju autobusima ka železničkoj stanici u Šidu ili kampu u Adaševcima, selu u blizini srpsko-hrvatske granice. Nakon toga vozovi i autobusi izbeglice voze pravo u zimski tranzicioni kamp u Slavonskom Brodu u Hrvatskoj. Pruga bukvalno prolazi kroz kamp.

Od polovine septembra, kada je Mađarska pooštrila zakon o ilegalnim migrantima i bodljikavom žicom zatvorila svoju granicu, na severu Srbije izbeglica više nema. Stara ciglana na periferiji Subotice je prazna, kao i kamp u Kanjiži. I centar Beograda više ne izgleda kao pre nekoliko meseci. Park kod autobuske stanice je uzoran, baš kao i onaj kod Ekonomskog fakulteta. Tu su uglavnom oni koji u Srbiju ulaze sa istoka, iz Bugarske (vidi okvir). Neko vreme provode u Beogradu, pa nastavljaju dalje ka Zapadu.

Pet starih centara za smeštaj tražilaca u Banji Koviljači, Bogovađi, Sjenici, Tutinu i Krnjači su skoro prazni. Od ukupno 1200 raspoloživih mesta u ovim centrima, trenutno je zauzeto oko sto i to najviše u Krnjači.

MODELI REŠENJA I STANJE NA TERENU

Zajedničkog rešenja ili stava iz EU još uvek nema. Poslednji u nizu sastanaka evropskih zvaničnika povodom izbegličke krize održan je u ponedeljak 9. novembra u Briselu. Rojters je preneo najave da se razmišlja o otvaranju većeg broja kampova u zemljama Balkana koje nisu članice EU. Ministar spoljnih poslova Luksemburga Žan Aselborn je na tom sastanku rekao da Atina ne može da se izbori sa oko 5000 izbeglica koje svakog dana pristižu na grčka ostrva i da je to dovelo do predloga da se duž tranzitne rute migranata, od Grčke preko Balkana, otvore dodatni registracioni centri. Razmišlja se da u tim centrima radi osoblje EU, da se sprovodi registrovanje i identifikacija izbeglica, kao i početni postupak utvrđivanja podobnosti za dodeljivanje azila, odnosno za deportovanje onih koji ne ispunjavaju uslove za azil iz Evrope.

Pored toga, odavno je aktuelna ideja o podeli izbeglica između članica EU prema kvotama, od koje za sada nema ništa. Evropska javnost je podeljena i podjednako se organizuju građanska okupljanja za i protiv izbeglica. EU šalje novac zemljama

BROJ TRAŽILACA AZILA U SRBIJI PO GODINAMA

GODINA	BROJ TRAŽILACA AZILA U SRBIJI
2008.	77
2009.	275
2010.	522
2011.	3132
2012.	2723
2013.	5066
2014.	16.490
2015.	335.246
UKUPNO	363.531

BROJ TRAŽILACA AZILA U SRBIJI U 2015. GODINI

Januar	2425
Februar	2537
Mart	3761
April	4425
Maj	9034
Jun	15.209
Jul	29.037
Avgust	37.463
Septembar	51.048
Oktobar	180.307
UKUPNO	335.246

EVROPSKI ZID: Granica između Austrije i Mađarske
fotografije AP Photo

kroz koje izbeglice prolaze, pa će tako Grčka dobiti 5,9 miliona evra, a Turska milijardu evra.

Najveći utisak je svakako to da evropski zvaničnici ne nalaze adekvatna i brza rešenja za sve alarmantnije stanje na terenu. Početkom novembra, Spiros Galinos, upravnik grčkog Lezbosa, izjavio je da na njegovom ostrvu više nema mesta gde bi mogle da se sahranjuju utopljene izbeglice. Samo u jednom danu, u nemirnom jesenjem moru nađeno je 19 tela, a svake nedelje grčka obalska straža spasava na stotine brodolomnika. Podaci UN govore da je na Lezbos samo tokom oktobra stiglo 218.000 ljudi – više nego tokom cele 2014. godine.

PODIZANJE OGRADA

Jedino što se nesumnjivo brzo i efektno dešava jesu najave izgradnje novih ograda i zidova. Krajem oktobra, podizanje ograde je najavila ministarka unutrašnjih poslova Austrije Johana Mikl-Lajtner. "Reč je o obezbeđenju urednog, kontrolisanog ulaska u našu zemlju, a ne o zatvaranju granica", rekla je ona. Nešto slično je rekao i premijer Slovenije Miro Cerar, a slovenački mediji su preneli da je njihova vlada kupila 120 kilometara žičane ograde iz Mađarske. Još pre mesec dana, hrvatska ministarka spoljnih poslova Vesna Pusić je izjavila da ako Nemačka i Austrija podignu zidove, Hrvatska neće imati izbora i moraće da učini to isto. Makedonski ministar spoljnih poslova Nikola Poposki je takođe rekao da njegova vlada razmišlja o podizanju ograde na svojoj granici sa Grčkom i korišćenju vojske za kontrolu prelaska izbeglica. Osim toga, u svim ovim zemljama političari ne propuštaju priliku da koketiraju sa ksenofobičnim delom svog glasačkog tela. Najveće posledice takve neodgovorne politike je svakako *carinski rat* između Srbije i Hrvatske iz septembra ove godine.

Jedan od zaključaka koji se može izvući iz sporog i neadekvatnog delovanja EU jeste da njeni zvaničnici žele da uspore »

Moderni logori

Takozvani zatvoreni kampovi u stvarnosti izgledaju kao logori i zatvori. Ima ih u Bugarskoj i o njima svedoči izveštaj o kršenju ljudskih prava izbeglica organizacije Human Rights Watch (HRW) za 2014. godinu. Slušajući izbeglice koje u Beograd dolaze iz Bugarske, stanje se ove godine pogoršalo (vidi okvir "Bugarska na braniku Evrope").

"Prihvatni centar" Gazi Baba u Skoplju su bezbrojni svedoci opisivali kao "gori od Gvantanama". U Gazi Babi su bila zatvarana i deca, maloletnici, trudne žene, a spisak nedela koja su se tamo dešavala je beskrajan. Zatvoren je u junu ove godine pod pritiskom UNHCR-a i brojnih nevladinih organizacija.

Mađarski prihvatni centar u Roskeu, u blizini srpsko-mađarske granice, zatvoren je odmah po podizanju mađarske ograde. Spolja opasan žilet žicom i okružen naoružanim čuvarima, takođe je izgledao kao logor. Iz tog kampa potiču i krišom napravljeni snimci na kojima čuvari bacaju hranu izbezumljenoj gomili ljudi koja se za nju otima.

Bugarska na braniku Evrope

Pored kioska brze hrane između Ekonomskog fakulteta i parkinga sedi desetak mladića, gotovo dece. Jedan od njih govori dobar engleski i reporteru "Vremena" kaže da su svi iz Avganistana, da su prethodne noći stigli u Beograd i prespavali u Centru za smeštaj tražilaca azila u Krnjači. Istog dana nastavljaju put ka Hrvatskoj.

U Srbiju su ušli iz Bugarske, granicu su prešli u blizini Pirota. "U Bugarskoj je bilo strašno", govori Ali dok njegovi drugovi na sam pomen reči *Bulgari* mršte lica i vuku Alija za rukav, očigledno ga moleći da ispriča i njihova iskustva. "Prvo su nas bugarski policajci sačekali kada smo ušli iz Turske, pretukli nas, uzeli nam pare, mobilne telefone, sve vredno što smo imali kod sebe. Bili smo sedam dana u nečemu što su zvali zatvor, davali su nam samo hleba i vode, tukli nas kad god su hteli, rukama, nogama, pendrecima. Tukli su nas i kada su nas pustili, i kada su nas ponovo uhvatili kod srpske granice. Jesmo mi prešli granicu ilegalno, ali ljudi smo, nismo životinje. Je li to Evropa?"

Po izveštajima nadležnih organizacija, iz Bugarske u Srbiju dnevno uđe dvesta do trista izbeglica koje se registruju u policijskim stanicama u pograničnim mestima.

O odnosu bugarskih vlasti prema izbeglicama evropski mediji do sada nisu gotovo uopšte izveštavali.

Dobro delo za dobar san

Entuzijazam sa kojim su Austrijanci i Nemci dočekali izbeglice opada. Solidarnost ustupa mesto trezvenoj kalkulaciji o redukciji broja izbeglica. Bilo je lepo dok je trajalo: taj osećaj iskupljenja zbog nacističkog pragreha

Za "Vreme" iz Beča

Avgust ove godine, međunarodna autobuska stanica u bečkoj opštini Erdberg. Tu u Erdbergu, kažu, počinje Balkan. I zaista se stiče utisak da više niste u Beču, već da ste dospeli na neko odredište u jugoistočnoj Evropi. Na jednom od komfornih autobusa bode oči reklama "Jer svako ima neki cilj" – jasna izjava, tako jednostavna i neporeciva. U autobusu za Hrvatsku u letnjoj sezoni ima više putnika koji govore nemački, a odredište im je Jadransko more. Među njima su dve devojke, jedva da imaju dvadeset godina. Njihov glasan razgovor zabavlja čitav autobus. Jedna uzbuđeno priča o nekom dečku koji joj se nije javio, druga joj upada u reč i pita kako se provela na tenisu. Ona prva koja se zgražavala nad "tom muškom svinjom koja joj se nije javila", negde između tenisa, plivanja na Dunavu i sladoleda koji je jela na reci, priča da je sa još dve drugarice bila u Trajskirhenu te da se najzad ratosiljala stare garderobe iz ormana.

Dakle, bila je u Trajskirhenu i odnela staru garderobu! Aktivnost u dokolici proizašla iz aktualnog povoda. Taj gradić u Donjoj Austriji je već godinama u žiži medijske pažnje jer je prihvatni centar za izbeglice koji se tamo nalazi prepun. Ovog neobično vrućeg leta situacija je postala toliko nepodnošljiva da je eskalirala. Mnogobrojne izbeglice morale su da spavaju pod otvorenim nebom, među njima i mala deca. Slike neodrživog stanja na ivici humanitarne katastrofe usred jedne od najbogatijih zemalja obišle su svet.

Socijaldemokratski gradonačelnik Trajskirhena Andreas Babler, jedan od malobrojnih pravih levičara među austrijskim socijaldemokratama, koji se godinama neumorno zalaže za humaniju politiku prema azilantima, zamerio je ministarki unutrašnjih poslova Austrije Johani Mikl-Lajtner da zloupotrebljava situaciju i da vodi "zlokobnu" politiku. On tvrdi da ministarka iz redova demohrišćana namerno podgreva "ekspreslonac Trajskirhen", ne bi li dovela do eskalacije i tako poručila zemljama iz kojih potiču izbeglice: pogledajte šta vas ovde stvarno očekuje, sigurno ne zemlja Dembelija u kojoj teku med i mleko.

DEMONSTRACIJA SOLIDARNOSTI

Proteklog leta Austriju nije preplavio samo talas vrućine, već i talas saosećanja i spremnosti da se pomogne ljudima u nevolji. Civilno društvo se organizovalo preko društvenih mreža i upečatljivo demonstriralo šta je baza sve u stanju da uradi kada postoji dobra volja. Lična inicijativa kompenzovala je propuste politike, mnogi ljudi su spontano pritekli u pomoć i u izbegličkim centrima i na železničkim stanicama.

Atmosfera pod parolom *refugees welcome* doživela je vrhunac u subotu 3. oktobra na koncertu kojim se izražavala solidarnost sa izbeglicama pod nazivom "*Voices for Refugees* – koncert za humaniju Evropu". Više od 120.000 ljudi se okupilo na Heldenplacu (Trgu heroja) u Beču, da bi demonstrirali za humaniju politiku prema azilantima i istovremeno slušali zvezde kao što su nemački bend *Die Toten Hosen* ili *Conchita*

izbeglički talas zatvaranjem svojih granica, pooštravanjem procedura za dobijanje izbegličkih zaštita, finansijskom pomoći zemljama kroz koje izbeglice prolaze na putu do razvijenog Zapada, pretnjama o deportovanju onih koji ne budu dobili zaštitu. Po onome što se do sada videlo tokom izbegličkog egzodusa, reklo bi se da je većina navedenih mera zapravo zatvaranje očiju pred realnošću. Realnost je beskrajan talas očajnih ljudi koji nemaju gde da se vrate.

DOMAĆA SCENA I TAJNE

Srpski političari kategorično izjavljuju da se Srbija neće priključiti trendu zatvaranja svojih granice. "Zidove da gradim, da dajem takve instrukcije, da svoju zemlju oivičavam ogradama i bodljikavom žicom – ne pada mi na pamet", rekao je krajem oktobra premijer Aleksandar Vučić i dodao: "I da padaju ćuskije i šta god da se desi, Srbija to neće da radi, ali ćemo umeti i znati da zaštitimo naše interese." Isti pravac izjava drži i Aleksandar Vulin, ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i predsednik Vladine radne grupe za migrante.

Osim što je ograđivanje Srbije od izbeglica praktično nemoguće (trebalo bi podići ogradu prema Bugarskoj, Makedoniji, Kosovu, Crnoj Gori, odakle sve izbeglice dolaze), ovaj Vučićev i Vulinov diskurs je nastavak odgovorne i smislene politike koju Srbija sprovodi tokom čitave izbegličke krize. Međutim, postoji nekoliko sitnih indikatora da se nešto krupno, i u krajnjoj liniji – diskutabilno, dešava mimo znanja srpske javnosti. Pritom, ne treba napominjati da takav odnos prema obavljanju svog posla nije nešto od čega zaziru aktuelne vlasti.

Dakle, nije sasvim jasno šta premijerove reči "mi ćemo umeti i znati da zaštitimo naše interese" zaista znači, počev od toga šta su "naši interesi" u ovom svetskom fenomenu kome prisustvujemo i čiji smo deo. Debata oko bitnih stvari u srpskom društvu odavno ne postoji, pa javnosti preostaje jedino da veruje da Vulinu i Vučiću neće nešto mnogo strašno da "padne na pamet".

Očigledno je da je Srbija dobila

Wurst. Tih nekoliko sati Bečom je provejavao dah onih demonstracija *Je-suis-Charlie*: mešavina iskrene želje da se aktivno založiš za neku bolju politiku i dobrog osećaja da na pravoj strani u pravom trenutku činiš ispravnu stvar.

Vrhunac ove velike demonstracije bio je emotivni minut ćutanja na Heldenplacu – upravo na onom mestu gde je marta 1938. godine oko 250.000 ljudi euforično aplaudiralo Hitleru kada je objavio da će Nemačka anektirati Austriju. Heldenplac je bio i biće simbolički nabijeno mesto austrijske istorije, što je pored ostalih tematizovao Tomas Berhard u istoimenoj drami koju su pratili skandali. Svaka demonstracija solidarnosti civilnog društva na Heldenplacu uvek je i pokušaj da se ovo mesto "opere" od istorijske odgovornosti i da mu se dâ novo značenje, i uvek nanovo sve što se tu događa asocira na Heldenplac kao mesto gde je kucnuo čas vladavine nacista.

OTREŽNJENJE

U međuvremenu je entuzijazam za pomoć izbeglicama u društvu uveliko opao, nastupilo je otrežnjenje. Ministarka unutrašnjih poslova Mikl-Lajtner sada se zalaže da se "restriktivno brane spoljne granice EU", da se podižu ograde od žice i da se izgradi "tvrđava Evropa". "Svako ko ima kuću, ima i baštu i ogradu, i sam odlučuje ko sme da uđe", izjavila je Mikl-Lajtner tokom jednog tok-šoua na nemačkoj televiziji i tako ilustrovala predstavu o svetu koja se očigledno zasniva na ideji idiličnog, malograđanskog predgrađa: kuća, bašta, ograda.

Kaže se da je Austrija zemlja kojoj je pošlo za rukom da čitav svet ubedi da je Betoven Austrijanac, a Hitler Nemac. I zaista, Austrija stalno uspeva da se "sakrije" iza Nemačke, da se šlepuje uz nju, a kad postane vruće – da na Nemačku svali krivicu za zajedničke poduhvate. To je tako i tokom sadašnje izbegličke krize: dok Nemačka preuzima glavni teret prihvatanja izbeglica, Austrija se ograničava uglavnom na to da "propušta" izbeglice do granice sa Nemačkom, koja naglašava da priliv izbeglica mora da se uspori jer su trenutno svi kapaciteti popunjeni.

USPORITI PRILIV IZBEGLICA

Nemačka koaliciona vlada je prošle nedelje pobedonosno saopštila da je pronašla kompromis za tretman onih izbeglica koje verovatno nemaju šanse da dobiju azil u Nemačkoj. Neće biti strogih "tranzitnih zona", što je zahtevao konzervativni predsednik vlade Bavarske Horst Zehofer, nego "tri do pet posebnih teritorija" za registraciju onih koji traže azil, a nemaju ozbiljnih izgleda da ga dobiju. Izbeglice će imati "obavezu prisutnosti", ali neće biti iza žica. Ali, ako napuste srez u kome su smešteni, gube sve privilegije i materijalnu pomoć. Zasada se ne zna kako bi to stvarno trebalo da funkcioniše, ali je jasno da će Nemačka usporiti priliv izbeglica jer više ne može da izađe na kraj sa tolikom brojem njih.

Ministar unutrašnjih poslova Tomas de Mezijer izjavio je da za Sirijce, koji mogu da računaju na azil, ta uredba važi na godinu dana, ali da nema govora o tome da im se legalno pridruže njihove porodice: "Broj izbeglica je tako velik da ne možemo da primimo još i njihove članove porodica."

A Zehofer je rekao da bi "Nemačka kapitulirala kao država ako ne bi bila u stanju da kontroliše granicu dugačku 3000 kilometara", te da Nemačka nije "nikakva socijalna služba za Balkan", aludirajući na to da bi izbeglice koje se zateknu u Makedoniji, Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji tamo trebalo i da ostanu.

Kancelarka Angela Merkel je po običaju staloženo konstatovala: "Rešavanje problema s jedne strane mora da se ubrza, a s druge strane da se zavede red u postupcima za dobijanje azila." Poenta je jasna: izbeglice treba zaustaviti na spoljnim granicama Evropske unije. Ako zemlje EU koje su samo tranzitne za izbeglice to budu i sprovele, i pritom dobiju kritike, moći će da okrive Nemačku za svoje postupke. ¶

MAŠA DABIĆ

određena sredstva za proširenje postojećih i za otvaranje novih kampova za izbeglice. Čak ni ljudi koji su od početka uključeni u azilni i migratorni sistem u Srbiji ne znaju šta se tačno gradi, gde i za koje namere. Zvanične razgovore na ovu temu izbegavaju i *izmeđurednom* komunikacijom poručuju da nešto nije u redu.

Uz to, provladini mediji neuobičajeno slabo prate izbegličku krizu. Tako je ispod tog tabloidnog radara prošla i vest da je u oktobru kroz Srbiju prošlo 180.000 izbeglica. Mnogo manje stvari su bile udarne vesti ovog leta.

Izbeglice, bez sporenja, ne žele da se zadržavaju u Srbiji, Makedoniji, Grčkoj, Turskoj.

ZATVORENI LOGORI

Pre nekoliko meseci napravljen je dogovor da će Grčka tokom zime zbrinuti dodatnih 50.000 izbeglica, a zemlje Zapadnog Balkana još toliko. To se uglavnom odnosi na Srbiju, jer niko u tom kontekstu nije pomenuo Bugarsku, Rumuniju, BiH, Kosovo, Crnu Goru... Jedini način da se 100.000 ljudi zadrži negde gde ne žele da budu jeste osnivanje zatvorenih kampova. Zatvoreni kampovi su kampovi iz kojih je silom žice, rešetke, pendreka, suzavca i ko zna čega – zabranjen izlaz. Takvi kampovi postoje u Bugarskoj, a ranije su postojali u Mađarskoj i Makedoniji (vidi okvir "Moderni logori").

Međutim, ta sila će morati da bude žestoka. Izbeglice na njihovom putu nije zaustavio nijedan logor, nijedna fašistička i ksenofobična banda, ni hladno more u kome se svakodnevno dave. Uostalom, treba se setiti slika od pre neki mesec, kako izgleda kada reka ljudi naiđe na makedonske kordone ili mađarske ograde. Strah od onog od čega beže očigledno je jači od svega toga. Ko toga nije svestan, nije video ni razumeo ni trun od onoga što se kolokvijalno zove "aktuelna izbeglička kriza".

Na kraju, sve i da se novcem Evropske unije plati tolika sila, a domaćim sistemima vladanja problem gurne ispod drugih tabloidnih interesovanja, šta će biti ako broj onih koji treba da se zatvore, da u toplom logoru prezime, bude mnogo veći od 50.000 ili 100.000? ¶

MIRKO RUDIĆ

Uspešna godina i uvećani prihodi Viktorija grupe

Raste prodaja proizvoda od soje i suncokreta Viktorija grupe na domaćem i inostranom tržištu

Postrojenja Viktorija grupe Foto: Viktorija grupa

Prema konsolidovanim rezultatima poslovanja u agro godini 2014/2015, Viktorija grupa prihodovala je od prodaje više od 380 miliona evra, što je 15 odsto više u poređenju sa prethodnom agrogodinom, saopšteno je iz ove kompanije. Rast su zabeležile i domaća i prodaja na inostranim tržištima, pri čemu je izvoz generisao više od 40 odsto prihoda od prodaje.

Operativna dobit (EBITDA – *earnings before interest, taxes, depreciation and amortization*), uvećana je za deset miliona evra, odnosno za trećinu, kao rezultat bolje iskorišćenosti fabričkih kapaciteta, smanjenja troškova proizvodnje, povećanja prodaje, ali i rekordnog otkupa uljarica kao važnog preduslova na početku agrogodine. Fabrike *Sojaprotein* i *Viktorijaoil*, kompanije članice Viktorija grupe sa najboljim performansama, preradile su ukupno 500.000 tona uljarica – soje, suncokreta i uljane repice.

"Različiti faktori otežavaju poslovanje u poljoprivredno-prehrambenom sektoru, kako u zemlji tako i u regionu, ali i u takvim uslovima postižemo stabilnu proizvodnju i u kontinuitetu obezbeđujemo sertifikovani kvalitet prema evropskim standardima", saopštio je Izvršni odbor Viktorija grupe. "Investicije u energetsku

efikasnost i rekonstrukciju i proširenje pojedinih proizvodnih linija omogućile su korišćenje punih prerađivačkih kapaciteta naših fabrika. Jedan od efekata je i širenje izvoznih aktivnosti, što nas je pozicioniralo kao najvećeg neto izvoznika prehrambeno-prerađivačke industrije. U ovoj agrogodini očekujemo dalji rast prodaje. Iako je započinjemo sa posledicama ovogodišnje suše i skupljom sirovinom, već smo obezbedili količine za maksimalne kapacitete *Sojaproteina* i *Viktorijaoila*. Nastavljamo sa orijentacijom na tržišta regiona i Evropse unije, kao i sa proizvodnjom i plasmanom proizvoda višeg stepena prerade", navodi se u saopštenju Izvršnog odbora Viktorija grupe. Kada je reč o pojedinačnim kompanijama, *Viktorijaoil* je uvećala prihode od prodaje za 32 odsto, pri čemu je izvoz zabeležio rast od 16 odsto. Ostvarena je rekordna prodaja flaširanog suncokretovog ulja od blizu 90 miliona litara, a pratila ju je odlična prodaja sirovog suncokretovog ulja. *Sojaprotein* je postigao tradicionalno dobre rezultate u prodaji teksturiranih sojinih proteina, segmentu u kome već godinama drži preko 50 odsto udela na evropskom tržištu, stavljajući fokus na proizvode dodate vrednosti i sojine proteinske koncentrate. ¶

R.V.

TEOFIL PANČIĆ

Pitanje mostarine

Gledani sa distance od famoznih četiristo kilometara nizvodno, hrvatski izbori mi izazivaju izliv nostalgije za srećnijim vremenima. Kako to? Pa, lepo. Hrvatska je, gledano odavde, politički srećna zemlja: u njoj su i dalje mogući izbori sa neizvesnim ishodom i teško utvrdivim pobednikom, i to ne samo neizvesnim pre, nego bogme i posle glasanja... Rekao bih da će još mnogo savske vode oteći od Županje ka Šapcu dok se Srbija vrati na taj (olako proćerdani) stadijum društvenog razvitka.

Nego, da se mi uozbiljimo. Ova hrvatska priča bitna mi je na ovom mestu zbog Srbije, videćete kako. Najpre, kako god da se završi formiranje nove vlade, teško je izbeći dojam da je favorizovani HDZ, koji je bio u punom naletu, de facto izgubio, samim tim što nije pobedio, a da je otpisivani SDP pobedio – samim tim što nije izgubio. Ipak, većina relevantnih tamošnjih komentatora slaže se da je pravi pobednik izbora labava konfederacija lokalnih političkih lidera zvana Most – dobila je ogromnih 19 mandata, pomela svu konkurenciju koja nije HDZ i SDP sa satelitima, i doslovno će po svom ćefu (ili, hajde de, trgovačkom osećaju) odlučiti ko će vladati Hrvatskom (ili će se ići na nove izbore). Taj do juče anonimni Most tipična je difuzna skarabudževina nastala na trenutno širom Evrope vrlo popularnoj matrici "trećeg puta", koja tako dobro zvuči (malo)građanstvu zasićenom i smorenom borniranim političkim establišmentom i sve jalovijim izmenjivanjem sterilnih vlada levog i desnog centra, tj. sve lažnijih socijaldemokrata i sve besmislenijih konzervativaca. Na nesreću, stranke "trećeg puta" koje dobijaju najviše podrške najčešće su banalno populističke (Nacionalni front, apeninska zamlata Beppe Grillo i slično) i samim tim suštinski štetočinske; Most se u tom smislu još i doima kao relativno pristojna opcija, koja će možda biti korisna za Hrvatsku, kao korektiv pravila igre, a i njene izvedbe.

Ali, zašto ja vama sve ovo pričam? Hoću da kažem da je deo hrvatske političke, ali i intelektualne klase, kroz famozni Most, promišljeno učinio politički akt primeren političkoj borbi u okviru demokratskog parlamentarnog sistema: formulisao je "treću politiku" (kakva god da je, više je od ničega) i ponudio je biračima. Šta je uopšte bila alternativa, barem za one koji su baš tvrdo rešili da neće da daju svoj glas ni HDZ-u ni SDP-u? Budalesanje sa infantilnim pajacima tipa Živog zida ili šik-futurističkim frikovima tipa Oraha nije moglo proizvesti bog zna kakav efekat – dakle, preostala bi im jalova apstinencija ili pompezna antipolitička akcija, to jest neka hrvatska varijanta "belih listića". Ko bi od toga profitirao? Samo onaj isti establišment koji navodno toliko preziru, i to mnogo pre HDZ nego SDP, iz prostog razloga što su "desni" birači tradicionalno mnogo manje skloni izbornom eksperimentisanju i gromopucatelnom egzibicionizmu. Tako da bi lako odneli prevagu. Drugim rečima, Hrvatska je po svoj prilici izbegla, ili bar odložila, neokonzervativnu "revoluciju" tvrdokorne desnice, jer HDZ ili uopšte neće moći da formira vladu s Mostom, ili će formirati vlast koja će biti slabašna, sapeta, suštinski kontrolisana sa pozicije bliske političkom centru. Otuda nije nimalo preterano reći da prijatnu činjenicu da Hrvatska sada ima solidnije šanse da izbegne pogubnu "orbanizaciju" (erdoganizaciju, gruevskizaciju, putinizaciju, vučićizaciju...) treba najpre zahvaliti činjenici da se tamo nije zapatilo ništa nalik na pokret "belih listića", već su protestni glasovi supkulture "razočaranih" kanalisani *nekuda umesto nikuda*. Nije to u šta su kanalisani možda bog zna šta, ali jeste neki *aktivan faktor*, ima mandat s kojim može nešto da učini – ili nešto da spreči, što je ponekad i važnije.

Za razliku od Srbije, Hrvatska će možda izbeći "orbanizaciju", zahvaljujući tome što su protestni glasovi ipak kanalisani nekuda umesto nikuda

Oh, "Evo Teofil po stoti proklinje 'bele listiće', kako mu ne dosadi"? Ma jok, ne govorim ja sada o 2012. – o tome sam sve rekao, i voleo bih da sam se bar u nečemu prevario, ali jbg, nisam – nego o sadašnjosti i budućnosti. Sve ono što bi Hrvatska sada, ako bude pameti, mnogo lakše mogla da izbegne, Srbiji se u međuvremenu uveliko dogodilo. Zato kod nas više i nema *neizvesnih* izbora, baš kao što ih nema kod Orbana ili Putina. Nad time bismo mogli s punim pravom da očajavamo, ali od toga nema neke vajde. Umesto toga, treba da gledamo kako da se čupamo iz ovoga; za početak, valja jednom za svagda shvatiti da odgovor na svaki politički problem mora takođe da bude politički (sledstveno – nikako "antipolitički"). E, sad – *kakav* politički? Politički odgovor bi, recimo, bila neka vrsta "nacionalne revolucije" (koja je lepše ime za donekle razvodnjeni fašizam ove ili one sorte i lokalnog kolorita), ili pak "svetska proleterska revolucija", dakle, ili desno ili levo suštinsko odbacivanje parlamentarizma. Ne bih, međutim, preporučio ništa od toga, opasno je po zdravlje, lično i društveno, fizičko i mentalno. A ako ni vama to nije blisko, onda se zna: u parlamentarnoj demokratiji, odgovor na svako političko pitanje glasi: glasaj, bori se, diskutuj, učestvuj, u razumnoj meri podrži neku stranku, a ako ti baš ni jedna ne odgovara, onda formiraj svoju, a nemoj samo da odvraćaš druge od onih već postojećih. I iznad svega: za svakoga ko ti kaže drukčije znaj da svesno ili nesvesno radi u prilog tvojih sadašnjih ili budućih tlačitelja. ¶

Bumerang za Malog

Za sve pare koje su letos date privatnoj firmi da pokrije navodne gubitke od koncerta Robija Vilijamsa mogla su biti održana dva Oktobarska salona. I još bi ostao pozamašan kusur

Isporučenom novom aferom, drugom po redu za svega dve-tri nedelje, gradonačelnik Beograda Siniša Mali postao je još više "razgolićen" u svojim poslovima, ali, čini se, ne haje mnogo zbog toga. Dakle, ne samo što "ostavlja" potpise na kupoprodajnim ugovorima za nekretnine u Bugarskoj, zarad svoje i tuđe koristi, nego, ovoga puta, i direktno uzima novac od građana. U aferi koja govori o njegovoj ruci u budžetskoj rezervi grada i fantomskoj isplati od 35 miliona dinara privatnoj firmi zbog koncerta Robija Vilijamsa, prelomila su se mnoga pitanja: ne samo puko arčenje novca, nego i odnos prema građanima, odnos prema kulturi, poštovanje procedura, monopolski savezi...

Foto: FoNet/Nenad Đorđević

NEKAD I SAD

Čini se da je Siniši Malom kao bumerang počela da se vraća ista ona priča kojom se razračunavao sa prethodnikom. Otkada je preuzeo Grad, vadio se na politiku Dragana Đilasa, bivšeg gradonačelnika: "Beograd je poslednjih godina opljačkan, opterećen skupim i pogrešnim projektima i veoma lošim rukovođenjem."

Samo malo posle tih reči doneo je prvu veliku odluku o štednji, da Oktobarski salon, najuglednija izložba likovne i primenjene umetnosti, međunarodnog karaktera, koja ima nemalu tradiciju i koju je Grad osnovao još 1960, dobije bijenalni karakter. Ušteda bi iznosila oko 15 miliona dinara. Danas je jasno da su za sve pare koje su letos date privatnoj firmi da pokrije navodne gubitke od koncerta Robija Vilijamsa mogle biti održane dve velike izložbe savremene umetnosti. Ali čak i da se to htelo, tih izložbi ne bi bilo jer je Oktobarski salon, kakav god bio, jedina takva manifestacija kod nas. Pod nebrigom i bez ikakve strategije za održivost kulture a kamoli njen razvoj, kada budžet za ovu oblast iznosi 2,6 odsto ukupnog budžeta što je najniži iznos u istoriji Beograda, kada festivalske i druge kulturne institucije polako odumiru, odluka o Oktobarskom salonu bila je ozbiljan znak za uzbunu. Tada je ceo upravni odbor Salona – koji je samo obavešten i koga niko ništa nije pitao iako ga je postavio sam Grad – podneo ostavku. Profesori univerziteta su ocenili odluku beogradskih vlasti kao skandaloznu, kao ubijanje kulture i kao – donesenu bez ikakvih konsultacija.

"SKY" DO NEBA

Novac iz budžetske rezerve, 35 miliona dinara ili nekih 300.000 evra, koji se po rečima bivšeg v.d. gradonačelnika Beograda Zorana Alimpića troši uglavnom za nepredviđene događaje, ove godine je otišao pravo u ruke privatnoj kompaniji. Reč je o jednoj izgleda povelikoj korporaciji, sa nekoliko njenih kompanija i brendova. Svi imaju predznak "Sky", pa da li su "communications" ili "music", svejedno – vlasnik je isti. U korporaciji jedni su zaduženi "za organizaciju i produkciju svih tipova javnih manifestacija, muzičkih koncerata, kulturoloških i korporativnih događaja", a drugi opet za prodaju (ili

rentiranje) muzičke i studijske opreme, i tako redom. Na koncertu R. Vilijamsa ova firma, prepoznatljiva pod nazivom Skymusic, dobija dva posla, i organizaciju i opremu, da bude i promoter i rentalista – tek da se zna.

Inače, iza sebe Skymusic ima podugačak spisak koncerata: Andrea Bočeli, Leni Kravic, Karlos Santana, Rijana, Toto, Fifti sent, Džipsi kings, Madredeuš, Pusiket dols, Dejvid Geta, Dženifer Lopez, Bijonse... A najširoj publici poznati su i po pehovima. Na primer, koncert Rijane je kasnio dva sata jer je pukla zaštitna ograda, isto se desilo i na koncertu Fifti senta. Nekima se Rijanin koncert pretvorio u pravu noćnu moru, pisala je tada "Politika". "Koncert je kasnio dva sata, publika je maltretirana uz obrazloženje da je 'ima previše u parteru', neke posetioce su na silu izvlačili iz prvih redova..." Posle se Skymusic izvinjavao svima koji su imali bilo kakve neprijatnosti. Njihovo ime pominje se i kad je reč o onom nesrećnom koncertu Dejvida Gete na Kalemegdanu kada je povređena pevačica benda Mistejk, mistejk pošto se srušila bina, a sam koncert je zbog toga otkazan.

PLATIO KARTE: Siniša Mali sa suprugom na koncertu Robija Vilijamsa
Foto: M. Milenković

"Povlašćeni" su postali onda kada su se ozbiljnije vezali za ovu vlast. Sada glatko dobijaju poslove na svečanim dočecima sportista ispred gradske skupštine, "drže" Exit, Beer fest, Sea Dance u Crnoj Gori, Pinkove zvezdice, Pinkove zvezde, X faktor, radili su na paradi povodom oslobođenja Beograda (na kojoj je bio Putin), potpisnici su radova na otkrivanju Spomenika Gavrilu Principu 28. juna ove godine, radili su promociju Air Serbia, zatim Srbija Expo 2015. u Milanu, i velike koncerte ne samo ovde nego i u regionu: Željka Joksimovića, Severine Vučković, Zorice Brunclik, Masima Savića... Baš za Expo, na primer, na njihovom sajtu piše kako su svojom tehničkom podrškom za kompletnu rasvetu, konstrukciju, produkciju, LED ekrane bili zaduženi za taj, jedan od najvažnijih događaja za Srbiju ove godine.

JUN 2015

Ako se vratimo u drugu polovinu juna ove godine, videćemo da su u malim razmacima bila zakazana tri koncerta: Robi Vilijams, koji je bio u organizaciji Skymusica 17. juna, zatim Smak 20. i "Belgrade Calling festival" sa najvažnijim hevi-metal i rok izvođačima Toto i Judas Priest 29. i 30. juna. Samo je prvi koncert bio predviđen za Ušće, a ostali za Donji grad na Kalemegdanu. Pošto je na Kalemegdanu malo teže održati koncert zbog potrebne dozvole Zavoda za zaštitu spomenika kulture, svi su preseljeni na Ušće. Na kraju su se organizatori "metalaca", uvidevši da im se više isplati Arena nego Ušće, odlučili za koncerte u zatvorenoj hali...

Ostaju dakle dva koncerta na Ušću, a to je važno, jer kada su dva koncerta jedan pored drugog, oba participiraju u zajedničkom trošku, pa sve dođe znatno jeftinije: npr. ograda, bina, tribine, sve to stoji za oba koncerta i ne namešta se iznova. Kako navode ljudi upućeni u organizaciju drugih koncerata, troškovi za jedan ozbiljan koncert te vrste, kao što je Vilijamsov, mogu dostići 150.000–200.000 evra, a tu su uračunati bekstejdž, razvođenje struje, ulazne kapije, tribine... U obzir treba uzeti i to da je kupljen festivalski nastup R. Vilijamsa, što je takođe jeftinija varijanta. Iz pretpostavki procene troškova zapravo se i javljaju sumnje zašto je Skymusicu trebalo nadoknaditi baš celih 35 miliona dinara i insinuira se da je u pitanju neko "čašćavanje" druge vrste. Demokrate se javno pitaju da li je Robi Vilijams bio samo povod da se oduže neki dugovi upravo toj firmi. I zaključuju da je to već posao za nadležne organe.

Takođe, smatra se da od početka nije postojala dobra matematika za taj koncert. Po iskustvu iz Zagreba moglo se znati da prodaja karata za Robija Vilijamsa neće dobro ići, a tamošnji organizator je posle koncerta bankrotirao iako je održan na stadionu u Maksimiru. To, zapravo, znači da je takva organizacija donela i veću zaradu, samim tim što ima više mesta za sedenje a karte za sedenje koštaju od 80 evra naviše. Ove stajaće, u Beogradu, na Ušću, bile su oko 50 evra, daleko ispod isplative cene, dok je karata za sedenje bilo ukupno četiri do pet hiljada. Kad se na to doda slaba prodaja ulaznica, sve je već bilo predvidivo. Međutim, računalo se, kako tvrde ljudi iz branše, na pomoć Grada. Nije to neuobičajeno, kažu, niti se događa prvi put. Iz Grada su se, zarad svoje odbrane, ponovo setili Đilasa i njegovog izdvajanja za Madonin koncert. S pravom, osim što je organizator tada "pokriven" sa 20 miliona dinara i što tada niko nije šparao na kulturi tako što će ukinuti, recimo, Oktobarski salon.

DVA PITANJA

Dva su principijelna problema koja se ovde nameću.

Gradska uprava sada se pravda kako je Grad imao velike koristi od koncerta R. Vilijamsa, zbog novca od PDV-a, prodaje pića, hotelskih prenoćišta, turističkih promocija grada, zemlje... Međutim, opet nije jasno zašto se 35 miliona dinara dalo privatnom izvođaču kada eno je Kombank Arena kao gradsko preduzeće, koje je i namenjeno toj vrsti posla. Pride, po zakonu, Arena bi morala da objavi javnu nabavku. Drugim rečima, zašto je Grad izbacio Arenu i zašto je počeo da daje Ušće za džabe, čime pravi nelojalnu konkurenciju vlastitom objektu tj. Areni?

I drugo – navodno su neka nova vremena došla. Nema više rasipanja, nema takmičarenja ko će veću zvezdu dovesti i nema koncerata od političkog značaja, kao što su bili U2 u Sarajevu ili Stonsi u Srbiji i Crnoj Gori. Nastupilo je vreme racionalnosti, ili je plus ili minus, trošak ili dobit, a ovi na vlasti se prave da sve to znaju. Osim kad dođe do afere – onda zaćute. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Nevidljivi ožiljci u

Procene kažu da je tokom ratnih sukoba na Kosovu silovano oko 20.000 žena – Albanki, Srpkinja i Romkinja. Silovatelji se nisu baš uvek držali principa da napadaju samo "neprijateljske žene". Ipak, za kosovske Albanke iz seoskih krajeva to što su silovane u ratu je neprebrodiva sramota: kriju šta im se desilo ili bivaju izopštene

Priča je stara, ima joj već 15 godina, a čak je i britanski "Gardijan" o tome pisao. Bila je jesen 1999, dvadesetogodišnja Mirveta donela je na svet zdravog, krupnog dečaka. Odmah po porođaju, uzela ga je u naručje i pogledala mu u oči. Spustila je ruku na vrat novorođenčeta i zadavila ga. Potom ga je mirno predala babicama u ruke. Mirveta je i dan-danas na odeljenju psihijatrije bolnice u Prištini. Nesrećni dečak bio je peto dete koje je donela na svet. Začet tako što je Mirveta preživela grupno silovanje srpskih paravojnih snaga za vreme sukoba na Kosovu 1998/99. Imala je 20 godina, nije znala da čita ni da piše. Muž ju je ostavio, a porodica izopštila jer je ostala trudna, posle silovanja.

Rat dođe, završi se i otpočne mir. Žrtve se prebroje, pokopaju, ožale, živi nastave svojim putem kako znaju i umeju. Ratne rane zarastaju, bogalji se navikavaju na štake i kolica. Život ide dalje. Za neke, za one čije su rane spoljašnje. Postoje i one druge, čije su rane duboko unutra, nikakvi im se ožiljci ne vide, ali za njih rat i trauma nikada nisu prestali. Mirveta je jedna od njih.

ŽENA SI

Koliko je takvih, samo na Kosovu, ne postoje apsolutno pouzdani podaci. Prema podacima organizacije Human Rights Watch (HRW) dokumentovano je 96 slučajeva ratnih silovanja kosovskih Albanki. Ista organizacija procenjuje da je tokom ratnih sukoba na Kosovu silovano oko 20.000 žena – Albanki, Srpkinja i Romkinja. Grupna silovanja činili su kako pripadnici srpskih paravojnih formacija, tako i pripadnici Oslobodilačke vojske Kosova (OVK). Podaci kažu da se silovatelji nisu baš držali principa da napadaju "neprijateljske žene". Istrage HRW-a dokumentuju čak i slučajeve u kojima su etnički Srbi silovali Srpkinje, a Albanci Albanke.

Albanke iz ruralnih delova Kosova ne koriste reč "silovanje". Za njih je to naprosto sramota o kojoj jedino može da se ćuti. A.D. iz sela Likošane kod Drenice ćutala je 17 godina. Sa novinarima pristaje da priča samo pod uslovom da njeno ime ne bude otkriveno. Mužu nikad nije ispričala da je, u jesen 1998, dok se on krio od srpskih snaga, brutalno silovana na podu sopstvene kuhinje, da joj je tokom mučenja i silovanja slomljena ruka i da je molila da je ubiju: "Ne mogu da mu kažem jer sam obeščastila porodicu. Misli da su nam upali u kuću i samo me pretukli. Ubio bi me da zna da me je dotakao Srbin", ravnim glasom govori A.D. Na pitanje da li joj smeta što je novinarka s kojom priča Srpkinja, odgovara, ali ovog puta glas joj drhti: "Žena si. Kad sam sve to preživela, i dok smo bežali, pomogla sam svakoj ženi kojoj sam mogla. Nijednu nisam pitala da li joj se isto desilo." Dalje, priča o ženama koje poznaje, a koje su prošle isto što i ona. Mnoge su muževi ostavili nakon saznanja šta im se desilo. Jedna je silovana kao trinaestogodišnja devojčica. Deset godina kasnije, udala se za kosovskog Albanca sa kojim je kratko živela u Nemačkoj: "Neko mu je rekao šta joj se desilo. Oterao je."

ONO ZA ŠTA NEMA REČI

Ove žene nisu samo žrtve "silovanja u službi etničkog čišćenja", nego i patrijarhalnog društva u kom žive. One čak i ne znaju reč za silovanje i već deceniju i po žive pod teretom traume koju su preživele i zablude da su same za to krive. Zašto je tako na Kosovu, objasnila je Helena Smit još 2000. godine, novinarka "Gardijana" koja je temeljno pratila ratna silovanja u Bosni, na Kosovu i drugim delovima sveta: "Ovo nije Bosna. Nema kosmopolitskog Sarajeva. Jedini veći grad je Priština. U selima i zabitima gde su jugoslovenska policija i srpski paramilitarci divljali, 'silovanje' je reč koja tek treba da uđe u ovdašnji arhaični vokabular."

Poražavajuća je činjenica da osim temeljnog izveštaja koji je u proleće 2000. godine objavio Human Rights Watch, ne postoje nikakvi drugi pouzdani izvori o

MUČENE, OSRAMOĆENE, ZABORAVLJENE: Žrtve ratnih

seksualnom nasilju na Kosovu tokom 16 meseci rata.

Taj izveštaj kaže da su ratna silovanja na Kosovu imala tri osnovne forme: silovanja u kućama žrtava, silovanja tokom pokušaja bežanja i silovanja u zatočeništvu. Kako god, dokazi o tome da su postojali tzv. kampovi za silovanje u kojima su žene držane isključivo da bi se na njima muškarci seksualno iživljavali – ne postoje.

Najčešće, pripadnici paravojnih snaga upadali su u kuće i silovali žene pred drugim članovima njihovih porodica, ili su ih odvodili u drugu prostoriju. Silovanja prilikom bežanja imala su uvek isti scenario: pripadnici vojske, policije ili paravojne snage zaustavili bi kolonu ljudi koja se kreće pešice ili na traktoru. Kako bi prošli

ime krvi i tla

dalje, tražili su im novac. Ukoliko novac nemaju, odvajali su mlade žene, silovali ih, a onda ih puštali da nastave dalje.

CIVIL ŽENSKOG POLA

Najveći broj silovanja, prema podacima HRW-a, počinili su pripadnici srpskih paravojnih formacija. Ono malo slučajeva u kojima su počinioci bili pripadnici zvaničnih vojnih ili policijskih snaga, paradoksalno, ali srećom – prijavljeni su. U junu 2014. dvojica Srba, Jovica Dejanović

silovanja Foto: flickr.com

i Đorđe Bojković, osuđeni su na po 10 i 12 godina za silovanje počinjeno u aprilu 1999. Prvostepeno su bili oslobođeni, ali je Apelacioni sud u Prištini ukinuo oslobađajuću presudu Osnovnog suda u Mitrovici i proglasio dvojicu okrivljenih krivim za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

EULEX je tada saopštio da je tužilac, u ime Kancelarije specijalnog tužilaštva Kosova, u potpunosti zadovoljan presudom Apelacionog suda u ovom veoma osetljivom predmetu: "Okrivljeni su izvršili teški ratni zločin protiv ugroženog šesnaestogodišnjeg civila ženskog pola. Ovaj predmet odražava odlučnost međunarodne zajednice da okonča nekažnjavanje svih onih koji izvrše ovakva krivična dela. EULEX, za razliku od svih ostalih koji okružuju žrtve ratnih silovanja, svestan traume kroz koju ove žene prolaze: "Dok je za sve svedoke tužilaštva bilo potrebno mnogo hrabrosti da svedoče, još je više hrabrosti bilo potrebno preživeloj žrtvi silovanja. Njen identitet je tokom celog postupka bio zaštićen i dozvoljeno joj je da svedoči na zatvorenom saslušanju", saopštio je tužilac. Ovaj slučaj je presedan na više nivoa: prvo, retko se koja kosovska Albanka usuđuje da i najbližima kaže šta joj se desilo. Pa, čak i ako prizna nekom bliskom, male su šanse da će to prijaviti. Osuđujuća presuda je takođe retka pojava, jer u većini procesa, počinioci bivaju oslobođeni usled nedostatka dokaza, naročito zato što je od momenta kada je zločin počinjen prošla već decenija ili više.

U ovom slučaju, iznenađuje i osetljivost suda na traumu žrtve i činjenica da nije bilo suočavanja sa silovateljem. U srpskom pravosuđu, recimo, žrtve nisu toga pošteđene, pa se sa napasnikom susreću na sudu i po više desetina puta.

MISLIMO NA TEBE, ALI SAMO TO

Kosovski parlament odbio je 2013. godine Predlog zakona o statusu i pravima poginulih boraca, invalida, veterana, boraca OVK-a, civilnih žrtava rata i njihovih porodica. Godinu dana kasnije, sličan zakon je izglasan, a određena prava priznata su i žrtvama silovanja tokom rata. Zakon, a i Strategija koja ga prati, status žrtve priznaje samo od 27. februara 1998. do 20. juna 1999. godine, što srpske organizacije vide kao diskriminaciju i kršenje ljudskih prava manjinskih zajednica na Kosovu, a naročito srpske. Strategiju, odnosno Nacrt uredbe o utvrđivanju položaja za žrtve seksualnog nasilja tokom rata 1999. godine sastavio je Nacionalni savet koji je 2013. osnovala kosovska predsednica Atifete Jahjaga. Savet većinom čine predstavnici nevladinog sektora, a u njemu nema nijednog predstavnika manjinskih zajednica, ni Srba, ni Roma, ni Goranaca.

Po slovu zakona, žrtve silovanja treba da dobijaju penziju od 300 evra, a zahtev za ostvarenje svojih prava mogu da podnesu do 2019. godine. Zakonom je predviđeno da žrtve rata uživaju posebne beneficije, kao što su lekarska pomoć i fizikalna rehabilitacija, zdravstvene usluge bez naknade u javnim zdravstvenim ustanovama, zdravstvene usluge van zemlje, oslobađanje od poreza na imovinu i smanjenje troškova električne energije. Ali, ima jedna kvaka: za razliku od ostalih kategorija obuhvaćenih ovim zakonom, seksualno zlostavljane osobe neće biti oslobođene poreza i carina za kupovinu specijalnih vozila za ličnu upotrebu, beneficirani radni staž i neće biti oslobođene administrativnih uplata na državnim univerzitetima.

Bilo bi ovo zgodno mesto za moralisanje nad tim da li muške ratne rane bole više nego ženske, ali Zakon se ni više od godinu dana nakon što je donet – ne primenjuje. Pojeo vuk magarca.

Iako *de facto* ne mogu da dobiju nikakvu odštetu za sve što su preživele, žene silovane tokom rata na Kosovu dobiće – spomenik. Pod pokroviteljstvom predsednice Kosova Atifete Jahjage, 12. juna ove godine je na gradskom stadionu u Prištini organizovana izložba 5000 haljina koje su prikupljene u akciji "Mislimo na tebe", u znak solidarnosti sa ženama koje su silovane tokom rata na Kosovu. Sve haljine će biti skupljene, spakovane, a na kraju će od njih biti izgrađen spomenik ženama žrtvama silovanja tokom rata na Kosovu 1998/99. godine. Da rezimiramo: nepoznati broj žena koje su silovane i mučene, u sredini u kojoj je silovanje tabu, imaju na raspolaganju jedan zakon koji se ne primenjuje i jednu gomilu haljina sopstvenoj traumi u spomen. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Ovaj tekst je proizveden u okviru projekta Kosovo Serbia: LIVE, koji sprovodi NUNS i KosovaLive NGO, a finansira EU u okviru Podrške civilnom društvu za Republiku Srbiju 2013. i Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom Vlade RS. Sadržaj ovog teksta i stavovi izneti u njemu su isključiva odgovornost autora i ne odražavaju mišljenja i stavove EU.

Posao koji se oseća na koži

U novinarstvu je teško preživeti i godinu dana, ali uz čvrst stav, moguće je dočekati i 25. rođendan. "Vreme" je nastalo u doba poplave populizma koji je vređao profesionalno samopoštovanje. Sada je došlo vreme tabloidnog novinarstva, a pitanje je da li se to može uopšte nazvati novinarstvom

NOVINARSTVO SE ŽIVI: Tribina "Vremena" na Fakultetu političkih nauka

Foto: Marko Rupena

U nedelju, 8. novembra, vlasnik "Kurira" Aleksandar Rodić, sa naslovne strane ovog lista poručio je "Izvini, Srbijo". Bio je to njegov odgovor "kolegama, vlasnicima, urednicima, novinarima medija i građanima Srbije" i odgovor na "medijsku hajku" koju protiv njega vode "Informer" i Pink. Rodić, između ostalog, u pismu kaže da "mediji u Srbiji nisu slobodni", kao i da su "izloženi velikim pritiscima". Istog dana, u nedelju, od 11 časova, na Televiziji Pink emitovana je specijalna emisija "Rušenja Vučića", u kojoj je među gostima bio i Dragan J. Vučićević, urednik "Informera". Taj list je u ponedeljak, 9. novembra, počeo da objavljuje feljton o tome kako se finansiraju organizacije CINS, BIRN i KRIK. Ove organizacije i još nekoliko medija u Srbiji, prozvani su i stranim plaćenicima i državnim izdajnicima, čiji je zadatak rušenje Vlade Aleksandra Vučića. I "Vreme" je nekoliko puta ubrajano među neprijatelje. Uprkos svemu, "Vreme" živi već četvrt veka.

"Vreme je nastalo u doba poplave populizma koji je vređao profesionalno samopoštovanje. Sada je došlo vreme tabloidnog novinarstva, a pitanje je da li se to može uopšte nazvati novinarstvom", rekao je novinar Milan Milošević, studentima Fakulteta političkih nauka u Beogradu, na tribini održanoj povodom obeležavanje 25 godina od osnivanja ovog nedeljnika. Osim Miloševića, na tribini su govorili i glavni urednik Dragoljub Žarković, i odgovorni urednik Filip Švarm. Tribinu je moderirao novinar Slobodan Georgijev.

PREZENTERI VESTI

Na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, novinarsko-komunikološki smer svake godine upiše nova generacija od 160 studenata. Radeći početkom dvehiljaditih na ovom fakultetu, Dragoljub Žarković je na svakom prvom predavanju u semestru studentima postavljao pitanje gde u novinarskoj profesiji vide sebe, a odgovori na ovu anonimnu anketu bili su poražavajući. "Po dogovoru sa upravom fakulteta, napravljene su grupe od po 25 studenata. Ideju da budu prezenteri na televiziji imalo je oko 70 odsto njih. Oko deset odsto htelo je da bude Teofil Pančić, ostali bi voleli da se bave kulturom, modom ili nekim sličnim oblastima. Primetio sam da politikom i ekonomijom niko nije želeo da se bavi i da novinarstvo ne povezuju sa tim ozbiljnim društvenim fenomenima. Pokušavao sam da ih ohrabrim da se bave ovim temama i drago mi je da u redakciji 'Vremena' ima bar četvoro-petoro ljudi koje sam ja sa fakulteta doveo."

Odgovorni urednik "Vremena" Filip Švarm u novinarstvo je ušao slučajno. Bio je na kraju studija prava, kada je od prijatelja dobio poziv "da probaju da

rade nešto u novinarstvu" i ta proba traje i danas. "Došao sam na nekoliko mjeseci, ostao čitav život. Posle nekoliko godina više nisam mogao ništa drugo da radim, niti sam bio sposoban za bilo šta drugo. Početak je devedesetih, početak je raspada Jugoslavije, nijednu od političkih opcija nisam mogao da prepoznam kao svoju, a sa druge strane, želio sam da učestvujem. Novinarstvo je bilo svjestan izbor da se učestvuje, ali da se ne pristupi. Mogao sam da budem dio svega, a da ne budem ni na jednoj strani, ali sam zapravo bio sam na strani običnog čovjeka."

STRAH ZA JAVNU REČ

Novinarstvo je "posao sa kojim se diše, živi i koji se oseća na koži", smatra Milan Milošević. On je u novinarstvo ušao rano, uključivši se u rad fakultetskog lista. "Bilo je to doba aktivne studentske štampe i mi smo išli srcem u tu priču. Motiv za ulazak u novinarstvo bila je tenzija koja je postojala u toj generaciji. Došao sam na ovaj fakultet gde je Sergej Lukač zapazio to što ja radim i pozvao me u "NIN". Prvo što u novinarstvu naučite je da morate da poštujete rokove i da novine moraju izaći, uprkos svemu. U ovoj profesiji ne treba da se plašite za sebe ili za redakciju u kojoj radite, već za druge i za to koliko ćete haosa izazvati nedoličnom igrom sa tom opasnom stvari koja se zove 'javna reč'."

"Glavni urednik je pre svega psiholog jer mora dobro da poznaje ljude sa kojima radi i da u pozitivnom smislu njima manipuliše kako bi iz njih izvukao najbolje što mogu da daju u određenom trenutku. On mora da uspostavi emotivnu osnovu redakcije", smatra Dragoljub Žarković koji je na to mesto postavljen ubrzo nakon osnivanja "Vremena".

Pre nego što je došao u "Vreme", Filip Švarm je radio u redakcijama u Zagrebu. Tamošnji uzori bili su mu Gojko Marinković i Jelena Lovrić. Kada je došao u Beograd, ugledao se na novinare "Vremena". "Dva čovjeka koji sede za ovim stolom – Milan Milošević i Dragoljub Žarković, uz Miloša Vasića i pokojnog Stojana Cerovića vjerovatno su bili ljudi koji su na mene najviše uticali i formirali me kao novinara. Uvijek sam smatrao da su najbolji novinari u Srbiji u 'Vremenu', to smatram i danas. Za ovih 25 godina, koliko izlazi, 'Vreme' nikad nešto krupno nije pogriješilo. Uvijek smo znali da izaberemo stranu javnog interesa, pravde i poštenja i, generalno, nikada nismo omašili, trudeći se da naši stavovi budu zasnovani na činjenicama, argumentima, razmišljanjima... U novinarstvu je najvažnija širina kulture – da stalno nešto učite, čitate i interesirate se. Ne možete napisati dobar tekst o bilo kojoj temi ako vas ona ne interesira. Novinarstvo zahteva i neku vrstu socijalne inteligencije. I ključno, ne morate sve znati, ali se uvijek morate truditi da saznate što više."

Tokom četrdesetogodišnje novinarske karijere, Milan Milošević nikada nije razmišljao da odustane. "Ja se u novinarstvu jako dobro osećam. Rano sam pohvaljen od ljudi koje sam cenio, tako da sam stekao samopouzdanje i posao u novinarstvu radim bez mnogo ličnih dilema. Rano mi je ugrađeno to da je ono što pišem važnije od mene."

JAVNI INTERES

Za novinare je važno da nauče da rade i da ispravljaju greške koje su napravili, smatra Švarm. "Kada god pišete o nečemu, vodite računa da smo mi, novinari, posljednja brana od voluntarizma, od bahatosti, od diktature... U novinarstvu postoje kritične situacije u kojima morate da se odvojite od onoga što osjećate i mislite, da izvještavate videći širu sliku, javnost, javni interes."

"Korporativno" novinarstvo obeležava medije u Srbiji, a veliki novinarski kolektivi nisu najprijatnije mesto, jer se tu javljaju razne vrste surevnjivosti, zlobe, ogovaranja, podmetanja i samo oni sa dobrom konstitucijom mogu da izdrže te pripremne periode, rekao je studentima Dragoljub Žarković, glavni urednik "Vremena". "Novinarski kolektivi, kad su veći, nisu baš prijatno mesto. Velika je sreća kada 'upadnete' u malu redakciju, gde postoji porodični odnos. Kada uđete u korporacijski sistem, nadrljali ste. To je ono čega mladi novinari treba da se čuvaju. Ako ikada uđete u novinarstvo, pokazujte poštovanje prema starijim kolegama, ali trudite se da od njih naučite što više, budite pristojni, samosvojni, čitajte, učite, radite na pismenosti i uvežbavanju sopstvenog stila. Budite borbeni. Preživeti u novinarstvu i godinu dana, mnogo je teško, a ako stvarno želite da budete novinari, imajte čvrst stav o tome, pa ćete tako možda i preživeti 25 godina u ovoj profesiji. Novinarstvo je sloboda." ¶

KATARINA STEVANOVIĆ

Foto: A. Anđić

Zločin koji je promenio sve

Kako je 12. marta 2003. najmoćniji mafijaški kartel napao Srbiju i kakva je bila samoodbrana države i društva

2003, GODINA ČETRNAESTA

Atentat na Zorana Đinđića

"Vojislav Šešelj, predsednik Srpske radikalne stranke, odlučio se da iz politike i svih srpskih zemalja ode u istoriju", piše "Vreme" u broju 633 o dobrovoljnoj predaji radikalskog lidera Haškom tribunalu krajem februara 2003.

Međutim, to se ne odnosi i na njegove dotadašnje suborce: na bini Šešeljevog "oproštajnog" mitinga stoji cijeli današnji politički vrh Srbije: predsjednik Republike Tomislav Nikolić, premijer Aleksandar Vučić, predsjednica Narodne skupštine Maja Gojković, guvernerka Narodne banke Jorgovanka Tabaković... Prethodno, vođa radikala najavljuje krvave obračune u zemlji na proljeće.

Šešelj, izgleda, zna što govori. Da bi osujetili vlastito hapšenje zbog velikog broja ubojstava i šverca droge, kriminalni kartel Milorada Ulemeka Legije i Dušana Spasojevića – dio Jedinice za specijalne operacije i Zemunski klan – organiziraju 22. januara 2003. atentat na premijera Zorana Đinđića. Tog dana Dejan Milenković Bagzi pokušava kamionetom da presječe i zaustavi kolonu sa premijerom. Broj 634:

"Ukoliko je ideja bila da se kamionet ispreči ispred konvoja i zaustavi ga, a da potom neko iz drugog vozila otvori vatru, priča počinje da dobija zloslutniji smisao. To što je premijerov auto blindiran, eventualno bi ga zaštitilo od prvog rafala, ali koncentrisana vatra iz automatskog oružja lako probija ojačano vetrobransko staklo."

Upravo su ovo – uz još korištenje ručnih bacača – planirali Legija i Spasojević. Naum im nije pošao za rukom prvenstveno zbog prisebnosti Đinđićevog vozača. Uslijedila je neshvatljivo površna i mlaka reakcija policije pravosudnih organa. Kriminalni kartel dobija tako priliku za novi napad na premijera za koga je njihovo hapšenje već mjesecima prioritet broj jedan. Novi atentat će uslijediti 12. marta 2003: kroz prozor zgrade Zavoda za Fotogrametriju u Gepratovoj ulici, iz snajperske puške, na Đinđića puca potpukovnik MUP-a Srbije i pripadnik JSO Zvezdan Jovanović:

"U sredu, 12. marta 2003, u 12:35, premijer Vlade Srbije dr Zoran Đinđić izašao je iz svog oklopljenog BMW-a serije 7 na dvorište zgrade Vlade u koje se ulazi iz Nemanjine ulice. Sedeo je iza vozača, s leve strane vozila. U trenutku kada se uspravio da uzme štake kojima se služio zbog povređene noge, čula su se dva pucnja u veoma kratkom razmaku. Zoran Đinđić pogođen je spreda ravno u srce; Milan Veruović, telohranitelj koji je stajao pored njega, pogođen je u abdomen drugim hicem. Obezbeđenje okreće prvo jedan BMW u dvorištu, a odmah zatim i drugi, smešta žrtve i kreće ka Urgentnom centru, udaljenom oko kilometar od lica mesta. Zoran Đinđić je klinički mrtav stigao na operacioni sto; pokušaji reanimacije nisu uspeli", piše "Vreme" u broju 637.

Ubojstvo premijera izazvalo je ogromnu tugu i revolt građana: tokom sprovoda na ulice Beograda izlazi više stotina hiljada ljudi. Zoran Đinđić je iskreno ožaljen kao malo tko. "Oprosti za reči kritike. Bio si bolji i od vremena i od prostora u kome si živeo", jedan je od karakterističnih zapisa iz knjige žalosti Vlade Srbije.

"Još kad je odlučio da se bavi politikom, Đinđić je, čini mi

Foto: B92

12. MART 2003: Zoran Đinđić, atentat i oproštaj od premijera

Foto: Reuters

se, bio rešen, prvo: da se bori za neke krupne, strateške ciljeve, a ne da prosto vrši vlast, i drugo: da deluje u svim uslovima, ne čekajući da se prilike promene i da se nešto najpre dovede u red. Dakle, bio je ambiciozan i hrabar i već te osobine kandidovale su ga za tragičan kraj, jer tragedije, naravno, nema bez veličine. A u Đinđićevom kraju svi su lako prepoznali dah tragedije i mnogi su naknadno razumeli da je u njegovoj sudbini, u svemu što ga je dovelo do takvog kraja, bilo veličine koja je često bila maskirana prozaičnostima dnevne politike", piše "Vreme" u broju 637.

Nakon atentata na premijera u Srbiji je proglašeno vanredno stanje i započela je policijska operacija "Sablja", a u narednim mjesecima razbijen je Zemunski klan i raspušten JSO. Dok se za Legijom traga, Specijalna antiteroristička jedinica MUP-a Srbije likvidira 27. marta 2003. Spasojevića i Milu Lukovića Kuma prilikom hapšenja u Meljaku. Broj 639:

"Ostaju otvorena pitanja: da li se kuća mogla napasti tako da njih dvojica – u kombinaciji šok-bombi i suzavca – budu ipak uhvaćeni živi; je li bilo pogrešnih procena za tu operaciju; kako su mogli da se probiju iz objekta koji je bio opkoljen i stignu od vrata (ili prozora) do dvorišta... Bilo kako bilo, pogibijom Spasojevića izgubljen je važan svedok u budućem procesu zločinačko-terorističko-parapolicijskoj mafiji pod zaštitom Državne bezbednosti."

Inače, tokom vanrednog stanja "Sablje" mediji su pod nekom vrstom cenzure, a šef Vladinog biroa za komunikacije Vladimir Beba Popović svakog dana drži brifinge za novinare i urednike. "Vreme" se ne obazire na cenzuru, niti odlazi na brifinge – isuviše tu ima difamacije i progona političkih neistomišljenika.

Novi premijer postaje Zoran Živković. Međutim, bez Đinđića koaliciona Vlada DOS-a nije u stanju da funkcionira: afere i skandali smjenjuju se kao na pokretnoj traci. Konstatacija iz broja 646:

"Borba za moć, verbalni sukobi, obračuni u senci, intrige i optužbe. A pitanja teška. Penušava rasprava izbija u vladajućoj garnituri, ne toliko zbog poslovične sangviničnosti naših političara, već zbog veoma teških pitanja koja su došla na red: potreba preispitivanja ekonomske strategije, razdvajanja novca od politike i, naravno, pitanje moći. Nameće se pitanje da li ova vladajuća garnitura bez nove izborne legitimacije uopšte može da donosi strateške odluke."

Ispostavlja se da ne može, pa se vanredni parlamentarni izbori raspisuju za 28. novembar 2003. I prije i poslije, G17 plus Miroljuba Labusa i Mlađana Dinkića preko tabloida vodi sistematski napad na vladu čiji je vrhunac u samom izbornom finišu: javnost tada saznaje da je Dinkić smjenjen sa položaja guvernera Narodne banke tako što je glasano karticom poslanice Demokratske stranke Nede Arnerić, koja nije bila u Skupštini, već na ljetovanju u Bodrumu.

Kao i Šešelj, krajem godine i DOS odlazi u istoriju. Nakon izbora priliku za formiranje nove vlade dobijaju Demokratska stranka Srbije Vojislava Koštunice i G17.

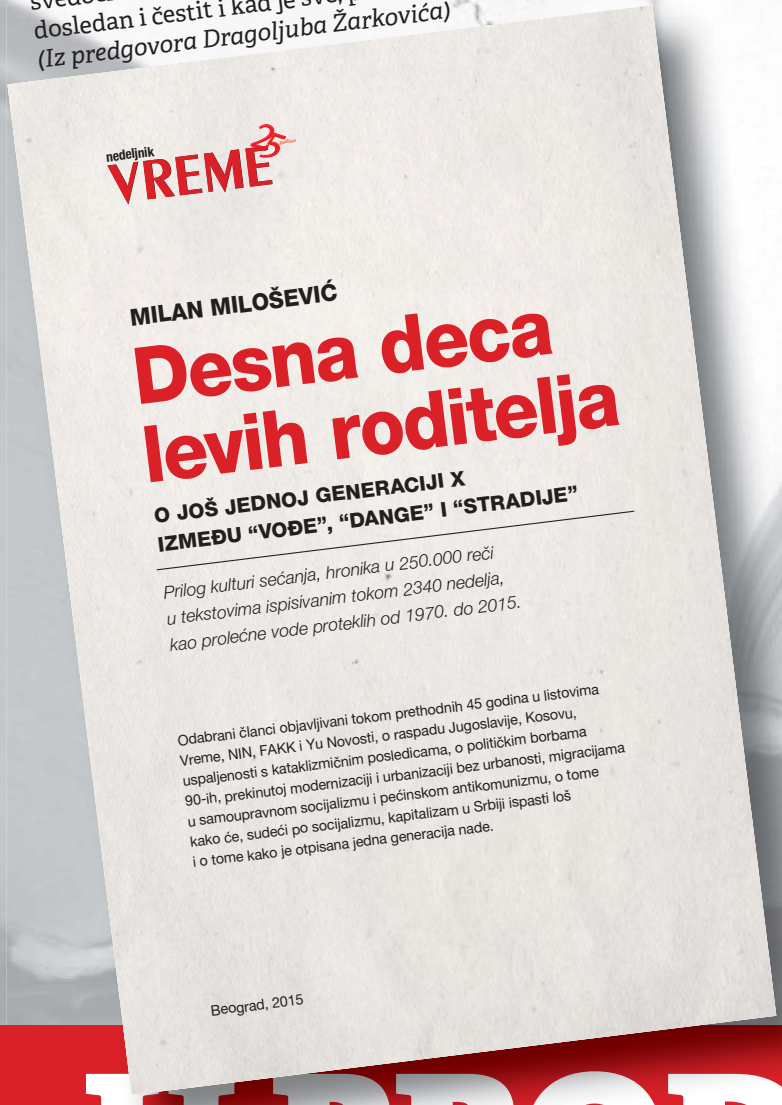
Prethodne 2002, poslije duge i teške bolesti, preminuo je naš kolega Uroš Komlenović, jedan od najvećih srpskih novinara. Posebno će ostati zapamćen po svojim reportažama i tekstovima u kojim se zalagao, bez obzira na cijenu i posljedice, za društvenu pravdu.

"Vreme" 2003. za ličnost godine bira Ljiljanu Raičević, izvršnu direktorku Sigurne ženske kuće u Podgorici, zbog pokretanja akcije za suzbijanje seks-trafikinga. ¶

Nastaviće se

FILIP ŠVARM

856 strana, format B5, tvrdi povez
„Ova zbirka tekstova dragocena je i kao udžbenik za sve one koji bi ozbiljno da se bave novinarstvom, ako takvih još uopšte ima. Knjiga brani čast profesije i svedoči kako se u životnom opredeljenju može biti dosledan i čestit i kad je sve, pa i taj život, protiv tebe."
(Iz predgovora Dragoljuba Žarkovića)

280 strana, format A5, meki povez
„Muškarci mogu da budu feministi i Miloš Vasić je sigurno jedan od njih. Svestan patrijarhalne kulture u kojoj je kao muškarac povlašćen, svoju poziciju koristi da razne dripce i mufljuze koji jesu seksisti – dozove pameti."
(Iz predgovora Jovane Gligorijević)

U PRODAJI!

Dve nove knjige u izdanju nedeljnika "Vreme": **"Desna deca levih roditelja"** Milana Miloševića i **"Moj muški život"** Miloša Vasića mogu se kupiti u knjižarama **"Službenog glasnika"**, u knjižari **"Bulevar books"** u Novom Sadu, u knjižarama **"Vulkana"** u Beogradu (Sremska, Ušće, Delta City, Mercator, SC Stadion) i Novom Sadu (u Zmaj Jovinoj ulici), **u redakciji Vremena** (radnim danom od 10 do 15h) i preko sajta **www.vreme.com.** Cene popularne.

25
teške godine
uz dobre novine
nedeljnik
VREME

Fotografije: M. Milenković

Igramo za pravi tim

Šta će za Srbiju značiti usvajanje novih petnaestogodišnjih globalnih ciljeva Ujedinjenih nacija, kako je tekao proces oblikovanja tih ciljeva, koja je bila uloga Srbije, kako će naša zemlja usaglasiti obaveze koje je preuzela, bile su teme konferencije “Spoljna politika Srbije i unutrašnji održivi razvoj u svetlu novousvojenih razvojnih ciljeva UN”

»

U petak, 6. novembra, u prostorijama "Jugoslovenske kinoteke", u organizaciji nedeljnika "Vreme" i Fondacije za otvoreno društvo Srbija održana je konferencija "Spoljna politika Srbije i unutrašnji održivi razvoj u svetlu novousvojenih razvojnih ciljeva UN", na kojoj su učestvovali Kori Udovički, ministarka za državnu upravu i lokalnu samoupravu Republike Srbije, Irena Vojačkova Solorano, stalna koordinatorka Ujedinjenih nacija (UN) u Srbiji, Dragan Županjevac, ambasador, koordinator za Ekonomsko socijalni savet UN i održivi razvoj, i Jadranka Jeličić, izvršna direktorka Fondacije za otvoreno društvo u Srbiji.

Konferencija je održana mesec i po dana pošto je Generalna skupština Ujedinjenih nacija (od 25. do 27. septembra u Njujorku) jednoglasno, odlukom sve 193 članice, usvojila Agendu UN sa ciljevima održivog razvoja za svet do 2030. godine. Agenda UN se sastoji iz 17 ciljeva i 169 podciljeva ili "targeta", pri čemu se Agenda odnosi na sve zemlje članice UN, a ne samo na zemlje u razvoju. Početak primene ovih ciljeva zacrtan je za januar 2016. Podsetimo, svih tadašnjih 189 članica Ujedinjenih nacija obavezalo se 2000. godine da će se potruditi da do 2015. budu ispunjeni tzv. Milenijumski razvojni ciljevi, među kojima su se nalazili iskorenjivanje ekstremnog siromaštva i gladi, omogućavanje univerzalnog osnovnog obrazovanja, promocija jednakosti polova, smanjenje stope smrtnosti dece, poboljšanje zdravlja majki, borba protiv side, malarije i drugih bolesti, obezbeđivanje održivosti životne sredine i razvijanje globalnog partnerstva za razvoj.

CILJ 16 I DOBRO UPRAVLJANJE

Ciljevi održivog razvoja UN za narednih petnaest godina su sada znatno brojniji i, kako su neki učesnici konferencije naglasili, pojedine razvijene zemlje su u početku odbijale ukupno 17 ciljeva, uz obrazloženje da ih je previše. Jedan od ciljeva koji su učesnici konferencije najviše pominjali bio je cilj broj 16, koji se, u suštini, bavi dobrim upravljanjem. "Promovisanje miroljubivih i inkluzivnih društava za održivi razvoj, obezbeđivanje pristupa pravdi za sve i izgradnja efektivnih, odgovornih i inkluzivnih institucija na svim nivoima", glasi ovaj član, uz čitav spektar od 10 podciljeva ili "targeta" i dve smernice, među kojima su "znatno smanjenje svih oblika nasilja i povezane stope smrtnosti, zaustavljanje zlostavljanja, eksploatacije, trgovine ljudima i svih oblika mučenja i nasilja nad decom, promovisanje vladavine prava na nacionalnom i međunarodnom planu i obezbeđivanje jednakog pristupa pravdi za sve", ali i "znatno smanjenje korupcije i podmićivanja u svim oblicima, razvijanje efikasnih, odgovornih i transparentnih institucija na svim nivoima, obezbeđivanje odgovarajućeg inkluzivnog, participativnog i reprezentativnog donošenja odluka na svim nivoima", kao i "obezbeđivanje javnog pristupa informacijama i zaštita osnovnih sloboda, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim sporazumima".

I pre petnaest godina, kada su bili usvajani Milenijumski ciljevi, dobro upravljanje je umalo našlo svoje mesto među njima. U junu ove godine, dakle, pre usvajanja ciljeva održivog razvoja, nedeljnik "Vreme" je organizovao konferenciju "Dobro upravljanje kao garancija poštovanja ljudskih prava svih građana" (vidi "Vreme" broj 1277), na kojoj se moglo čuti da dobro upravljanje obuhvata pet osnovnih načela: odgovornost, transparentnost, društveno uključivanje, efikasnost i nediskriminaciju. Sve ovo, i još ponešto, sadrže "targeti" cilja 16.

ULOGA SRBIJE

Učesnici konferencije su naročito istakli značaj koji je Srbija imala tokom definisanja ciljeva održivog razvoja. I inače, stiče se utisak da, okrenuti sebi (o čemu je govorila i ministarka Kori Udovički), građani i javnost Srbije nemaju dovoljno saznanja o tome koliko je važno članstvo Srbije u Ujedinjenim nacijama, a naročito o tome šta za njih, građane, znače velike globalne strategije, kakvi su ciljevi održivog razvoja. Dragan Županjevac je naglasio da je Srbija jedina od zemalja u okruženju učestvovala u obe radne grupe koje su definisale ciljeve UN, kao i u Komitetu zaduženom za izveštaj o sredstvima finansiranja. Sa druge strane, Irena Vojačkova Solorano je rekla da je Srbija bila veoma aktivna u oblikovanju i formulisanju ciljeva, kao i da je u celom procesu učestvovala na dva nivoa – na jednom je bila Vlada Srbije, a na drugom građani, koji su takođe preneli svoju poruku na globalnom nivou, kroz širok proces konsultacija u kom su učestvovali. ¶

PRIREDIO: RADMILO MARKOVIĆ

Irena Vojačkova Solorano, Kancelarija UN

Građani žele promene stavova i promenu kulture

Mi iz Ujedinjenih nacija smo samo posrednik koji će pomoći Srbiji i njenim građanima da dostignu one ciljeve koje žele. Kada se generalni sekretar UN Ban Ki Mun obratio učesnicima sastanka na kome su usvojeni ovi ciljevi, rekao je da su to ciljevi važni za sve ljude i za celu planetu. Milenijumski ciljevi, koji su bili usvojeni 2000, bili su usmereni na smanjenje siromaštva, povećanje učešća u obrazovnom sistemu, kao i povećanje dobrobiti majke i deteta. Mi smo od tada pomagali srpskim vladama da postignu ove ciljeve, i uskoro će biti objavljen izveštaj koji dokumentuje kako se Srbija postavila prema ovim ciljevima, i šta je sve urađeno. Postoje oblasti na kojima je potrebno još rada – to je preneto i ugrađeno u ciljeve održivog razvoja, koji stupaju na snagu u januaru 2016, i taj posao će trajati do 2030. godine. Moram da kažem da je prilikom definisanja ciljeva održivog razvoja, koje je potrajalo dve godine na globalnom nivou, Srbija bila veoma aktivna u njihovom oblikovanju i formulisanju. To je bio veoma važan proces, jer ne samo da je pokazao da Srbija doprinosi globalnoj debati, nego i da građani Srbije imaju poruku koju žele da prenesu, i da se ta poruka čula na globalnom nivou. Taj proces je vođen na dva nivoa – u jednom delu procesa je učestvovala vlada Srbije prilikom pregovaranja ovih ciljeva u Njujorku, ali, ovde, u Srbiji, tim UN je radio sa zajednicom, komunicirao je i konsultovao se sa svim nivoima društva, kako bi se došlo do njihovih predloga, da bi se videlo šta oni žele da se događa u društvu do 2030. godine. Dve godine smo sprovodili konsultacije sa javnošću – sa organizacijama civilnog društva, sa mladima preko društvenih medija, sa think-tank organizacijama – o tome kako žele da izgleda naša budućnost u ovoj zemlji. Iz tih konsultacija je proizašao jedan veoma zanimljiv rezultat – ne samo da ljudi žele povećanje zaposlenosti, dobro upravljanje, već je jedna od njihovih želja i promena u stavovima i u kulturi. Ovo je jedinstven rezultat, koji smo videli samo u veoma malom broju zemalja na svetu. Sada smo te ciljeve utvrdili, oni su usvojeni, i sada treba da definišemo kako ćemo ih sprovesti – ne samo na nivou vlade, nego i na nivou celog društva. Jedinstvena stvar kod ciljeva održivog razvoja jeste da prvi put imamo globalnu agendu, i biće meren učinak svih zemalja u odnosu na ovih postavljenih 17 ciljeva. Ovo je velika šansa za Srbiju da pokaže koliki napredak može da napravi, ne samo u lokalnom, već i u globalnom kontekstu.

GLOBALNA SAGLASNOST: Generalna skupština Ujedinjenih nacija

Foto: Wikipedia

Kori Udovički, Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu

Vizija Vlade Srbije

Kada sedite u UN, onda ne samo da vidite svet u celini, što jeste zadatak UN, već i u kontekstu mnogo dužih rokova i procesa u kojima se današnje globalno društvo razvija. Mislim da je to i najveći doprinos ovih ciljeva održivog razvoja, pogotovo za Srbiju. Srbija je jako okrenuta sebi, i zanimljivo je da je srpsko civilno društvo ovoliko učestvovalo u celom procesu. Mislim da to ima malo veze i sa tim koliko se sama Kancelarija UN u Srbiji angažovala, kao i sa tim da civilno društvo u Srbiji želi da razmišlja o tim procesima. Ako pogledamo diskurs u medijima, u javnosti, a u krajnjoj liniji i program rada vlade i akcioni plan koji je iz toga proizašao, činjenica je da smo jako usmereni na naše vrlo akutne probleme koje, ako ne rešimo, nema nam ni malo dužeg roka u našem razmišljanju. Naše ostvarenje Milenijumskih ciljeva je bilo dosta dobro, jer se uspeh merio u odnosu na već narušeno privredno i društveno stanje zatečeno krajem devedesetih godina. Kada smo na Vladi usvajali izveštaj o ostvarenju Milenijumskih ciljeva, na kraju tog izveštaja smo stavili jednu malu viziju, jer se Vlada još nije pozabavila time da ove ciljeve prevede u nešto što bi se moglo nazvati akcionim planom. U toj kratkoj viziji dat je izbor od 10 ciljeva – prvi, i, po mom mišljenju, najvažniji cilj jeste promovisanje jakog inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta i dostojanstvenog zaposlenja za sve. Mislim da to jeste problem broj jedan u Srbiji, i, zanimljivo, on se pojavljuje kao cilj broj osam u ovih 17 ciljeva UN. Sledeći je smanjenje siromaštva (cilj broj jedan u 17 ciljeva UN), zatim, postizanje zdravog života za sve starosne grupe, što je jako važno za jedno društvo koje ubrzano stari. Dalje, obezbeđenje obrazovanja za sve, gde su podciljevi vezani za kvalitet možda još i važniji za Srbiju. Potom, postizanje rodne ravnopravnosti, unapređenje održive industrijalizacije, smanjenje nejednakosti unutar zemlje, kao i između zemalja, unapređenje održivih modela potrošnje i proizvodnje, promovisanje aktivnosti na svim nivoima u borbi protiv klimatskih promena, kao i postizanje miroljubivih i inkluzivnih društava vladavine prava.

Dragan Županjevac, ambasador

Srbija aktivno učestvovala u formulisanju ciljeva UN

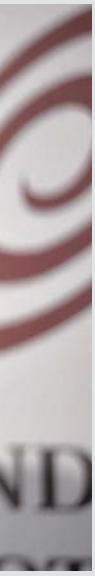
Agenda nije pravno obavezujući dokument, mi nećemo dobiti sankcije ako ne sprovedemo svako slovo i svaki cilj, ali ona ima veliku moralnu i političku snagu. Šefovi država i vlada skoro svih zemalja sveta od 25. do 27. septembra su na podijumu Ujedinjenih nacija govorili i podržali ovaj dokument, i obavezali se da će da ga sprovedu. To i piše u poslednjoj rečenici Agende: "Mi, lideri sveta, obavezujemo se da do 2030. godine sprovedemo ove ciljeve." Tako da to nije stvar koja treba olako da se prihvati, to je jedan značajan, izuzetno ambiciozan i transformativan dokument, koji je vrlo povezan sa samom Poveljom Ujedinjenih nacija. Srbija je veoma aktivno učestvovala u ovom procesu. Ideja za formulisanje ciljeva razvoja doneta je 2012. i podsticaj za usvajanje ovakve univerzalne Agende koja će da važi za sve zemlje sveta, ne samo nerazvijene, već i one najrazvijenije, bio je u činjenici da je u sprovođenju Milenijumskih ciljeva pre roka postignut cilj prepolovljavanja svetskog siromaštva. Mislim da je već 2007. ili 2008. konstatovano da je milijardu ljudi izašlo iz dubokog siromaštva. I

Jadranka Jelinčić, Fondacija za otvoreno društvo, Srbija

Otvorenost globalne privrede

Postoji još jedan veliki svetski proces koji se zove otvorena uprava, otvorena vladavina, ili partnerstvo za otvorenu vladavinu. On je inaugurisan pre nekoliko godina, njemu je Srbija pristupila, a on se i te kako tiče procesa pridruživanja EU, ali i cilja broj 16. Gđa Udovički je pomenula da je delom promenjen Zakon o ulaganju. Jedan od podciljeva u cilju 16 govori o eliminaciji korupcije i eliminaciji svakog oblika davanja mita, nelegalnih tokova novca, i tako dalje. Od koga to zavisi, osim od represivnih mera države? To zavisi od toga kako je organizovan globalni biznis, globalna privreda. Da li ćete vi imati otvorenost na nivou jedne države ili nećete, i tako ugroziti stvarne investicije ili ne, zavisi od toga kako se vaši propisi odnose na ugovore. Jedan od ciljeva otvorene uprave, u čiju je strategiju već integrisan cilj 16, jeste otvoreno ugovaranje. To znači da svi ugovori koji se zaključuju između privatnih i javnih entiteta budu otvoreni za javnost, a na to mora pristati i veliki biznis. Jedino na taj način možete raditi na univerzalnoj eliminaciji korupcije. Sedamnaest ciljeva je postalo univerzalno zato što je verovatno nemoguće eliminisati korupciju i uspostaviti inkluzivni razvoj u Kongu, ako vi imate najveće investitore sa sedištima u evropskim zemljama ili Severnoj Americi koji su potpuno neodgovorni, i mogu da diktiraju hoće li biti otvorenog ili tajnog pregovaranja. Potrebno je da te zemlje, odakle dolaze investitori, u svojoj zemlji ustanove procese krivičnog gonjenja onih koji nude mito i korupciju u zemljama u razvoju, i da time kompenzuju nedostatak kapaciteta u tim zemljama. Svedoci smo skandala raznih kompanija, čak i na tržištima razvijenih zemalja, gde se putem prevare ili korupcije ostvaruje nelegalna konkurencija na svetskom tržištu.

to je dalo podsticaj, ta spoznaja da se nalazimo se u 21. veku, u eri ogromnih ekonomskih i tehnoloških dostignuća, i da je *de facto* moguće da svet reši problem siromaštva, gladi, bolesti, da je to rešivo, da ima dovoljno para za sve to. I zbog toga su lideri sveta 2012. u Riju rekli, hajde da formulišemo nove globalne ciljeve, i da vidimo iz kojih sredstava će se ti ciljevi finansirati. I ne samo da je naš predsednik Nikolić učestvovao te 2012. u Riju, nego je Srbija izabrana da bude članica obe radne grupe za formulisanje ciljeva, a takođe smo izabrani i u Komitet koji je trebalo da sačini izveštaj iz kojih sredstava će se sve finansirati i na koji način će ta sredstva biti mobilisana. Dakle, Srbija je bila učesnik u oba procesa, što nijednoj zemlji u regionu nije pošlo za rukom. Zbog toga mislim da smo dobili određeni spoljnopolitički plus, jer smo aktivno učestvovali u nečemu što je veoma važno. Pregovori o formulisanju ciljeva su bili veoma dugi i teški, bilo je 13 zasedanja, i bilo je veoma teško da 70 zemalja koje su učestvovale u radnim grupama postignu konsenzus. Mi smo, u principu, a što je u skladu sa našom spoljnopolitičkom orijentacijom, dosta pratili stavove EU, naravno, uvek vodeći računa o našim interesima. Bilo je tu puno rasprave o svim pitanjima, ne samo o cilju broj 16, koji je suštinski, jer ako nemate vladavinu zakonitosti, ako nemate dobro upravljanje, ako ne suzbijete korupciju, vi ne možete da imate rast. Ako imate korumpirano, loše vođeno društvo, podrivate sopstveni razvoj. Takođe, cilj broj 16 govori o razvoju, a mi znamo koliko su ratovi devedesetih godina sputali naš razvoj. Iz tih razloga je Srbija podržavala taj princip, ali se borila i za sve druge ciljeve. Na kraju, morao je da se postigne neki kompromis, i kada je postignut, kada je radna grupa 2014. godine iznela 17 ciljeva i 169 podciljeva, to je dato Generalnoj skupštini UN, a onda su sve 193 zemlje gledale da to izmene, posebno su razvijene zemlje rekle da je 17 ciljeva previše. Sada, kada su ciljevi usvojeni, postavlja se pitanje kako će biti sprovedeni. A da bi se to pratilo, važno je da budu utvrđeni neki statistički identifikatori, i da se utvrde do koje mere mi ostvarujemo napredak po pitanjima siromaštva, energetike, poljoprivrede... Nama će biti potrebna pomoć i kadrovi da se to sve vrlo precizno prati. Takođe, svaka država mora da primeni te ciljeve na svojim realnostima, a mi moramo da formiramo naše interne ciljeve, koji su realni, i koji odgovaraju našoj stvarnosti. To će biti zadatak radne grupe, koja će biti formirana ubrzo, za nekoliko nedelja, i mislim da smo jedna od retkih zemalja u regionu koja je pripremljena za ovaj proces.

»

Jadranka Jeličić

Relevantnim indikatorima do razvoja

Mi smo dve godine bili u procesu o kome je govorio i g. Županjevac, na globalnom nivou, jer i mi pripadamo globalnoj mreži Fondacija za otvoreno društvo, gde smo se, pre svega, zalagali za cilj 16 – da efektivne institucije i pristup pravdi prvi put postanu deo agende globalnog razvoja. Razlog za to jeste što smo mi kao organizacija, a to je lako zaključiti po našim aktivnostima, sasvim uvereni da nema razvoja, da nema smanjenja nejednakosti ni unutar zemlje, niti u odnosu na druge zemlje ukoliko nemate efikasno upravljanje, inkluzivne institucije, odnosno institucije koje mogu da opslužuju svaki segment društva bez obzira na to kako se on formira po etničkom, socijalnom ili nekom drugom kriterijumu. Dakle, mi danas u svetu više i ne govorimo samo o održivom razvoju – mi govorimo o socijalnoj i uključivoj ekonomiji na svetskom, evropskom i na regionalnim nivoima. Zato, a pogotovo jer ovaj put ne govorimo o smanjenju siromaštva u narednih 15 godina, nego o razvoju, za nas je bilo izuzetno važno da efektivne institucije budu jedan od ciljeva, kao i pristup pravdi – uvek morate računati sa time da institucije neće odgovoriti na potrebe građana, već da morate pred drugim institucijama dobiti svoje zadovoljenje. Mi smo sve vreme učestvovali u pregovorima sa statističkim odeljenjem UN da bismo saznali kako da izmerimo da li su ciljevi dostignuti. To je ono što ima veze sa planovima vlade da ove ciljeve učini integralnim delom razvojnih politika Srbije, a da li taj razvoj teče ili ne mi nećemo znati, niti ćemo moći da kontrolišemo vladu, a vlada neće moći da se ispravlja ili da se hvali, niti da planira svoje politike, ako nema nekih indikatora. Mi nemamo istraživanja, nemamo dobre statistike na osnovu kojih planiramo sopstveni razvoj, a onda imamo politički voluntarizam, pa donosimo zakone i kažemo da, na primer, zakon koji podrazumeva uvođenje nekih institucija, neće izazvati nove finansijske izdatke. To je prosto nemoguće, i računajte da, kada već tako nešto piše u obrazloženju zakona, taj zakon ne može biti sproveden. Nadam se da će ovaj proces omogućiti vladi da upotrebom relevantnih indikatora zaista ostvarimo određene pomake u razvoju. Kada govorimo o značaju svih ovih 17 ciljeva – šta oni jesu u odnosu na vladu u Maliju, i u odnosu na vladu u Srbiji? Oni jesu ono što bih nazvala komplementarnošću za ono što te vlade ne poseduju; 169 podciljeva vam govori da određenom kombinacijom i ukrštanjem ovih ciljeva vi zapravo možete da ostvarite sopstveni razvoj, ako se već niste sami dosetili jer nemate kapacitete. Šta će neko izabrati, zavisi od svake pojedinačne zemlje. Hoću da govorim o indikatorima, jer mislim da je to najvažnije. To je ono što ćemo mi svečano predati u ruke Vladi, i pokloniti joj taj instrument. Kada je bilo reči na globalnom nivou o cilju broj 16, dakle, o efektivnosti institucija, mnoge velike zemlje su se suprotstavljale tome govoreći da to nije merljivo, bilo da je reč o vladi, ombudsmanu ili sudovima. Mi smo unutar tog procesa u toku 24 meseca razvili instrumente kojima smo dokazali, i o tome diskutovali sa statističkim odeljenjem UN, da to jeste merljivo, i to jedino pod uslovom da statistički podaci ne budu jedini indikatori, nego mora postojati i kvalitativni kriterijum. Da postoje i kvantitativni i kvalitativni pokazatelji. Ovom prilikom hoću javno da se zahvalim organima Republike Srbije koji su pristali da budu mereni – a to su Poverenik za informacije od javnog značaja, Zaštitnik građana, Komisija za zaštitu ponuđača, Agencija za borbu protiv korupcije i Poverenici za ravnopravnost – koji su nam pomogli da razvijemo tu metodologiju kojom smo dokazali da je moguće meriti da li je jedan organ efikasan i efektivan. Pri tome, treba reći da su pomenuti organi Republike Srbije već primenili te metodologije, koje omogućavaju da se izmeri kako *output* tako i njihova unutrašnja efikasnost, ali i poverenje građana u te institucije. Nepoverenje građana u javne institucije je problem na svetskom nivou, i mislim da smo apsolutno svi dužni da na tome radimo u godinama koje dolaze. Na sve napore vlade, pa i vlade u Srbiji, koji zaista donose rezultate, skoro da ćete unapred imati građane koji će reći da to baš i nije tako bilo, zato što nisu navikli da veruju institucijama. Upotreba kvantitativnih i kvalitativnih indikatora je zaista nešto što je jako važno u obnovi poverenja javnosti i građana u državu.

KOMPLEMENTARNOST SVETA: 17 ciljeva za 193 zemlje

Foto: flickr.com

Kori Udovički

Moramo se oslanjati na kapacitete izvan organa vlasti

Postoje ozbiljna ograničenja u kapacitetu rada vlasti, trenutno kasnim na sastanak na kojem hoću da pitam gde stoji naš napor da uspostavimo sistem da redovnije komuniciramo sa civilnim društvom i akademskom zajednicom i stručnom javnošću. Mi to prosto ne stižemo i mislim da mogu da govorim i u ime svojih kolega u tom pogledu. Ja se radujem ovome što će gđa Jelinčić da nam pokloni, i koliko god imate gotovih proizvoda i spremnosti da nečime pomognete, javljajte se. Naravno, ponekad postoje stvari koje ne želimo da radimo, koje nisu politika vlade, ali i tamo gde jesu, postoje velika ograničenja u kapacitetu i mora da se radi na unapređenju, boljem menadžmentu, boljem službeničkom sistemu. Sada spremamo i izmene zakona, ali, od kada sam shvatila suštinu problema sa službeničkim sistemom, iskreno, i pri najboljoj političkoj volji, on se neće unaprediti bez nekoliko godina postojanja i rada. Kada je reč o dobrom upravljanju, što je jedan od targeta cilja broj 16, tu postoji jako mnogo dimenzija. U nekim dimenzijama mislim da je ova vlada puno pomerila stvari, u nekim je možda i manje, a negde se i nije pomerila unapred. Mislim da je činjenica da postoji jasan program rada kojeg se držimo, već veliko unapređenje. Moram da kažem da je ozbiljan negativni efekat iz prethodnih vlada i prethodnog načina rada bio upravo to što se lutalo prema nekakvim političkim prioritetima koji nisu čak ni bili nužno usklađeni međusobno, i strašno je mnogo i vremena i resursa na taj način rasuto. Još malo treba da unapredimo unutrašnje kapacitete, a onda zaista postaje vrhunski prioritet da se bolje sarađuje i oslanja na kapacitete izvan organa vlasti. Mi možemo da napravimo propis i da on bude načelno u redu, ali onda kada treba da se stvarno proveri kako će to izgledati u primeni, to mora da prvo prođe kroz test javnosti. Mi idemo u tom pravcu, postoji Zakon o sistemu planiranja, namera je tu i moramo da razmislimo kako da ga usvojimo na način na koji će biti sprovodiv.

Irena Vojačkova Solorano

Odgovornost pojedinca za ostvarivanje ciljeva UN

Na početku sam citirala generalnog sekretara UN da su ovi ciljevi stvoreni za ljude i za planetu. Interesantno je da on tada nije pomenuo države, jer je hteo da kaže da su to ciljevi za svakog od nas, i da svako od nas treba da preduzme određenu odgovornost u vezi sa njima, a vlade i države su samo instrumenti pomoću kojih će ljudi ostvariti ove ciljeve. Oni će biti ostvareni samo ako ih svako od nas shvati ozbiljno i preduzme nešto da bi se oni ostvarili. Ne možemo samo vlade učiniti odgovornima za ispunjavanje ovih ciljeva, moramo početi od sebe. Ako, na primer, uzmemo konkretan cilj dobrog zdravlja i dobrobiti, ako ne vodimo računa o sebi, onda nećemo imati dobro zdravlje. Kvalitetna bolnica je dodatak, ali je naša odgovornost da čuvamo svoje zdravlje. Još jedan cilj za koji većina ljudi zaboravlja da je reč o njihovoj vlastitoj odgovornosti jeste zaštita životne sredine i energetska efikasnost. Uglavnom se vlade zadužuju da se pobrinu za ove oblasti, ali to počinje od svakog od nas, od načina na koji se ponašamo svakog dana. Ako sve više i više ljudi počne da preuzima odgovornost, poguraće društvo ka promeni. Zbog toga civilno društvo ima izuzetno važnu ulogu, jer ono odražava ono što ljudi žele, a saradnja između vlade i civilnog društva je ključna da se ostvare ovi ciljevi.

»

Do boljeg sveta u 17 koraka

1. Okončati siromaštvo u svim njegovim oblicima i u svim delovima sveta.
2. Okončati glad, obezbediti sigurnost hrane i bolju ishranu, promovisati održivu poljoprivredu.
3. Osigurati zdrav život i promovisati dobrobit za sve ljude svih uzrasta.
4. Osigurati inkluzivno i kvalitetno obrazovanje za sve i promovisati celoživotno učenje.
5. Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i devojke.
6. Osigurati pristup vodi i higijenskim uslovima života za sve.
7. Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji po povoljnim cenama za sve.
8. Promovisanje sveobuhvatnog i održivog ekonomskog rasta, zapošljavanja i dostojanstvenog rada za sve.
9. Izgraditi otpornu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovacije.
10. Smanjenje nejednakosti unutar i između država.
11. Učiniti gradove inkluzivnim, bezbednim, prilagodljivim i održivim.
12. Osigurati obrasce održive potrošnje i proizvodnje.
13. Preduzeti hitne mere u borbi protiv klimatskih promena i njihovog uticaja.
14. Očuvanje i održivo upravljanje okeanima, morima i morskim resursima.
15. Održivo upravljanje šumama, borba protiv izumiranja biosfere, zaustavljanje pada kvaliteta plodnog tla, zaustavljanje gubitka biodiverziteta.
16. Promovisanje pravednih, mirnih i inkluzivnih društava.
17. Obnavljanje globalnih partnerstava u cilju održivog razvoja.

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO SRBIJA Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne moraju predstavljati zvaničan stav Fondacije za otvoreno društvo.

LJUBOMIR ŽIVKOV

Srce od kamena II

Ni slutio nisam da će mi dani u predvorju starosti (koji su pri tome svi lepi i umalo ne rekoh odnegovani, nalik jedan drugom kao jaje jajetu, svi zlatni i svetosavski objedinjeni Miholjskim letom: ovaj klimatski bonus dat je samo namučenim i opljačkanim narodima, nama i Indijancima koji imaju istoimeno leto na pradedovskoj zemlji nekoć bogatoj bizonima) proticati u dvema brigama, ili je to jedna te ista briga, da, strah da će lažna država ući u UNESCO i panika da će jezik otaca mojih otići u paramparčad, da će ga razvući okolna plemena, koja nemajući vlastiti jezik vršljaju nekažnjeno po riznici naroda najstarijeg i odnose šta ko stigne, jedni padeže, drugi sa nama: ah, samo da mi Srbi budu uvek dostupni, otme se Tvorcu Svedržitelju kad god vidi da nam varvari i njihovi saveznici otimaju svetinje. Kažem varvari, jer je Predragi Marković, istoričar na pozajmici u SPS-u, obznanio da Albanci nemaju nijedan jedini spomenik, da su praktično cenobija nedorasla da stvara kulturu, ali vratimo se svetinjama, to je reč meseca, možda i reč godine. Izaziva više žmaraca po kvadratnom santimetru srpske kože nego ijedna druga, naslađujmo se njome dok je još naša, dokle nam je ne uzmu Hrvati, tzv. Bošnjaci i tzv. Crnogorci, svi do jednog opsednuti željom da imaju svoj vlastiti jezik!

Propade mi zamysel da Srbija demonstrativno napusti UNESCO, uslovno na dve godine

palatalizacije, pune svoje razbojničke vreće našim idiomima, uzeše nam jotovanje, jednačenje suglasnika po mestu tvorbe (a to je Srbija, Sr-bi-ja!), odnose u lopovskim bisagama nastavke, otimaju naše mile arhaizme, kao razbojnik su, kad u nečiju kuću provali zbog novca, a onda ugleda ogroman zlatni, slavski svećnjak i porculanski komplet za ručavanje iz sedamnaestog veka te i antikvitete trpa preko navrat-nanos utovarene domaćinove možda i životne uštеđevine koju potonji nije hteo da poveri nijednoj banci...

Blagi Bože, mislio sam, gde je ovome kraj, sutra će laž. država hteti i u UNICEF-a, na novogodišnjim čestitkama biće naše svetinje, na koje naši ktitori neće imati nikakva autorska prava, ali ima Boga, i nije slučajno da baš tri glasa nedostaju, to su tri prsta kojima se Srbin krsti i koje pokazuje onima koji su sumnjali u njegovu zasluženu pobedu, koji nisu verovali da se Srbija može vratiti u meč, da može uhvatiti što vele moja braća po peru *priključak*!

Zanosio sam se da ću biti upamćen po predlogu da Srbija napusti UNESCO (Jugoslavija, čija smo pravna naslednica, osnovala je Uјed. nacije, daleko im lepa kuća!), kao što naši izabrani predstavnici demonstrativno izlažahu iz konferencijskih sala ako bi se tamo nadžedžio i kakav predstavnik lažne države – nema u ovom gradu mesta za nas obojicu! Ako ne možeš neprijatelja da iz sale ispujdaš u lounge, onda ti napuštaš skup, lišavaš čovečanstvo onoga što je u njemu još i ponajbolje.

Prošlo mi je kroz glavu da bismo sada, kad smo nabavili tolike migove, mogli i da bombardujemo kakvo zdanje UNESCO-a, za početak na našoj teritoriji, kasnije možda i u nekoj od zemalja koje nam ne žele dobro, tim pre što je patrijarh voljan da stane na čelo NOP-a II i da prvi položi život u borbi za naše svetinje. Svetinje. Kako je samo lepa reč! Jednina gotovo da nam i ne treba, čim se vineš u čarobno područje zaumnog i nadumnog, preplavljuje te mnoštvo, raskošno raznovrsje pribora i mesta koja nam služe za vezu sa Svevišnjim i koja Svevišnjem dobro dođu za dragoceni po Njega kontakt

Da. Imamo i reč za svetinje neću nižeg reda, jer svetinje su svetinje, ali se ponekom pojedincu, umornom od stalno svetinja pa svetinja, omakne reč "baština", i zaista, pruža nam ona neophodni predah od svetinja i blagoupućuje nas ka trezvenijim, još manje patetičnim rečima kakve su: imovina, vlasništvo, katastar i sl.

♣

Sve je dobro što se dobrim svrši, Kosova je ostala izvan UNESCO-a, ali se oštri da opet konkuriše, kao neko ko izlazi dvanaest puta da polaže vozački, plaća dodatne časove, plaća polaganje, spreman je da potplati i samu komisiju, samo da se domogne bumaške koja je u Jugoslaviji bila roze, kao portiklica za novorođenče ženskog pola. Kupili smo što bi dušmani rekli malo vremena, dok tvrdoglavci ne počnu nanovo lupati zvekirom na UNESCO-vu ajnfor kapiju svu u duborezu (koji je i sam baština), ali sad treba svi, i staro i mlado, da se uključimo u borbu za očuvanje srpskog jezika: želeli ste od 1904. da vidite svoje ime u "Politici"? Sad je prilika, napišite esej o srpskom jeziku, iz glave, iz duše (još bolje), pokrovitelj ovog sumashedstvia je Ministarstvo kulture, "Politikin" dodatak izlaziće dokle god srpski jezik ne bude stoprocentno očuvan i osiguran. Je li Ministarstvo dalo i novac za ovu preuzvišenu akciju? Možda i jeste, a rodoljubi možda pišu besplatno, pa najstar. dn. list i zarađuje na rođenom jeziku?!

♣

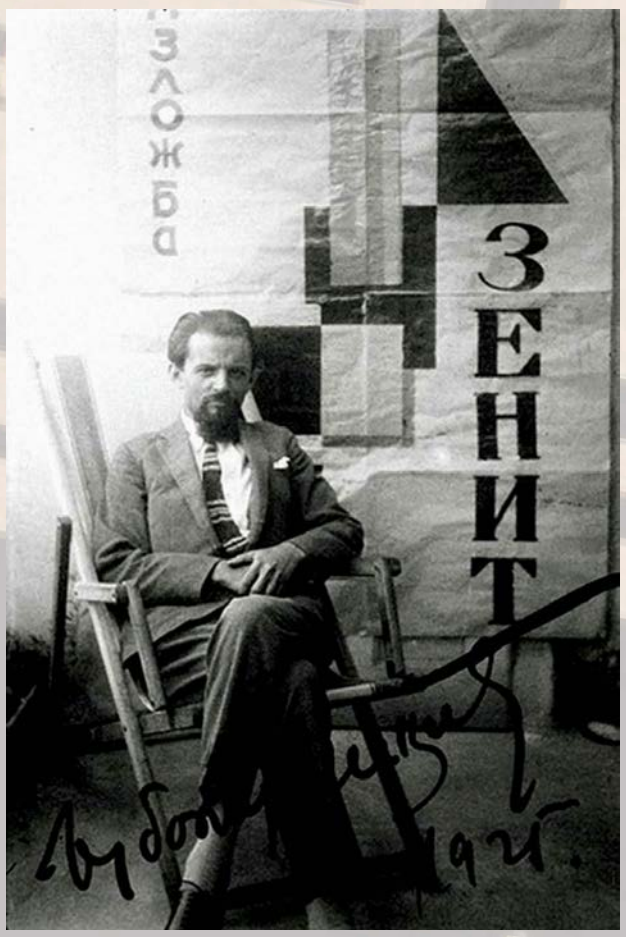
Evo istinitog događaja iz 2004: u sumračno jesenje poslepodne zateknemo mog oca u letnjoj kujni, na hoklici, u perjanom prsluku i sa lažnom ruskom šubarom koju smo mu poklonili za njegov ispalo je pretposlednji rođendan, nije upalio vatru, nije još upalio ni sijalicu, "Šta radite, čika Dušo?", pita sa vrata brižna snaha, a pitani će: "Kuliram."

Ako učesnik NOR-a i horovođa tako besedi, šta da očekujemo od mladeži, ali prijava je, što reče dolmaš u "Krunskom svedoku", svetinja, te i ja ulučih priliku da prijavim rođenog oca. ¶

O zenitizmu

OSTAVŠTINA

Velikom izložbom "Ruska avangarda u Beogradu" na kojoj će biti i 11 radova iz Zbirke Ljubomira Micića, a biće otvorena idućeg četvrtka u Muzeju istorije Jugoslavije u Beogradu (videti prošli broj "Vremena"), i nedavnim publikovanjem *Pregleda zaostavštine Ljubomira Micića* u "Ljetopisu" Srpskog kulturnog društva "Prosvjeta" iz Zagreba (broj 20), koji je priredila istoričarka umetnosti Irina Subotić, još jednom je otvorena priča o Ljubomiru Miciću i zenitizmu.

Ljubomir Micić, (1895 – 1971)

foto M. Milenković

Najpre, nekoliko reči o Micićevoj biografiji. Osim što je bio osnivač umetničkog pokreta zenitizam, po čemu je najpoznatiji, Irina Subotić, naš najbolji poznavalac Micićevog dela, o kome je objavila više studija, u razgovoru za "Vreme" podseća da je Micić po obrazovanju bio profesor filozofije, da je u mladosti glumio, kao i da je zatim bio književnik, pisao je pesme, prozu na srpskom i francuskom, manifeste i druge programske tekstove i polemike, bio je pozorišni, likovni i književni kritičar, urednik više časopisa i knjiga koje je često lično grafički oblikovao, bio je prevodilac, kolekcionar, organizator prve međunarodne izložbe avangardne umetnosti na Balkanu, držao je predavanja i priređivao pesničke večeri u smislu dadaističko-futurističkih manifestacija...

OGLEDALO VREMENA

Za promene u evropskoj umetnosti u prvim decenijama XX veka – u to vreme su nastajali ekspresionizam, kubizam i ostali "izmi" – Micić se zainteresovao tokom studija na Zagrebačkom univerzitetu gde je po svoj prilici došao u kontakt sa naprednim intelektualcima i imao prilike da vidi tadašnje najuglednije evropske časopise, kao što je, na primer, berlinski "Der Sturm" ili futuristička glasila. "Istovremeno", podseća Irina Subotić, "Micić je prošao golgotu Prvog svetskog rata, i priključio se širokom krugu mladih koji su u bratstvu, miru i novom stvaralaštvu videli budućnost Evrope i Balkana. Tadašnje mlade generacije tragale su za otklonom od svega što bi podsećalo na stara vremena i tradicionalnu formu. U stvaralaštvu su sve glasnije nicali sinkretički modeli za koje su časopisi bili adekvatni forumi izražavanja, pa su se takvi časopisi osnivali u gotovo svim sredinama. Zagreb je imao dovoljno uslova da se i tamo rodi jedan takav časopis: "Zenit" je bio osnovna, najvažnija baza iz i oko koje se razvijao i na koju se oslanjao zenitizam."

O vezama Micića sa ruskom avangardom, Subotićeva priča: "Već u prvim brojevima 'Zenita' 1921. godine uočljiva je Micićeva zainteresovanost za novosti u ruskoj kulturi: on objavljuje pesme Aleksandra Bloka, Igora Severjanina, Valentina Parnaha, i to u originalu i prevodu. Dobio ih je preko Pariza, gde su boravili Boško Tokin, Stanislav Vinaver, Dušan Matić i Ivan Gol, koji je jedno vreme bio kourednik 'Zenita'. Tokom boravka u Berlinu 1922. godine", kaže Irina Subotić, "uspostavio je neposredan kontakt sa izuzetno značajnim predstavnicima nove ruske umetnosti. Najkonstruktivniji kontakti su bili s Iljom Erenburgom i Lazarom El Lisickim, koji su bili pozvani da urede tzv. Rusku svesku ('Zenit', br. 17/18, 1922). Lisicki je napravio specijalan nacrt za korice 'Zenita' u duhu njegovog PROUN-a i taj broj je prvi put u našu kulturu uveo tekstove o aktuelnim pojavama u ruskoj likovnoj i primenjenoj umetnosti, pozorištu, poeziji, filmu. 'Zenit' objavljuje reprodukcije Maljeviča, Rodčenka, Arhipenka, Mejerholjda, Tairova, Tatljina, Zadkina, Denisova; štampaju se dela Jesenjina, Hlebnjikova, Pasternaka, Kandinskog, Lunačarskog, Trockog; hvali se moderna arhitektura Meljnikova... 'Zenit' daje veliki oglas *Za pomoć gladnima u Rusiji*. Micić je verovao u ideju Oktobarske

LJUBOMIRA MICIĆA

"Danas je zenitizam podsticajniji nego što je bio u vreme svog aktivnog postojanja, između dva svetska rata", smatra istoričarka umetnosti Irina Subotić

O ZENITIZMU DANAS: Irina Subotić

revolucije i stvaranje novog društvu s novim čovekom kroz novu umetnost – umetnost koja ne oponaša stvarnost već nudi drukčije viđenje stvarnosti i doprinosi izgrađivanju bolje i srećnije budućnosti kroz nove forme i zakone likovnosti. Ideje o socijalnoj ulozi umetnosti i kulture, *umetnosti u životu*, koje srećemo u 'Zenitu', dolaze takođe iz ruske avangarde koja je u tom smislu uticala i na Bauhaus, a on je u 'Zenitu' isto tako prisutan na razne načine."

NEPODOBNOST

Micić je priznavao samo najnovije, najradikalnije, neinstitucionalne rezultate, što je – razume se – navlačilo gnev protiv njega. "Polemisao je s Bogdanom Popovićem i bio najoštriji kritičar Miroslava Krleže, posprdno ga nazivajući 'Mimoslavom Krpežom'", priča Irina Subotić. "Sa svojih buntovnih levičarskih pozicija u duhu boljševizma, i još više anarhizma, pod udarom njegove bespoštedne kritike našli su se i crkva i monarhističko uređenje, malograđanski duh i udvorički mentalitet, hrvatska aspiracija ka izlasku iz Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, zastareli repertoari pozorišta, koncerata i bioskopa, izložbe bez novih likovnih rešenja, književnost i poezija u starom ključu, časopisi bez jasne koncepcije, nagrade bez pravih kriterijuma, domaći neuspeli nastupi na međunarodnoj sceni..." Zbog toga je imao problema sa zapošljavanjem, premeštanjem i najzad otpuštanjem (radio je kao nastavnik u školi), proglašen je za "ludaka", a njegove zenitističke knjige i pojedini brojevi časopisa "Zenit" bili su nekoliko puta policijski zabranjeni i zaplenjeni zbog korišćenja "nemoralnih" reči i izraza kojima se "teško vređa javni moral", zbog "izazivanja mržnje protiv države kao celine".

Najzad, zbog teksta *Zenitizam kroz prizmu marksizma* sa potpisom dr M. Rasimova u 43. broju, Micić je optužen da "širi komunističku propagandu", optužen je da se "inkriminisanim izrazima posredno pozivaju građani da silom, putem revolucije menjaju današnji društveni poredak". "Zenit" je prestao da izlazi, a Micić je deset godina proveo u Parizu. Kad je 1940. godine objavio jedini broj časopisa "Srbijanstvo", navodi Irina Subotić, doživotno mu je stavljen nacionalizam na dušu. "Najviše osporavanja je doživeo od Marka Ristića, koji ga je u svojim tekstovima nazivao 'magarcem' i koji je negirao svaku vrednost 'Zenita' i zenitizma, možda najviše zbog toga što su njihove pojedine ideje i načini realizacije bili srodni – s tim što je zenitizam rođen nekoliko godina pre nadrealizma... Sa sličnih pozicija nastupao je i Radomir Konstantinović."

Kad su 1983. godine u beogradskom Narodnom muzeju Irina Subotić i Vidosava Golubović priredile izložbu "Zenit i avangarda dvadesetih godina", stara netrpeljivost prema Miciću je obnovljena. "Ni mrtav, Micić nije davao mira svojim neprijateljima", kaže Irina Subotić. "Generalni sekretar za kulturu Saveza komunista Srbije, Radivoj Cvetićanin, svojim napisom u 'Borbi' pokrenuo je gotovo iracionalnu lavinu napada na Micića i Narodni muzej koji je priredio izložbu iz njegove zaostavštine. Micića su tada svi osporavali: politički je to bilo oportuno jer se znalo da se on 'usuđivao da piše protiv Tita'. Hajci se pridružio i tadašnji gradonačelnik Beograda Bogdan Bogdanović, koji nije ni posetio izložbu. O onome što je bilo izlagano na njoj a predstavljalo je novu stranicu naše avangarde – usudio se da piše samo Velimir Abramović Abramčik."

OSTAVŠTINA

U Jugoslaviji Micić nije imao nikakav društveni status, nije primljen u Udruženje književnika, bio je izopšten iz javnosti, nije imao penziju ni socijalno osiguranje. Živeo je od milosrđa, od prodaje starih novina i žvakaćih guma koje je dobijao u paketima iz inostranstva. U »

Povratak Travelera

Knjiga o grupi Traveleri, koju Irina Subotić upravo priprema, vratiće ove avangardne "mladozenitističke" umetnike iz dvadesetih godina XX veka u istoriju naše kulture

Grupa Traveleri, 1924.

Čedomil Plavšić, kolaž

Decembra 1922. godine u Zagrebu su osnovani Traveleri, umetnička grupa poznata i kao Mladi zenitisti. O Travelerima je malo ko čuo, pa će knjiga o njima koju priprema Irina Subotić biti i svojevrsna promocija ove avangardne grupe.

"Knjigu pripremam sa više saradnika, na osnovu materijala koji je sakupio Marinko Sudac, neumorni zaljubljenik i u avangardu i u neoavangardu", kaže Irina Subotić. "Grupa mladih, neformalnih avangardista iz Zagreba, koji su sebe nazivali Traveleri, bila je pod uticajem i zenitizma i dadaizma i futurizma, kasnije nadrealizma, zahvaljujući časopisu 'Zenit' čije je izdavanje, između ostalih, u Zagrebu pomagao i veliki mecena umetnosti Dušan Plavšić (reklame za njegovu banku se navode u 'Zenitu'). Grupu su činila njegova dva sina, Čedomir i Dušan Ml, i njegov budući zet Josip Seissel (u zenitizmu poznat kao Jo Klek), zajedno sa Zvonkom Meglerom, Milošem Somborskim, Vladom Pilarom, Mihom Šenom, Radetom Stankovićem i Višnjom Kranjčević, ćerkom čuvenog pesnika Silvija Strahimira Kranjčevića. Svi su se decenijama, dakle doživotno, družili i svoja mladalačka ushićenja avangardom pretočili u životne igre. O njima je prva pisala Vera Horvat Pintarić."

Interesantno je znati da su Traveleri poznati po slici *Pafama* Josipa Seissela iz 1922. godine koji se u to vreme potpisivao kao Jo Klek, kao i da je nekolicina Travelera nakon prestanka rada grupe napravila značajne karijere u jugoslovenskom društvu: Miloš Somborski je projektovao delove Novog Beograda, Sarajeva i Crnogorskog primorja, Josip Seissel je bio čuveni hrvatski arhitekta, a Čedomil Plavšić kardiolog i osnivač Klinike za talasoterapiju u Opatiji. U Zagrebu je otvoren privatni Muzej hrvatske avangarde u čijoj postavci su i radovi Travelera. ¶

S. Ć.

svom jednosobnom stanu u Prote Mateje 18, brižljivo je čuvao sve što je ostalo iz vremena njegove herojske avangardističke borbe i iz njegovog pariskog života u zajednici sa suprugom Anuškom. "Nije se od toga rastavljao ni u svojim najtežim trenucima, kada je gladovao i bio proganjan", navodi Irina Subotić. "Nakon njegove smrti 14. juna 1971, deset godina je trajala sudska procedura traganja za naslednicima, i kako oni nisu nađeni, celokupna zaostavština, pohranjena u podrumima opštine Vračar, bila je podeljena između Narodne biblioteke i Narodnog muzeja."

U pomenutom tekstu "Ljetopisa" prvi put je objavljen celovit uvid u kompletnu Micićevu zaostavštinu. "Spiskove sam lično kucala u podrumima Opštine Vračar tokom proleća i leta 1980. godine uz asistenciju opštinske službenice Verice Šeremet. Na osnovu tih spiskova sva umetnička dela i dokumentacija vezana za likovnu umetnost – časopisi, knjige, pisma, fotografije i slično – pripali su Narodnom muzeju, a materijal vezan za književnost – Narodnoj biblioteci Srbije. Nadam se da bi ovi spiskovi mogli da podstaknu mlađe istraživače da dođu do novih saznanja o zenitizmu, samom Miciću i širokom krugu znamenitih ljudi sa kojima je bio u kontaktu i čija je ostvarenja prenosio domaćoj publici."

Kakav je bio uticaj zenitizma na tadašnju umetnost? Irina Subotić kaže da je teško govoriti o značaju i uticaju koji je zenitizam imao na tadašnju umetnost jer je i on sam bio eklektičan, otvoren za saradnju sa svim umetnicima aktuelnih ideja i postavki, a protiv institucionalnih i zvaničnih merila prema kojima se Micić izrazito negativno odnosio. "Za veliku 'Zenitovu' međunarodnu izložbu nove umetnosti, koju je Micić priredio u Beogradu aprila 1924, sa učešćem Delonea, Gleza, Šaršuna, Kandinskog, Arhipenka, Moholj-Nađa, El Lisickog, Lozovika, Seissla, Gecana, Bijelića i mnogih drugih umetnika čija dela su sačuvana u Micićevoj zaostavštini, Mihailo S. Petrov je kasnije napisao da je došla prerano u Beograd jer ni umetnici ni publika nisu tada shvatili njen značaj i njene poruke. Dakle, teško je govoriti o direktnom uticaju zenitizma; pre bih pomenula da je časopis 'Zenit' bio otvoren za nove pojave, da je imao značajnu ulogu prenošenja informacija o mnogim aktuelnim ličnostima i njihovim poetikama, o novim istraživanjima u svim oblastima stvaralaštva i to iz čitavog sveta. Mislim i da je danas zenitizam podsticajniji nego što je bio u vreme svog aktivnog postojanja."¶

SONJA ĆIRIĆ

U stidu zgarišta i stena

Srpski intelektualci jednom će morati da nauče "lekciju" da se pri dodiru sa svetom zauvek maknu iz biparticije čija su dva nepomirljiva dela prepoznatljiva namrgođena uvređenost s jedne ili, kao ovde, izvinjavajuća *mea maxima culpa* snishodljivost s druge strane

Skoro svatko tko se devedesetih našao u Holandiji ili Belgiji – u Nizozemlju ukratko – prepoznat će odmah ime Jelice Novaković, jednog od dvoje autora ove knjige. Njezin mali dvodjelni rječnik, kao i gramatika holandskog bili su jedini referentan, koliko ograničen, priručnik za učenje jezika, a te dvije knjižice istovremeno su figurirale i kao trajna metafora činjenice o tome da naši ljudi stigli po raspadu svoje zemlje u Beneluks, iza svih mitova o snazi i važnosti države (i država) zapravo nisu imali nikoga ni ničega – ni rječnika, ni referentnih knjiga, ni kulturnih (infra) struktura – bilo čega što pametne i brižne zemlje ostavljaju svojim subjektima kao pomoć. No to je već za drugu priču.

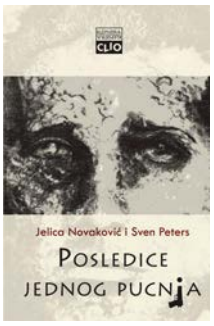
Njen kolega i suautor knjige *Posledice jednog pucnja* (srpsko izdanje Clio, 2015; u originalu: *Wat kwam er uit een schot?*), Belgijanac Sven Peters, otvorio je drugi krug asocijacija. Ima kod Britanaca poznata vic-igra: "Nabroj pet poznatih Belgijanaca", u kojoj (namjernim pleonazmom) *insularni otočani* odgovaraju ironično-samosvjesnim pop-kulturnim klišeom: "Žan-Klod van Dam", dok će neki eventualno dodati i detektiva Poaroa, fikcijski lik Agate Kristi.

Belgija je, kao i za većinu anglosaksonskog svijeta, dakako kliše male i jedva znane evropske zemlje (*It's Tuesday, so it must be Belgium*, zvala se američka filmska komedija). Kad bi se iza te duhovito šovinističke šale pogledalo malo dublje, uostalom kao i kod većine takozvanih malih kultura, flamansko-valonski pečat na civilizaciji sve je osim mrlje na mapi za nevješto oko: Rubens, Van Ajk, Rene Magrit, Meterlink, Žorž Simenon, Alfred Saks, Đango Rajnhardt, Žak Brel, Erže – do naših dana i Herman Ipen, Jana Fabre, do najnovijeg, fascinantnog "pop-artista" što stoji iza nadimka Stromae.

SRPSKO-BELGIJSKE VEZE

Belgija je kompliciranа i delikatna kultura, ponešto nejasnog nacionalnog identiteta, stiješnjena između dominantnijih kultura, a podijeljena jezikom i ekonomijom. Da, očita analogija bi se odmah mogla izvući – pa iako nije baš sasvim što bi se ovdje logično moglo pomisliti, ovo posljednje moglo je svakako, hipotetski bar, povezati i na dubljoj razini dvoje autora kod pisanja ovakve knjige.

Za nas ključan Prvi svjetski rat, točka je koja je vjerojatno najviše oblikovala i belgijski, trajno rezignirani nacionalni karakter. Odatle upravo, iz takve dijeljene historijske važnosti "Velikoga rata", krenulo je i dvoje autora kako bi pronašlo i osvijetlilo nešto potpuno neočito: veze između Srbije i Belgije, s događajem iz juna 1914. u Sarajevu kao zaponcem, i sve što je iz toga proizašlo.

Sam način kako je nastala knjiga Novakovićeve i Petersa ne djeluje (osim za postmoderne "optimiste") kao dobra ili ozbiljna preporuka: tekst je rezultat višemjesečnog dopisivanja na skajpu (!), što je valjda neka današnja, (post)moderna varijanta epistolarnosti. No, unatoč takvoj predpriči i "metodu", otvara se pred čitateljem jedna potpuno nepoznata a iznenađujuće bogata historija neočekivanih i katkad zapanjujućih tajnih veza između dvije zemlje.

Krećući *za pištoljem*, sjajnom ironičnom, žanrovskom dosjetkom i dvostrukošću – naime "brauning", model FN-1910 iz kojeg je pucao Princip, bio je belgijske proizvodnje (dok se sam *lik* koji ga je doturio, Šarl Duse, "belgijski profesor mačevanja i član lože", nudi odmah kao motiv za romanopisce) – iz toga knjiga se dalje otvara kao izuzetno vrijedan pregled historije pisanja belgijske i holandske štampe od trenutka atentata do početka rata i kasnije, sve do danas. Pored toga, knjiga je i svojevrsni kompendij utjecaja toga događaja i u tamošnjoj književnosti i, kuriozno, likovnosti, odnosno šire kulturi; skup silno zanimljivih tragova koje je trajno ostavio Principov pucanj – kako doslovno tako i, interesantnije, kroz tajne puteve jezika. Pregled tih veza izvršen je uzornom marljivošću i ako bude i malo pameti, budućim bi istraživačima i, nadati se, naročito literatorima mogao služiti kao neprocjenjiv "sirovi materijal". Zato, kad bi i bilo mjesta, prepričavanje otkrića iz knjige pokvarilo bi navjrjednije – da se ostavi čitatelju da otkrije, koliko mračnu toliko i čarobnu riznicu priča što su nastale iz tadašnjih veza zemalja s dva suprotna kraja Evrope.

PRAVDANJE

Pored konkretnih izvora i iznešenih, *iskopanih* podataka, knjigu čini serija komentara i impresija koje ispisuje dvoje autora-sugovornika što kroz spomenute kompjuterske sesije "razgovaraju" o historiji događaja i njegovoj percepciji i tumačenjima u Belgiji i Holandiji. Nastranu što se pri tome brzo javlja prva uočljiva mana, čisto tehničke prirode – izmjene glasova korespondenata, kad piše Novaković a kad Peters, nisu grafički označeni na stranici, što često zbunjuje čitatelja – nažalost, upravo njihove opaske, zaključci i povlačenje nekih analogija (vrlo paušalnih, čim se autori nađu u malignom "tada i danas" žanru proizvoljnosti usporedbi), iz više razloga kvare neupitnu vrijednost impresivne, metodično skupljene, arhivske građe i literature. Nesumnjiva implicitna vrlina knjige jest i to što ona spada u mali ali beskrajno bitan korpus antirevizionističkih knjiga o Atentatu i posljedicama, u svjetlu goleme produkcije historijskog revizionizma spram Principovog pucnja. U tom smislu, čak i kad su argumenti, pogotovo oni Novakovićeve, kristalno jasni i materijalno i etički neumoljivi, sve je izneseno takvim slabašnim, do iritacije pomirljivim tonom, da to na kraju izaziva spektakularnu kontrareakciju.

U takvoj retorsko-misaonoj slabići nalazi se i kardinalna greška ove, rekli smo, važne knjige. Za primjer: jedna tipična holandska, samouvjerena novinarska budala tako, konsternirano pita autoricu da "kako je moguće da je u Beogradu dato ime ulice jednom ubici" – eto, *taj* neznalačko-moralizatorski »

licemjerni princip ostao je do danas kao sama suština bitnog dijela kulture s kojom Novakovićeva pokušava ovako, suviše pomirljivo komunicirati. Ona odmah pada u daljnju grešku, također uobičajenu: u ton gotovo izvinjavajući, što je poznata pojava kod mnogih u srbijanskoj inteligenciji, traumatiziranoj medijskom slikom o kolektivu i vječnim vlastitim strahom od moguće optužbe za nacionalizam. Zato, i kad odmah potom navodi niz Principovih prethodnika i suvremenika – redom boraca za slobodu i tiranoubojica – Novakovićeva, za razliku od tradicionalno "relaksiranog" Zapadnjaka, Belgijanca Petersa, djeluje kao da se permanentno brani, umjesto da parira ideologiji i neznanju isključivo iz pozicije i stava *jednakosti*. Tu je stvar trebalo riješiti drugačije, radikalno, jednom nedvosmislenom i prezirnom gestom – da se sve to, takav neznalački stereotip, *uz* argumentaciju jasno – odbije kao uvreda, apodiktički, onako kao što se jedino može postupati s agresivnim ignorantima koji po definiciji uvijek dolaze u paketu s toksično tupim pridikovanjem. Ovakav manjak snage, ponovo, kao trajna popudbina dijalektičke slabosti, pitanje je i nečega drugog – stila naime, retorske kapacitiranosti, u klasičnom smislu *ars rhetoricae* (prostije: umjesto da on tebi – ti njemu očitaš lekciju), a kao rezultanta gore navedene kolektivne psihološke uslovljenosti i, iz nje, anksioznosti.

Srbijanski intelektualci zbog toga će jednom morati naučiti drugačiju, a ključnu "lekciju" – to da se pri dodiru sa svijetom maknu zauvijek iz biparticije čija su dva nepomirljiva dijela prepoznatljiva namrgođena uvriježenost s jedne ili, kao ovdje, izvinjavajuća *mea maxima culpa* snishodljivost (pa makar se iznosili neoborivi kontraargumenti!), s druge strane.

Svaki *Bildung*, humboltovski rečeno, svako buduće intelektualno odrastanje ovdašnje, ovisit će uvelike upravo od nadilaženja te dvije suprotnosti – bez toga nema zrelosti, bez toga će se uvijek ostati u inferiornosti podesnoj za paternaliziranje svake vrste i od svake strane kojoj to bude palo napamet. U stjecanju samosvijesti i borbi protiv potonjega, upravo ovi primjeri odnosa jedne slabo znane sjevernoevropske kulture spram ključnog perioda naše povijesti pak, mogli bi jednom biti neočekivan oslonac i osnaženje. ¶

ĐORĐE MATIĆ

Intervju: Đorđe Milosavljević, scenarista

Stvarnost i stereotipi

"Ukazivanje na korumpiranost društva nije bila nikakva naša tendenciozna namera. Ali, samo još u omladinskoj literaturi možete naći ispravnog policajca koji će čitaocu delovati istinito"

Đorđe Milosavljević je scenarista filma *Igra u tami*, u režiji Juga Radivojevića, čija je beogradska premijera bila ove nedelje, zatim scenarista serije *Čizmaši*, urađene po romanu Dragoslava Mihailovića, koja se upravo emituje na RTS-u, kao i serije *Vere i zavere*, ekranizacije istoimenog romana Aleksandra Tišme, koju snima Radio-televizija Vojvodine. Zbog broja scenarija čiji je on autor nedavno je nazvan veteranom, iako godine Đorđa Milosavljevića (1969) ne mogu biti zaslužne za takvu titulu. Đorđe Milosavljević je i dramski i prozni pisac, reditelj, bavi se strip scenarijem, i predaje na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Njegovi najpoznatiji naslovi su *Ustanička ulica*, *Konji vrani*, *Jesen stiže dunjo moja*, *Apsolutnih sto*, *Nebeska udica*, *Točkovi*, *Budva na pjenu od mora*, *Jagodići*, *Cvat lipe na Balkanu*, *Sva ta ravnica*...

Aktuelni film *Ples u tami* priča je o devojci koja je misleći da će dobiti posao kelnerice na Crnogorskom primorju postala žrtva trgovine ženama.

"VREME": Da li je aktuelnost bila važan kriterijum kad ste odabrali ovu temu za film?

ĐORĐE MILOSAVLJEVIĆ: Da! Uvek sam imao potrebu da odgovorim na nešto što se upravo dešava. Ja i studentima savetujem da pišu o aktuelnim temama. Na primer, sadašnja rumunska kinematografija je bazirana na novinskim vestima, i to joj ništa ne smeta. I onda kada se takva tema pežorativno nazivala novinarskom, ja sam i tada smatrao da je to legitimna scenaristička tema – naravno, pod uslovom da je predstavite dramskim sredstvima.

Problem trgovine ženama je bio aktuelan i kad ste pre pet godina o njemu govorili u predstavi *Ples u tami* igranoj u pozorištu "Boško Buha". Šta to znači: da je problem nesavladiv, da umetnost nema uticaja na svest društva, ili da ste hteli da stari tekst obnovite drugim medijem?

Pozorišna predstava je nastala od materijala za televizijsku seriju *Moderno ropstvo*, koja nije snimljena. Pripremajući seriju, video sam i pročitao veliki broj priča u kojima nije bilo ničeg dramskog: te žrtve su osuđene na propast i mala je verovatnoća da će ih neka božanska intervencija ili slučajnost spasiti. Imao sam potrebu da im dodam neki takav element i došao do junaka, to je Vuk, neuobičajenog trgovca ljudima zato što ima slabost – voli i divi se igri. To je, zatim, bila asocijacija na Andrićevu pripovetku *Aska i vuk* i njen metaforičan kontekst, i posle toga se priča predstave razvila u tom pravcu. Ispostavilo se da predstava ima filmskih elemenata, pa smo Jug Radivojević, reditelj s kojim sam sarađivao i na prethodnim predstavama *Gola vera* i *Instant seksualno vaspitanje*, i ja već tada odlučili da snimimo i film. E, sad: zašto je između predstave i filma prošlo nekoliko godina, to ne treba da vam objašnjavam. Inače, što se tiče uticaja umetnosti na svest društva, imam utisak da je uloga umetnosti malčice precenjena. Naravno da svi filmovi koje odgledamo u životu imaju tu moć, kao i sve knjige koje pročitamo i sve predstave koje vidimo. Ali samo jedan film – nikako. Dok sam pisao tekst nisam razmišljao o naravoučeniju. Razmišljao sam samo kako da sastavim uzbudljivu priču koja će gledaoca da uvuče u njen svet, a edukativne vrednosti su se desile same po sebi.

foto Marko Rupena

Jedna od slika koju film *Igra u tami* sugeriše gledaocu je nezainteresovanost policije i države za trgovinu ženama.

Ali to je manje-više tačno. Ukazivanje na korumpiranost društva nije bila nikakva naša tendenciozna namera – jednostavno, ta pojava je deo stvarnosti, deo problema o kome priča film i da smo je izostavili, bilo bi neuverljivo. Samo još u omladinskoj literaturi možete naći ispravnog policajca koji će čitaocu delovati istinito. Mogu da se policajci ljute zbog toga na nas, ali takva je naša slika trenutne situacije. Zasad nismo dobili nijednu primedbu – ni oni nemaju iluziju u kakvom svetu žive.

Među likovima filma su i stalni gosti kafane namenjene prostituciji, Fadilj, diler droge, i njegov brat Agim – Albanci.

Kad pričate neku priču teško je mimoići stereotipe. Tako, na primer, ako se u nekom filmu pojavi diler droge, pa je uz to i Albanac, to je sigurni stereotip. Ja sam tu činjenicu pretvorio u priliku da preskočim stereotip. Ako ste primetili, Fadilj u mom filmu postupa drugačije od očekivanog, drugačije od stereotipa. On u priči ima svoje parče krivice, ali je jedini pozitivni lik među kriminalcima u filmu i publika je to prepoznala. I to nam je i bio cilj. Jer stereotipi ništa ne govore o stvarnosti u kojoj živimo, već o našoj predstavi o toj stvarnosti.

Serija *Čizmaši*, za koju ste scenario napisali po istoimenom romanu Dragoslava Mihailovića, produkciono nije jednostavna, pa je zato moguće i primer o prilagođavanju scenariste mogućnostima i potrebama producenta – mislim na, recimo, nameru da se neki istorijski događaj predstavi na neki određeni način.

Kad pišem scenario, pišem kao da će se film ili serija realizovati u milionskom budžetu. Recimo, serija koju upravo snima RTV *Vere i zavere* rađena je po istoimenom romanu Aleksandra Tišme, koji se dešava u Novom Sadu, Beogradu, Budimpešti i Beču. Ja sam je pisao kao da će i biti snimana u tim gradovima i, koliko znam, za sad je još sve u redu. Film *Igra u tami* je imao smešno mali budžet, ali srećom, kamerna atmosfera pogoduje radnji filma zato što govori o ropstvu, o zatvorenosti. *Čizmaši* su imali mogućnost rada u kontinuitetu, što govori o producentovom poštovanju scenarističkog posla, a s obzirom na to da je trebalo ekranizovati postojeći roman, podrazumeva se da je trebalo prvo voditi računa o tom zahtevu pa posle o producentskom. Inače, meni niko nikad nije sugerisao kako da idejno obojim to što pišem. Naravno da postoje izvesna očekivanja, ona su u vezi sa kulturom kojoj pripadate i činjenicom da o istoriji svako ima drugačije mišljenje, ali je moja sloboda ipak bila jača od tih očekivanja.

Naše televizije muči pritisak koji vrši nekvalitetan inostrani program na naš. Pritom ne mislim na rijalitije, oni su u osnovi i po koncepciji loši, nego na serije koje naše televizije proizvode po licenci. Proizvodnja tog programa je jeftina, ali ukida mogućnost scenariste da bude originalan. Televizije uvoze prava da stranu seriju premeste u našu sredinu! Ne bi me iznenadilo da u jednom momentu kupimo licencu istorijske serije koju ćemo posrbiti kao da pripada našoj istoriji. To bi bio vrhunac kulturnog kolonijalizma. Znam da je to stvar globalizacije i ukusa, ali televizije sa nacionalnom frekvencijom bi trebalo da vode računa o tome.

Zahvaljujući vašoj inicijativi, od ove školske godine uveden je strip u nastavu master studija na Fakultetu dramskih umetnosti. Da li je to pokušaj da se strip popularizuje?

Tačno da je strip jedna od žrtvi savremene kulture i da se teško snalazi u svetu filma i interneta. Mislim pre svega na evropski strip, zato što je strip veoma prisutan u američkoj kinematografiji, ali ga to usmerava u nekom drugom pravcu. Evropski strip je u apsolutnoj defanzivi, i postaje nešto kao opera, kao okamenjena umetnička vrsta koja neguje svoje kvalitete, ali gubi kontakt sa masovnom kulturom. Strip se pretvorio u luksuzna, malotiražna izdanja, i postao je kult. Ja mislim da to ne utiče na strip kao medij, da je strip i dalje kulturni fenomen i zaslužuje pažnju bez obzira na to što nema masovnu publiku. Uvođenje stripa u fakultetsku nastavu je zanimljiv pomak, i ja sam zadovoljan interesovanjem studenata. To dokazuje da strip ima vitalnost.

I film *Igra u tami*, da se vratimo na temu koja je povod ovom razgovoru, verovatno će pokušati da bude deo nekog inostranog festivala. Da li imate utisak da plasman naših filmova zavisi od atraktivnosti Srbije u svetu?

Film *Nebeska udica* je poslednji srpski film koji je učestvovao u takmičarskom delu jednog od tri festivala A kategorije: na Berlinskom festivalu, za "Zlatnog medveda". Bilo je to 2000. Srbija je tada, kad je snimljena *Nebeska udica*, bila interesantna Evropi zbog bombardovanja, a sad se pažnja inostrane publike okreće ka Belorusiji ili Iranu – jasno je zbog čega. Evo, baš pre neki dan na sastanku koproducenata u Kodbusu u Nemačkoj, producenti mog novog filma *Domino efekat* imali su prilike da vide da su evropske producente najviše zanimali projekti iz Jermenije i Ukrajine. Ne kažem da nisu bili zainteresovani i za naš film, samo hoću da na primeru pokažem da politička dešavanja u zemlji imaju uticaja na prijem filma. Naravno, dobro je što rat više nije razlog zanimanja za srpsku kinematografiju, ali zna se kakve se teme očekuju iz određenih delova sveta, a to je poražavajuće. Sad treba da našim temama i pričama preskočimo stereotip koji nam je nametnut, i pokažemo svetu da mi ne pravimo samo filmove o nacionalnim sukobima.

Šta mislite, da li će vaš film vratiti domaću publiku u bioskope? Kakav bi to film trebalo da bude?

Nemam pojma. Mislim da se takvi filmovi ne prave, već da se dešavaju. Ne možete praviti film sa sigurnošću da će biti dobar. Naša kinematografija prolazi put tranzicije kojim su prošle hrvatska i slovenačka kinematografija, dovedene su do minimalnog broja gledalaca, ali su promene i skokovi uvek bili prisutni. Zato – videćemo. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Potpalublje Pešte

Abonjijev junak beži od mobilizacije, ali i od toga što je, u postjugoslovenskoj konstelaciji, suštinski postao "suvišan čovek"

Dosta mi je više ovih Jugovića! Sve su to mrtvi Jugosloveni!

Iznenada sam podigao glavu i pogledao u nju. Na trenutak su nam se pogledi sreli, ali je onda okrenula glavu i nastavila da ćaska sa svojim drugaricama. One, izgleda, nisu čule njenu izjavu ili naprosto nisu reagovale. Naravno, ovim pokretom sam se razotkrio, otkrio sam da sam i ja Jugović i, kako sam docnije i sam shvatio, na izvestan način zaista mrtav Jugosloven.

Slabo divanim madžarski (nešto malo, al' i to mani) i nisam nikada živeo u Budimpešti, ali sve mi je tako prokleto poznato u romanu *Do Budimpešte i nazad* (preveo Marko Čudić; Rende, Beograd 2015) Arpada Nađa Abonjija, rođenog u Senti 1965, dakle mog vršnjaka. Abonji je jedan od bezbrojnih pripadnika mlađe muške (i ne samo muške, ali muškarci su imali, khm, neposredniji motiv, sivomaslinastih tonova) populacije vojvođanskih Mađara koji su ranih devedesetih, neretko doslovno preko noći, napustili uspavana bačka i banatska sela i gradiće i krenuli negde na sever ili zapad, najčešće u etničku "maticu" Mađarsku, tada uveliko cvatuću, tokom onog postkomunističkog medenog meseca kada je jaram jednog ropstva bio iza njih, a drugo se još nije naziralo (ili možda samo nismo hteli ili umeli da ga vidimo, kakogod oni urođenici koji nisu uočili na horizontu ogroman jedrenjak pun belih kolonizatora, jer im je takva sprava bila nepojmljiva, a što je nespoznatljivo to ni ne postoji).

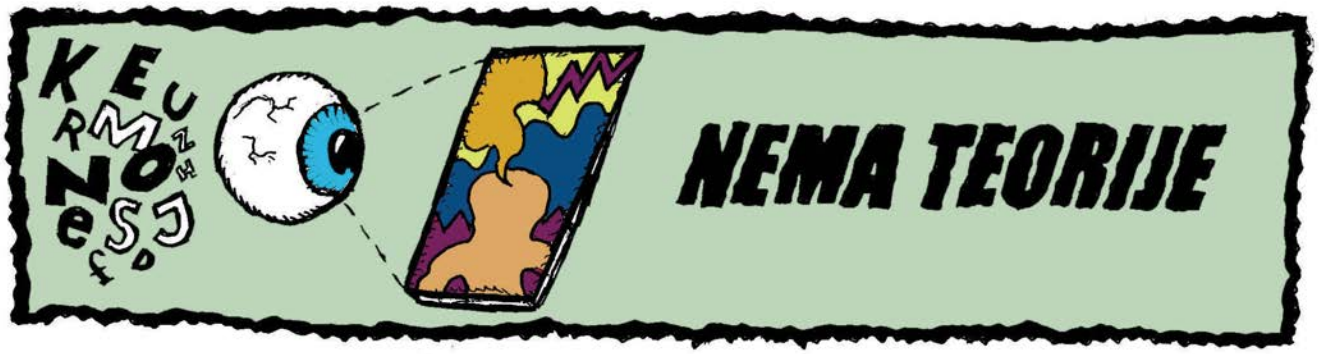
U isto to vreme, raspadala se država čije su pasoše nosili, i koju su dobrom većinom osećali kao svoju domovinu, mada su u njoj bili "neslovenska manjina". Bili su, uostalom, lojalni jedno drugome, oni i domovina, a onda je nje, domovine, najednom nestalo, raspala se u krvavom klupku koje ni oni ni njihovi očevi nisu zamrsili, niti su ga mogli rasplesti, rasitnila se ta velika i složena otadžbina na "nacionalne" državice, pa se i od njih, manjinaca, preostalog "kusura" jedne davne imperije, stalo implicitno zahtevati nemoguće: Jugosloveni su, na svoj način, još i mogli da budu, ali Srbi (ili Hrvati) – ne. A u to je doba Srbin bio samo onaj ko je uzeo pušku da "brani" Srbe kojekuda, gde god Viša komanda i Mudro rukovodstvo kažu da se ukazala potreba, pri čemu je bilo korisno i zdravo zanemariti svako dotadašnje znanje o geografiji...

Nego, roman; nije tek zgodan izdavačko-marketinški trik referiranje na Arsenijevićev *U potpalublju*, jer su tematsko-motivske srodnosti nesumnjive i neizbežne. Suštinski, Arsenijevićev narator svojim ponašanjem kaže "ovo nije moj rat", gde možda ostaje ambivalentno da li za njega uopšte može postojati rat koji bi bio njegov, ili samo ovaj konkretan to nije; Abonjijev Kornel Večernji (pisac "krade" ime glavnog junaka direktno od Dežea Kostolanijja, što je i estetski i svetonazorni, a u unutarmađarskom kontekstu i zavičajni statement) od takvih je mogućih dilema u startu svečano oslobođen, jer u novoj, postjugoslovenskoj matematici postaje bazično "suvišan čovek", neparni broj koji ne može nigde da se udene. Otuda je ta mala, kompaktna peštanska zajednica vojvođanskih devojaka i mladića u mobilizacijsko-političko-ekonomskoj emigraciji sve više otuđena od onoga što je ostavila "tamo dole", i to ne samo od "Srbije", od države, vlasti, društva, nego i od sopstvenih rođaka i prijatelja koji su ostali. Kornelova prepiska s bratom, bačkim provincijskim *survivorom*, o tome upečatljivo svedoči. Međutim, to rastakanje jednog identiteta koji im je nekada bio prilično komotan, i koji ničim nije ometao njihov mađarski kulturno-jezični osnov, od njih ne stvara "prave" Mađare, još manje Peštance. Za stanovnike metropole oni će ostati beznadni provincijalci s onu stranu južnog kraja sveta, za koje je čudno kako, dođavola, uopšte govore mađarski, za ljude iz matice generalno biće "jugosi", pobegulje, uvozni paraziti čudnih naglasaka. Iznad svega, jedni će drugima biti bića bitno drugačijih istorija: nisu odrastali na istoj muzici, nisu čitali iste knjige, nisu letovali na istim mestima, ne pate od zajedničkih zabluda i fobija. Ne smeju se istim stvarima, najzad.

Ovo je, dakle, roman gorkog taloga iskustva te epohe, ali nipošto samo to; *Budapest, retour* je i knjiga odrastanja i sazrevanja, ličnog i generacijskog, u dunavske i potiske magle utonuli bluz ranih ljubavnih slasti, nesreća i razočaranja, knjiga lepote mladenačkih drugarstava i melanholije njihovog rasplinuća, knjiga usamljenosti u prohladno raspoloženom velegradu, ali i u ljudskoj egzistenciji samoj po sebi.

Posle nekoliko godina izbivanja, Kornel se nakratko vrati u zavičajnu varoš, samo zato da se uveri kako ova – za njega – zapravo više ne postoji, zaglavila se u prostoru ali se rasplinula u vremenu, i ti ljudi koji su i dalje tu gotovo da se ne vide i ne čuju sa njim, kao da supostoje u paralelnim dimenzijama. I šta onda drugo nego put pod noge pa nazad na sever, ali bez iluzija, jer ni na severu nema doma, nego je noć i magla, ogolelo granje i svrake nad zaleđenim drumom, i ko zna hoće li još ikada igde svanuti. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Pisci o slikarima: **O Milanu Blanuši**

POMRAČENJE

Piše: **Vladan Matijević**

***Senke*, 1994.**

»

Likovna dela ne moraju da pričaju priču, od njih to niko ne traži. Čak i književna dela mogu biti bez fabule, pritom vredna. A svaka slika, svaki crtež Milana Blanuše priča priču, uz to nas njegove figure uhvate za ramena i snažno prodrmaju. Šta raditi u tom slučaju? Jedna mogućnost je da se klonimo njegovih dela, druga da im se prepustimo.

Kada sam se susreo sa Blanušinim uljem na platnu *Duel 2*, iz 1994. godine, na kojem se nalazi devojka dignute obrve, s crnom mrljom oko levog oka, kratke crvene kose u beloj treger majici, istetoviranog ramena – morao sam da zastanem i saslušam njenu priču. Devojka je izgledala kao da je izašla iz Bardžisovog romana *Paklena pomorandža*, kao da je grupi devojka *Seks pistolsa*, kao da je na pauzi snimanja filma *Trejnspoting*. Sva zadihana, pričala mi je o svojoj neuklopljenosti u društvo, o tučama, pijankama, krađama, o policajcima i psiholozima, pričala mi je o životu koji je odabrala, nije ni pomišljala da je u zlo gurnuta, da ne snosi svu krivicu. Predao sam se njenoj priči, gledajući je dugo. Ne vredi kriti, zavoleo sam tu devojku i zato sam je stavio na korice svog romana *Van kontrole* (izdanje iz 2005), pritom sam se zainteresovao i za stvaralaštvo Milana Blanuše.

***Duel*, 1994.**

***Akcija* 43, 1989.**

Periode srpske umetnosti nisu ograničavali životi velikih umetnika, niti pravci i *izmi* koji su iz sveta preko planina i reka dolazili na Balkan, niti su oni lagano prerastali jedni u druge – nikad nije bilo dovoljno vremena da jedni sazru, drugi da se mirno zametnu – periodi naše umetnosti su se smenjivali na brzinu i na silu, njihove granice su bili ratovi i pogromi, jednu generaciju umetnika je često nasilnički menjala druga. I faze u stvaralaštvu jednog umetnika najčešće su bile ograničene raznim društvenim zemljotresima, a društvene promene ubrzano su menjale kako umetnikova shvatanja i interesovanja, tako i njegov opus. Za stvaralaštvo Milana Blanuše može se reći da je izdeljeno na jugoslovensku fazu, zatim na fazu koja je trajala od početka jugoslovenskog građanskog rata do NATO bombardovanja, da bi tu fazu strašnih devedesetih smenila ona koja još uvek traje i deo je nečega što se zove tranzicija, gde se neretko i najistaknutiji srpski umetnici iz hobija bave umetnošću, a na desetine hiljada ljudi bez osnovne kulture živi od nje, iako su neprijatelji svega što se kreće i svih onih koji nešto stvaraju. Ove reči nisu digresija, one su svakako u dosluhu sa delima Milana Blanuše jer je on angažovan umetnik, ozbiljan kritičar vremena u kojem živi. Blanuša je u jednom intervjuu tvrdio da umetnost danas ne može da bude umetnost ako nije subverzivna. Pretpostavljam da nas zato njegove slike ne ostavljaju hladnim, one su dokumenti koji svedoče o našem dobu više nego dnevna štampa. Njegova dela su

***Akcija 14*, 1989.**

reakcije na društvenu klimu, priče koje pričaju njegova lica su koliko potresne toliko i otrežnjujuće. Te priče su najpre iskrene, otkrivaju nam šta osećaju i Blanušini ljudi sa platna i naši bližnji i mi sami. Miodrag B. Protić je 1952. godine u *Genezi srpske savremene umetnosti* između ostalog rekao da stvarnost nije samo ono što jeste, nego i ono što osećamo, mislimo i želimo da bude, onda ona takođe nije samo u panou sadašnjosti nego i u projekciji budućnosti...

O prvom periodu Milana Blanuše neću pisati jer mi ono nije blisko, kao što mi nije blisko ni njegovo bavljenje terakotom, možda zato što nisam prisustvovao nijednoj takvoj izložbi, što sam njegove ljude u sivim odelima koji hodaju četvornoške video samo na fotografijama, preko interneta. Pisaću o crtežima i slikama iz njegove druge i treće faze, s tim što moram naglasiti da se njegova treća faza razlikuje od druge otprilike onoliko koliko se ovih petnaest godina dvadeset prvog veka razlikuje od devedesetih godina dvadesetog. Ima sitnih pomaka, ali je suština ista, oseća se jak zadah iz prethodne faze, primećuju se posledice previše intenzivnog doživljaja. Za stvaralaštvo Milana Blanuše to je odlično. (Mislim da je svima jasno da je ova podela na tri umetnikove faze moja, da Blanuša nije tako izdelio svoje stvaralaštvo, verovatno niti jedan istoričar umetnosti.)

Sve što je meni interesantno u njegovom radu započelo je godinu-dve pre devedesetih, serijom crteža velikog formata u kredi i tušu. Većina radova je nosila ime *Akcija*, sa rednim brojem dela. Njih je Blanuša crtao nekoliko godina, mislim da ih ima oko pedeset. Na mnogima se nalazi korpulentan muškarac u belom ili sivom odelu, negde je u crnom, oko vrata nosi kravatu, najčešće je ošišan do glave. Na nekim crtežima je gola devojka, ponekad je nečim ogrnuta, ali se uvek vidi i njena nagost. (Pogledati *Akcija 43*, kreda, tuš, 1989.) I devojka je neretko ošišana do glave, usamljena izgleda jednako agresivno kao i usamljeni muškarac. Na pomenutom crtežu devojka izgleda istovremeno i agresivno i uplašeno. Ali, postoje crteži na kojima su muškarac i žena zajedno. I na tim crtežima je muškarac uvek obučen u odelo, a žena je obično naga. Njihov odnos nikako ne asocira na ljubav nego na prostituciju ili na silovanje. Oni nam pričaju o zlu i nasilništvu, o bolu i patnji. Teško je izdvojiti rad koji bi predstavljao sve te izvanredne crteže, ipak sam se odlučio za *Akcija 14* (kreda, tuš, 1989) jer se na njoj transparentno predstavlja agresivnost muškarca i potčinjenost žene. Njene oči su sklopljene, njena usta su otvorena, butina joj je gola, ruke joj se ne vide, nema čime da se brani. Čitava površina papira je što bela što crna, samo su ženine usne umrljane crvenom bojom.

Odnos dve figure je nešto čime se Blanuša najčešće bavio u tom periodu, ali i kasnije. Položaji tela su različiti od crteža do crteža, od slike do slike, ali njihove poze nikada nisu budile asocijacije na prisnost. U više navrata Blanuša se bavi i fizičkim dodirom dva muškarca, uvek su u pitanju dve velike gromade, istovetno obučene, istovetno podšišane. Njihov zagrljaj samo na prvi pogled je drugarski, ali ubrzo se primećuje da je tu ili tiha pretnja ili podmuklo gušanje ili predigra ubistva. Izdvojiću jednu od meni najdražih slika, onu pod imenom *Senke* (ulje na platnu, 1994) – ta je reprezentativan primer. Užas, koji se ogleda na licu koje je okrenuto k nama, teško je podneti. A, gde se to oni grle? Donja polovina zida je pokrivena keramičkim pločicama, gornja je ofarbana crno, poput njihove kose, poput odela. Bez sumnje, ambijent je sumoran.

Sve ove slike, kao i crteži koje sam najpre pomenuo, velikog su formata. Karakterišu ih široki potezi četke, linija i na slikama ima važnu ulogu. Odeća muškarca je sada najčešće crna, ponekad siva. U toj boji je i pozadina, obično je zid, često sa »

keramičkim pločicama. Blanušu – on to transparentno pokazuje – ne interesuju boje nego figura, stav, priča koja prerasta u život. Boje su uvek iste: crna, bela, neka od nijansi sive. Istina, na platnu se nađe i čuperak kose (pogledati crtež *Akcija 43*), ili komad odeće ili predmet – npr. na jednoj slici je to brushalter, na drugoj telefon – u narandžastoj ili crvenoj; i tih nekoliko vatrenih linija ili malih drugačije obojenih površina suprotstavlja se hladnoći čitave površine slike. Kada sam već pomenuo površinu, da skrenem pažnju da ona najčešće nije glatka nego reljefna, hrapava, poput zida, pa se ima utisak da njegove slike nisu naslikane na platnu, nego na fasadi.

***Posmatrači pomračenja Sunca*, 1998.**

Elem, na slici je sve podređeno unutrašnjem svetu junaka, njegovoj agresiji, besu, patnji, njegovoj duši, njegovoj priči i to se iskazuje figurom, linijom. Osim jedne ili dve figure, ničeg drugog na platnu skoro da nema. Eventualno pomenuti telefon, ili lavabo sa česmom iz koje uvek teče voda, međutim, nikada nemate utisak da se neko umiva već pre da je česma pokvarena i da se voda prosipa uludo. Uopšte, ambijent je teško prepoznatljiv, liči na kupatilo ili na javni toalet, na hodnik ili haustor, negde se vide stepenice, tamo gde je telefon mogla bi biti kancelarija ili hotelska soba. Ono što je nesumnjivo, uvek je to gradski ambijent. Iza figure je zid, na kojem su često grafiti. Da, to je važno, na većini njegovih slika ima ispisanog teksta. Nekad na srpskom, ali češće na nemačkom ili na engleskom. Ta slova se besprekorno uklapaju u rad. Ona nisu tek tako na slici, ona su bojom poput grafita napisana na zidu koji je on naslikao, ili je sa zida izgrebana boja tako da su te reči sastavni deo kompozicije slike. (Možemo ponovo pogledati i *Duel 2* i *Akcija 43* i *Senke.)* Te reči na zidu mogle bi služiti i kao naziv slike (na jednoj npr. piše *Predator*, ali slika se tako ne zove). Postoje slučajevi gde one i jesu poslužile kao naziv, npr. kod više puta pomenute slike *Senke*.

Reči na Blanušinim zidovima su me podsetile na sliku *No pasaran* Đorđa Andrejevića Kuna. Vrlo angažovanu sliku. Na njoj je takođe portret žene koja priča o krvi i čemeru, o borbi potlačenih, a na zidu iza nje stoji ta poruka. Moglo bi se tvrditi da je rukopis ova dva slikara sličan, ali ne samo rukopis. I kod Kuna boja nije važna, osnova njegove umetnosti je tema, pogotovo u fazi dok je bio aktivni član radničkog pokreta i borac u Španskom građanskom ratu. Neutralna umetnost ne postoji, rekao je Jorg Imendorf, a dela i Kuna i Blanuše to demonstriraju. O sličnostima slikarstva ta dva naša umetnika, ali još više o razlikama koje su toliko oprečne da se čini da su suprotne strane iste medalje, mogla bi se napisati interesantna studija. Da sam likovni kritičar verovatno bih se bavio tom temom, ali i nekim drugim koje su u direktnoj vezi sa Blanušom. Bilo bi interesantno i kada bi neko uporedio lica sa slika Milana Blanuše i lica sa slika njegovih mlađih savremenika Vladimira Dunjića i Bojana Otaševića.

Kao što je koju godinu pre ratova započeo fazu sa licima koja su bila pred našim vratima, tako je godinu-dve ranije započeo priču koja se tiče naše tranzicije. Ulje na platnu *Posmatrači pomračenja Sunca* iz 1998. godine uvod je u ono što nam je kao društvu predstojalo. Ta slika je po mom mišljenju reprezentativno delo te njegove faze. Razlike između navedene dve faze postoje uglavnom u samoj poruci i priči, sve drugo je isto, figure, motivi, postupak... Mogli bismo reći da u fazi iz devedesetih Blanuša slika pojedinca, eventualno par i njihov odnos, da je osnovna tema te faze agresivnost, a da se u sledećoj fazi bavi grupom i da je njena tema otuđenost. Malopređašnji čovek kriminala sada je čovek vlasti, čovek kapitala, on je dobitnik tranzicije. Međutim, na Blanušinim slikama se jasno vidi da su ovde čak i dobitnici ništa drugo do tragičari.

Mada je u naslovu pomenutog rada prvo slovo reči *Sunce* veliko, i mada na nekim kasnijim slikama istog naziva njegovi ljudi gledaju uvis, poput hijena, ili kojota, ili vukova u čoporu koji zavijaju na Mesec, na slici iz 1998. oni gledaju ispred sebe i može se postaviti pitanje ko je i šta je za njih Sunce. Inače, ta grupa sa slike, i sledećih slika tog ciklusa, uvek je skup istih pojedinaca, korpulentnih muškaraca izbrijanih glava ili kratko podšišane kose, u tamnim odelima sa kravatom, ovog puta i sa crnim naočarima. Blanušin čovek više nije sam, u društvu je istih takvih, ali iako u gomili, on, u suštini, jeste sam. Ti ljudi su nesumnjivo bez emocija, bez individualnosti. Oni su bezlični, oni ne pričaju priču, čak ni pogledom, pošto nose tamne naočare. Blanušin čovek je zaćutao. Pretvorio se u zombija. Do krajnosti je dehumanizovan. Slikajući ovakve ljude slikar nam još samo preko njihove poze i stava govori o sudbini, njihovoj ali i o našoj zajedničkoj. Odmah se može zapaziti da je naziv slike, po starom dobrom običaju, ispisan na njoj, ali ovog puta slova nisu na zidu već su preko figura. Tim postupkom slika liči na fotografiju iz dnevne štampe preko koje je neko napisao rečenicu kojom se definiše situacija. I to je sve. Čuje se samo listanje novina. Ali, da se ne zavaravamo, priča i dalje postoji. Sada nam je govori sam naš život. ¶

Projekat "Nema teorije" realizuju organizacija "Anonymous said:" i nedeljnik "Vreme", uz podršku Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije.

DRAGAN ILIĆ

Bez veze

Telegrafska agencija slobodne Jugoslavije prestala je sa radom. TANJUG se tako pridružio Otpisanima na putu od revolucionarnog AVNOJ-a do tranzicionog medijskog ludila. To svakako nije novina, ali danima razmišljam o slici kojom su televizije ilustrovale ovu vest – fotografija Ivana Ribara sa sinovima tokom ratnih godina.

Prelepa zgrada sa pripadajućom tablom ima svoju bogatu istoriju, koja uključuje i mračni period Drugog svetskog rata, kada je tu bila smeštena zloglasna Specijalna policija. Direktna asocijacija na Otpisane!

Jedan moj prijatelj, koji sa porodicom već dugo živi u zgradi pored TANJUG-a, godinama je pokušavao da se izbori sa kukastim krstovima koji su izbijali iz zidova, jer su u stanu živeli nemački ss oficiri. Istorija se teško briše na ovim prostorima.

Danijele Trbović pomalo likovao nad smrću još jednog simbola zajedničke države. Sećanje na Jugoslaviju samo je sahranjeno još dublje, uključujući i antifašističku tradiciju, Jajce i AVNOJ.

Gledajući šou "Bez veze" setio sam se sopstvene zblanutosti kada se vratim sa letovanja. Po pravilu tokom odmora ne pratim vesti, pa se prvih nekoliko dana osećam kao Alisa u zemlji čuda. Pročitajte samo nekoliko vesti sa naslovnih strana dnevnih novina i shvatićete da granice nema. Sve bih poverovao, jer je sve moguće.

U nedelju je Pink dobio celodnevni šou u režiji i izvođenju "Informera". Ne pada mi na pamet da arbitriram u dvorskim svađama tabloidnih mogula, ali ova svađa otkrila je nekoliko neprijatnih detalja o novinarskom zanatu danas u Srbiji. Prvo je vlasnik "Kurira" priznao da je aktivno učestvovao u cenzurisanju vesti po dikta-

Fizički zakoni tvrde da radio-talasi ne umiru, putujući brzinom svetlosti večito krstare kosmosom, pa će vanzemaljci u dalekoj budućnosti teoretski moći da čuju vesti TANJUG-a. Ipak, na zemlji, mnogi ljudi ostaće bez posla, suočeni sa ovozemaljskim problemima

Gašenje TANJUG-a imalo je svoje političke implikacije, pa se u žiži javnosti našao ministar Tasovac. Dok je on za striktno poštovanje zakona, Premijer je izrazio žaljenje zbog gubitka Brenda i posla za profesionalce, novinare ove agencije koji će ostati bez posla. Ruku na srce, TANJUG je uvek bio oslonac svakog režima. Nisu čačkali mečku i zamerali se Vođama, od Tita do Vučića. Svojom voljom, ili mimo nje, zaposleni su ostali bez besplatnih akcija koje bi im omogućile da budu vlasnici svoje agencije. Fizički zakoni tvrde da radio-talasi ne umiru, putujući gotovo brzinom svetlosti večito krstare Kosmosom, pa će vanzemaljci u dalekoj budućnosti teoretski moći da čuju vesti TANJUG-a. Ipak, na zemlji, mnogi ljudi ostaće bez posla, suočeni sa ovozemaljskim problemima.

Paradoksalno, Tanjugova čitulja stigla je i na HRT. Tamo je sa emitovanjem počela zabavna serija "Bez veze", pravljena prema britanskoj licenci "The Bubble". Naime, tri takmičara su nedelju dana u medijskoj izolaciji, a posle toga im prezentuju stvarne i izmišljene vesti. Njihov zadatak je da pogode šta je istina, a šta izmišljotina. Težak zadatak, zar ne? Elem, među pitanjima je bila i vest o gašenju Tanjuga, a dva takmičara bila su ubeđena da to nije istina.

Istini za volju, HRT je kroz komentar voditeljke tu ovdašnjih političara. Dakle, dobili smo potvrdu onoga što smo svi znali, cenzura postoji, kroz spregu vlasti i tabloida, koji su oruđe za progon neistomišljenika.

Znači, stvarno smrdi!

Drugi detalj iz ovog obračuna kakicom predstavlja famozni telefonski razgovor urednika "Informera" sa vlasnikom kompanije Farmakom. Kao radijski novinar bio sam zbunjen ne samo sadržajem razgovora nego i snimljenim zvučnim zapisom. Kada od sagovornika snimate izjavu putem telefona, glas novinara je "čist" jer ide preko mikrofona, a sagovornik malo šušti jer je to telefonski signal. Obratite pažnju, u famoznom snimku stvari stoje obratno, "Informer" se čuje telefonski, a Farmakom – savršeno čisto, mikrofonski. Svaka čast kolegama na igrokazu. Jači su od HRT-a koji troši pare i kupuje licence. Kod nas bi u verziji šou-programa "Bez veze" izolacija mogla biti i istražni zatvor, a mašti tabloida nema kraja, baš kao ni otvorenim pismima Željka Mitrovića.

Posebno je zanimljiva televizijska postavka priče, slučajan razgovor, kao ne znaju se, a novinar telefonira zaverenički, iz mraka. Iz tog medijskog mraka u kojem će svađe tajkuna, političara i medijskih mogula biti svakodnevica nalik na rijaliti programe gde se akteri fircaju "u lajvu". ¶

Hrvatska: Parlamentarni izbori

PORAZ VELIKIH PARTIJA

Svi su iznenađeni rezultatima: i HDZ i SDP, koji se još svađaju ko je od njih "relativni pobednik" ovih izbora, ali ponajviše koalicija nezavisnih lista Most bez koje je nemoguće sastaviti vladu. Pogađanje oko toga sa kime će i da li će Most u vladu i po kojoj ceni je u toku, a nije baš jasno ni za šta se ta šaroliko grupacija zapravo zalaže i koliko su njeni lideri jedinstveni

Prošle nedjelje obavljeni su parlamentarni izbori u Hrvatskoj: rezultat je praktično izjednačio dvije najveće i glavne stranke, Socijaldemokratsku partiju i Hrvatsku demokratsku zajednicu, ali im je dodao šahovsku pat-poziciju, koaliciju nezavisnih lista Most s 19 mandata, bez koje niti jedan "tabor", uvjetno lijevi i desni, ne mogu sastaviti vladu i buduću vlast.

Jedino je Boris Dežulović, hrvatski novinar i pisac, u Mostaru te izborne nedjelje vidio simboliku: ovi su izbori bili 8. novembra 2015. godine, 22 godine nakon što je u hrvatsko-hercegovačkim vojnim redovima donesena odluka da se 9. novembra 1993. godine sruši čuveni Mostarski most.

Nitko se te godišnjice osim njega nije sjetio, a trebali su tako posvađani međusobno i socijaldemokrati i hadezeovci da se prisjete, ako ni zbog čega drugoga – dok se slažu oko gradnje Pelješačkog mosta, koji bi trebao prekoračiti ono malo "meandrirajuće" granice između dviju država – onda zbog toga što ih je sad u njihovim političkim ambicijama blokirala koalicija Most, raznorodna ekipa koja je – kao u Srbiji tzv. bijeli listići i apstinenti – prikupila glasove onih građana kojima je zlo i od SDP-a i od HDZ-a, pa su odlučili svoj glas dati nekom sasvim drugom; koliko i drugačijem, ostaje da se vidi.

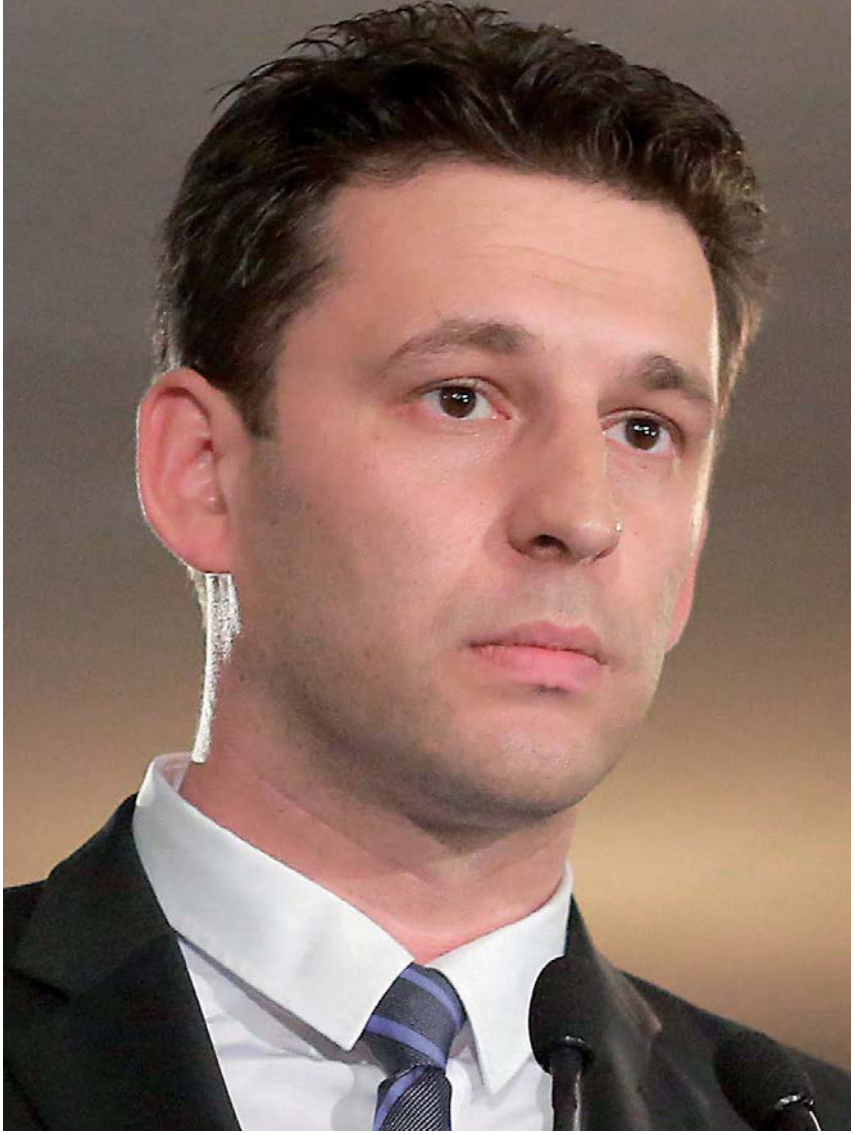
ČINJENICE I PROGNOZE

Izborni rezultati kažu ovo: i HDZ i SDP dobili su po 56 mandata. Tome HDZ-u treba u startu pribrojati još tri mandata dijaspore (uglavnom iz Bosne i Hercegovine), ali SDP-u su se odmah pridružila tri mandata Istarskog demokratskog sabora (IDS), a mogu računati i na pripadnike manjina. Sasvim sigurno na srpske glasove, sa tri mandata, ali i još nekim brojem od ukupno njih osam "manjinaca" u saboru.

Svejedno, nijedna od dvije najveće stranke nema šansi bez pomoći koalicije Most sastaviti većinu od 76 zastupnika (od ukupno 151). U trenutku kad nastaje ovaj tekst (utorak poslije podne) više je glasina nego provjerenih informacija. Svi su iznenađeni rezultatima – i HDZ i SDP, koji se još svađaju tko je "relativni pobjednik" ovih izbora – ali ponajviše koalicija nezavisnih lista Most, čiji su (relativno malo poznati široj javnosti) predstavnici i javno priznali da ovakav rezultat nisu očekivali.

Sad traju pogađanja i trajat će idućih dana. Po političkim i inim analitičarima, nekoliko je opcija. Prva, da se Most prikloni jednoj od stranaka i njihovih koalicija i da uđu u izvršnu vlast zajedno s njima. Druga, da se ne priklone niti jednoj opciji, nego da podrže manjinsku vladu ili HDZ-ove "domoljubne koalicije", ili SDP-ove koalicije po kojoj "Hrvatska raste". Treća je opcija da, jednu ili drugu grupaciju, ucijene svojim programom i s jednom od njih uđu u vlast, ali da njihov bude premijer (ništa čudno: sjetimo se kako je Ivica Dačić postao premijer Srbije). Četvrta je da ne podrže nikoga, pa da se ide na nove parlamentarne izbore, a peta da SDP i HDZ naprave nekakvu – po uzoru na Njemačku i Austriju – "veliku koaliciju", što je ujedno i najneizglednija opcija, jer bi u tom slučaju i jedna i druga stranka uzrokovale bijes svojih ionako svjetonazorski suprotstavljenih birača.

O tome tko god se iole interesirao, zna sve: SDP je u prošlom svom mandatu bio uglavnom stranka koja ništa radikalno nije mijenjala, a morala je, s obzirom na sve što ju je snašlo kad je vlast preuzela, sve ono što je devastirano tokom prethodne vlasti HDZ-a. Tek u posljednjoj godini mandata počeli su se baviti svojim poslom, zabilježili mršava poboljšanja u državnom budžetu, ali građani su dotle u velikom broju osiromašili i našli se pod udarom ovrha – srpski: izvršenja – i deložacija i još koječega. Slika Zagreba, na

JEZIČAK NA VAGI: Božo Petrov
Foto: FaH

primjer, sve je poraznija, sve je više prizora u kojima građani kopaju po kontejnerima i skupljaju prazne flaše i konzerve ne bi li dobili pola kune po prikupljenom, a čak se i tu najavljuju restrikcije.

S druge strane, HDZ je obećavao silne promjene: te da će zemlju privredno oporaviti, te imaju nekakav silno obećavajući njemački ekonomski program, te će vratiti dostojanstvo "hrvatskom narodu", pa se neće više moći bez krivične odgovornosti rušiti hrvatske svetinje, poput "istine" o Domovinskom ratu, i još onoliko obećanja koja su obećavala pravu policijsku državu u kojoj u svoja četiri zida možeš što hoćeš lajati, ali u javnom prostoru ima da se držiš partijski ustanovljene istine.

LIČNA KARTA MOSTA

I tu se pojavio Most: prvi predvodnik je Božo Petrina, mladi tridesetšestogodišnji gradonačelnik Metkovića, psihijatar po struci, koji je od gubitaške općine uspio napraviti "normalno-ekonomičnu" lokalnu samoupravu. Smanjio je besmislene troškove, u početku i plaće u općini, burazerske poslove i sve ostalo što je i naša svakodnevica, pa je situacija krenula nabolje. U ono malo njegovih istupa koliko ih je hrvatska javnost mogla vidjeti, odavao je čovjeka koji je pošten, koji hoće dati nešto za zajednicu rukovodeći se javnim, a ne svojim privatnim interesom, koji je konzervativan i koji se neće izjašnjavati o tradicionalnim traumama hrvatskog društva, tipa ustaše-partizani.

Drugi istaknuti član Mosta liječnik je Drago Prgomet, koji je bivši član HDZ-a kojega je napustio nakon sukoba s Tomislavom Karamarkom. Nakon izbora je javnost uzbudio izjavom da poštuje legitimitet i jedne i druge stranke, ali da o novom mandataru odlučuje Most, "a to neće biti ni Karamarko, niti Milanović". Usput je bio jako iznenađen kad je u utorak čuo čaršijsku glasinu da je upravo on, Prgomet, budući mandatar nove vlade. I o njemu će se još čuti, ali je činjenica da je upravo to što se sukobio s Karamarkom i to što je napustio HDZ ono što intrigira i zainteresirane i javnost: može li se pomiriti sa Karamarkovim HDZ-om?

Najkoloritniji lik iz Mosta je Stipe Petrina, načelnik općine Primošten, koji je na svom terenu napravio vrlo slično onome što je napravio i Petrov: pokazao poštenje u vođenju općinskih poslova, smanjio korupciju i s time se približio građanima bez uobičajenog populizma. Ne samo to, on je bio istinski branitelj u ratu, nije se time okoristio – bar tako kažu upućeni – a danas kaže da će istog trenutka ako se koalicija Most odluči za HDZ, on koaliciju napustiti. Zalaže se za tzv. vladu nacionalnog jedinstva, u koju bi ušli predstavnici svih stranaka koje su prešle izborni prag, trgovanje sa dvije najveće stranke naziva izdajom nacionalnih interesa, a pred Mostom je – kaže – borba možda čak i važnija od one iz 1991, jer tad je bila borba za opstojnost države, a danas za ekonomsku opstojnost. Ako bude drugačije, ako Most pristane na koalicije, to će biti kraj Mosta – kao i ono "filmsko" rušenje (Hajrudinovog) mosta na Neretvi, reče on.

U međuvremenu, vijesti stižu jedna za drugom i teško ih je provjeriti. Aktualni premijer Zoran Milanović, po nekim medijima, već je u izbornoj nedjelji napravio neke "mostove" ka Mostu, a prvi ih je u postizbornoj noći pozvao na suradnju. Karamarko i njegovi su u utorak najavili početak pregovora, Most je to demantirao, ali se pojavila i vijest da se Karamarko toga dana vidio s nadležnima na Kaptolu koji je – tvrde neki – također politički faktor, pa se usput provlači i priča da je metkovićki Božo Petrov blizak crkvi, jer mu je netko od crkvenih ljudi rođačkog porijekla posudio novac za stan ili kuću, a da je i sam naginjao crkvenom pozivu, da je bio blizak franjevcima, pa da se tek potom predao medicini.

REFORME ILI POGODBE

Tek sada izlaze i neki njihovi, Mostovi, reformski zahtjevi ispod kojih – kako kažu – neće. Tu ima svega i svačega, opisanog na načelnoj razini, od ekologije do poljoprivrede i lokalne samouprave, pa tako i – sudeći po onome što je objavio portal *index.hr* u utorak po podne – Most, navodno, kaže: "O micanju uhljeba i racionalnijoj javnoj upravi posljednjih smo dana mogli dosta toga čuti. Za Most »

racionalna javna uprava podrazumijeva paket reformi u svim dijelovima organizacije države i lokalne samouprave, počevši do smanjenja broja saborskih zastupnika, izmjene izbornog zakonodavstva, smanjenja broja teritorijalnih jedinica, reforma lokalne samouprave ne samo u odnosu na broj lokalnih jedinica nego prvenstveno i na način njihove organizacije i međusobne operativne povezanosti u određenim poslovima i ulogama koje nadilaze posebno jedinice lokalne samouprave s manjim brojem stanovnika, prijelaz dijela dužnosnika u volonterske službe, smanjenje broja državnih agencija, optimizacija radnih procesa i uklanjanje administrativnih barijera i nepotrebnih "poslova" itd..."

Dobru dijagnozu rezultata donio je riječki "Novi list", iz pera Denisa Romca, koji piše: "Jedini istinski pobjednik ovih izbora zapravo je Most, politička grupacija koja do prije mjesec ili dva jedva da je postojala na nacionalnoj političkoj sceni, a danas je postala treća politička snaga u zemlji. Bez Mosta ni Karamarko ni Milanović ne mogu politički kapitalizirati osvojene mandate. I zato je ovo jedinstvena situacija za Hrvatsku. Tek nakon ovih izbora, naime, treća politička snaga ozbiljno je zaprijetila tradicionalnom duopolu HDZ-a i SDP-a, što se nikad nije dogodilo u dva i pol desetljeća višestranačja u Hrvatskoj. No, ni Most neće baš uživati u svojoj pobjedi. Pred Mostom je, zapravo, najveće iskušenje. Ta politička grupacija, koja i nije prava stranka – riječ je o politički labavom i ideološki fluidnom savezu lokalnih čelnika – na lokalnoj razini otkazala je poslušnost velikim strankama, ponajprije HDZ-u, pokušavajući dokazati da tzv. treći put u Hrvatskoj ipak nije iluzija.

Ključ njihova uspjeha krije se u njihovom obećanju da će dekonstruirati HDZ-ov i SDP-ov politički monopol i njihov klijentelističko-partitokratski sustav, koji opstaje bez obzira na to je li na vlasti lijevi ili desni blok. Budućnost Mosta, pak, ovisi isključivo o ovom protuslovlju: njegovi čelnici obećali su biračima da će odoljeti sirenskom zovu vlasti, dok formiranje buduće vlade nije moguće bez njihove potpore. Ustajala hrvatska politika ulazi u jedan veliki eksperiment, kojem je zasad nemoguće prognozirati ishod."

Ishod je, međutim, već prognozirao srpski premijer Aleksandar Vučić svojom brzopletom čestitkom Tomislavu Karamarku, u trenutku kad još nije bilo jasno da su HDZ i SDP izjednačeni u broju dobijenih glasova. Ministarka vanjskih poslova Vesna Pusić komentirala je to, kako tumačimo, zovom jednih nacionalista da u susjedstvu pobijede isti takvi, a za *srećan kraj* to nema nikakvog upliva: ovi iz Mosta su ideološki raznoliki ili bar još neuhvatljivi, na "groblje velikih lidera" – što kaže novinar Marinko Čulić – otišli su i Ivo Josipović i Jadranka Kosor, a sa sitnim snagama su opstali nekad veliki, poput ratnog zločinca Branimira Glavaša koji će, bez obzira na odluke Mosta, i dalje odlučivati u Hrvatskom saboru.

A to je činjenica koja – kad se pogleda preko hrvatskog plota na srpsku stranu – i dalje govori o odnosima među državama i narodima i koja je, makar i ovako periferna u konkretnom slučaju, nekakva konstanta. ¶

TATJANA TAGIROV

VREME

OEBS Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

Nedeljnik "Vreme" u saradnji sa Misijom OEBS-a u Srbiji
u četvrtak, 12. novembra, u 12 h,
u Press centru Udruženja novinara Srbije, Knez Mihailova 6/III,
organizuje **tribinu** pod nazivom:

„Šest godina reformi pravosuđa: rezultati i perspektive"

Neke od tema koje će biti obrađene na tribini:

- √ **O predstojećim izborima za Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca**
- √ **O izborima u tužilačkim redovima**
- √ **O ogromnom broju predmeta u naročito beogradskim – sudovima**
- √ **O pritiscima izvršne vlasti na pravosuđe**
- √ **O ideji da se ukinu apelacioni sudovi i da ostane samo jedan u Beogradu**

Moderatorka tribine: **Tatjana Tagirov, novinarka nedeljnika Vreme**

Između Vol strita i radničkih prava

Hilari Klinton ima dobre šanse da 2016. postane prva žena na čelu SAD. Ostali predsednički kandidati demokrata pored nje deluju bledo, a republikancima nikako ne polazi za rukom da pronađu izglednog protivkandidata

Foto: Reuters

U prvoj debati predsedničkih kandidata demokrata pred kamerama CNN-a Hilari Dajen Rodam Klinton (68) potvrdila je status glavnog favorita. Mirno i sigurno, ali ne bez energije i entuzijazma, brendirala se kao zaštitnik srednje klase. Obećala je promene tzv. "običnim" Amerikancima, ženama, porodicama, LGBT populaciji, imigrantima, tamnoputim i mladim glasačima. Predočila im je svoje bogato iskustvo i kompetentnost. Ubeđivala ih da ima planove za reforme i da će glasačima, njihovoj deci i unucima ostaviti bolju zemlju. Poznata kao "hladan tehnokrata", potrudila se da pokaže i svoju osećajnu stranu.

Hilari je majka, baka, višedecenijski pravni zastupnik žena, dece i porodica. Pokušava da se predstavi kao nosilac nade o smanjenju nejednakosti u društvu, povećanju minimalne naknade, plaćenom porodiljskom bolovanju... "Postavši baka, počela sam dublje da razmišljam o odgovornostima koje svi delimo kao čuvari sveta koji nasleđujemo i koji ćemo jednog dana napustiti", napisala je Hilari u novom predgovoru svojih memoara *Težak izbor*. Ženski deo radničke klase joj veruje i uz oko 2,5 milijardi dolara, koliko očekuje da će prikupiti za izbornu kampanju, ovaj deo glasačkog tela je njen najjači adut. Test na kome se ne zna kako će proći predstavljaju tamnoputi Amerikanci.

AFERA AFERU STIŽE

Pre pomenute debate demokratskih predsedničkih kandidata, koju je pratilo 15,3 miliona ljudi, kampanja Hilari Klinton nije bila spektakularna, a pritom se našla i u senci afere sa mejlovima. Otkriveno je da je dok je bila državna sekretarka pri slanju i primanju službenih poruka umesto vladinog servera koristila svoj privatni imejl nalog, što je navodno ugrozilo bezbednost podataka i državni aparat uskratilo za važne informacije o situaciji u Bengaziju. Iako Hilari tvrdi da preko te adrese nikada nije slala poverljiva dokumenta, njeni protivnici obilato eksploatišu ovaj slučaj ne bi li narušili njen imidž pouzdane i poverljive službenice. Lideri njenog marketinškog tima odgovaraju da je to zavera. Posle »

kratke faze poricanja Klintonova je priznala "propust" i uspela da tu neprijatnu temu pomeri na margine predizbornih dešavanja.

Afera Bengazi je možda bila najteža u njenoj karijeri. Mnogi su joj te 2013. godine pogrešno prognozirali politički kraj. Optužena je da je kao čelna osoba Stejt departmenta odgovorna za smrt američkog veleposlanika i još tri osobe prilikom napada na američki konzulat u Bengaziju godinu dana ranije. Svedočeći pred senatskim odborom za spoljne poslove, Hilari je energično branila svoje postupke. Na mahove emotivna, zastupnicima je rekla da preuzima odgovornost za incident koji se dogodio. "Za mene to nije samo pitanje politike, to je lično", izjavila je vidno potresena.

Da se dobro nosi sa kriznim situacijama pokazala je i 1998. godine tokom afere u vezi sa seksualnim nestašlucima njenog supruga Bila Klintona, tadašnjeg prvog čoveka Amerike, u Ovalnoj sobi sa Monikom Levinski.

ZVEZDA DEBATE

Još od prve televizijske debate Hilarin glavni konkurent sa levog krila demokratske partije, Berni Sanders, znatno zaostaje za njom. Ni preostala trojica nisu se najbolje snašla i ostala su u senci Klintonove, koja je bila zvezda u studiju, samouverena i neuporedivo bolje pripremljena. "Vašington post" je pisao da je Klintonova bila za glavu niža od kolega kada su se poređali na sceni, ali da ih je sve prerasla već posle prve rečenice, a "Njujork tajms" je ocenio da se i ranije znalo da je ona žena brojnih talenata, ali da se sada pokazala kao odlična "krojačica" koja precizno ubada gde treba. Publika joj je aplaudirala čak i kada je samo vešto izbegavala udarce i konkretne odgovore.

To se, na primer, dogodilo posle pitanja voditelja da li političke stavove menja shodno promenama u raspoloženju javnog mnjenja – ranije je smatrala da je brak isključivo zajednica žene i muškarca i bila je protiv istopolnih brakova, a sada ih zagovara, bila je i za Transpacifički sporazum pa je promenila stav... Na njen račun ide i duhovita opaska koja kaže: "Izgleda da se Klintonova menja sa sezonama, a u većini slučajeva u sezoni kampanje". Analitičari smatraju da je javnost vidi kao "progresivnu", iako je neretko zarad ličnog prosperiteta odustajala od naprednih ideja.

"U diplomatiji nije reč o dolaženju do savršenog rešenja, već kako balansirati rizik", kaže Hilari Klinton. Protivnici njene spoljne politike optužuju je da je destabilizovala svaki region koga se dotakla

Hilari Klinton se jasno pozicionirala u centar američke politike, koketirajući sa idejom o prevazilaženju socijalnih razlika. "Naš posao je da korigujemo ekscese kapitalizma, a ne da im se suprotstavljamo", naglasila je u izbornoj kampanji. Istovremeno je mala vrata svoje politike ostavila otvorena za ublažavanje klasnih nejednakosti, na čemu insistira sve više Amerikanaca. "Hoću da zaustavim osiguravajuća društva da diskriminišu ljude zato što su bolesni. Imamo nacionalnu obavezu, univerzalna zdravstvena briga je američka vrednost", istakla je i dodala da treba garantovati plaćeno porodiljsko odsustvo, povećati minimalac na 12 dolara po satu, učiniti da lečenje i obrazovanje budu dostupni za sve i da svako dete treba da razvija bogomdane talente.

MALO DESNO, MALO LEVO

Nije se libila ni da izjavi da su zemlji potrebni jaki sindikati, jer "kad su sindikati jaki, i Amerika je jaka". S jedne strane, izjavljuje da demokratija treba da služi svima, a ne samo bogatima i onima sa dobrim vezama, a sa druge se brižljivo stara za održavanje tzv. američkog načina života koji podrazumeva bogaćenje u bespoštednoj konkurenciji i neprepuštanje ni delića tako stečenog kapitala nesposobnima. Zbog optužbi da ima "privilegovane veze sa Vol stritom", "gramzivim milijarderima koji su uništili američku demokratiju", i zbog sumnji da bi mogla da spreči da banke ponovo zemlju dovedu do finansijskog fijaska, Hilari je u debati igrala defanzivno, obznanjujući da ima "detaljan plan". "Naravno, treba povećati minimalac, ali mi moramo da učinimo i mnogo više, uključujući iznalaženje načina da kompanije podele profit sa radnicima koji su pomogli da se on napravi. I onda ćemo videti šta da učinimo da poreski sistem bude fer. Sada bogati plaćaju premalo, a srednja klasa previše..." *Wall Street must work for Main Street*, dosetila se Hilari.

"U diplomatiji nije reč o dolaženju do savršenog rešenja, već o tome kako da balansiraš rizik", Hilarina je krilatica. Međutim, protivnici njene spoljne politike optužuju je da je destabilizovala svaki region koga se dotakla. Novinar i politički konsultant Piter Švajcer je ove godine objavio knjigu *Klinton keš* u kojoj tvrdi da je Hilari Klinton, dok je bila državni sekretar, inostrane poslove oblikovala tako što je nagrađivala velike strane donatore njene porodične fondacije (među njima su bile i vlade zemalja prema kojima se zvanično vodila neprijateljska politika), na primer sporazumima o slobodnoj trgovini u Kolumbiji ili razvojnim projektima na Haitiju. Njene pristalice ovakve navode odbacuju uglavnom kao teorije zavere.

NEKOM MAJKA, NEKOM MAĆEHA

Klintonova nastupa kao branilac suštinskih vrednosti Amerike i to je temelj njenog političkog profila. Ona želi da je birači vide kao majku nacije, kao heroja običnih Amerikanaca. "Sa politikom koja nas može učiniti jakima i sigurnima, Amerika može da vodi svet u 21. veku. Verujem da budućnost donosi mnogo više mogućnosti nego pretnji ako imamo kreativno i pouzdano vođstvo koje nam omogućuje da oblikujemo globalne događaje pre nego što oni oblikuju nas", rekla Klintonova.

Ona se odlučno obračunala i sa Obaminom navodno "mekom" spoljnom politikom. Možda je već naslov njene fakultetske teze na Vesliju "Postoji samo borba" indikativan za razumevanje načina

Foto: Reuters

na koji donosi odluke. Pobeda je imperativ, ona je proaktivan, grabljiv i tvrd igrač, ratoboran politički jastreb. Hilari Klinton je i u ovoj kampanji jasno rekla da u spoljnoj politici neće isključiti mogućnost primene sile jer bi to, smatra ona, bilo neodgovorno. Dakle, nastaviće da sprovodi politiku intervencionizma i ideju o američkoj izuzetnosti, odnosno koncepte kojima se pravdaju ratovi u svetu nakon završetka hladnog rata.

Ona je aktivno podržala "humanitarni rat" na Kosovu za vreme američkog predsednikovanja njenog supruga. Sa tom praksom su SAD kasnije nastavile širom sveta. Podsećanja radi, u više navrata ponovila je: "Insistirala sam da bombarduju", objasnivši da je to učinila u telefonskom pozivu iz Afrike u vreme kada je Bil donosio odluku. Mada kriza nije okončana godinama posle konflikta, Kosovo je zajedno sa Bosnom za američku administraciju primer uspešnih američkih vojnih intervencija. Hilari Rodam Klinton je i u poslednjoj poseti Kosovu podvukla stav da SAD ne prihvataju da se nezavisnost Kosova dovodi u pitanje. "Za mene, moju porodicu i moje američke sugrađane to je više od spoljnopolitičkog pitanja. To je lično pitanje", rekla je i dodala da su SAD na svakom koraku bile prijatelj sa narodom Kosova i da će ostati partneri na daljem putu kosovskog razvoja. Tako je ova državna sekretarka Amerike sa predsednicom Kosova Atifete Jahjagom potpisala i čudan sporazum o zaštiti kulturne svojine i nasleđa i kao primer jednog od najlepših spomenika navela manastir Gračanicu.

PUT DO BELE KUĆE

Hilari Rodam je poreklom iz Ilinoisa. Rođena je u metodističkoj porodici, otac je bio uspešan u tekstilnoj industriji, a majka domaćica, i ima dva brata. Bila je dobar đak, želela je da postane astronaut i marinac, a doktorsku disertaciju iz oblasti prava odbranila je na Jejlu. U ranoj mladosti je bila republikanac, međutim, stranku je napustila 1968. godine zbog prikrivenih rasističkih poruka. Potom je postala demokrata, a Nacionalni pravnički časopis dva puta ju je svrstao u 100 najuspešnijih advokata Amerike. U braku sa Bilom Klintonom je od 1975. godine. Za vreme njegovog predsedničkog mandata od 1993. do 2001. godine Hilari je bila prva dama Sjedinjenih Država. Saveznu državu Njujork predstavljala je u Senatu od 2001. do 2009, a američki državni sekretar u administraciji predsednika Baraka Obame bila je od 2009. do 2013. godine.

Gledano sa uzvišene moralno-političke osmatračnice, lik Hilari Klinton se gubi u kontroverzama. Na savremenoj globalnoj medijsko-političkoj sceni njena pojava decenijama uspešno evoluira. Gledano, međutim, kroz objektive televizijskih kamera, Hilari Rodam Klinton izgleda sjajno i ima velike šanse da postane prva žena na čelu Sjedinjenih Američkih Država i prva vrhovna zapovednica vojne supersile. ¶

IVANA STUPAR

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije, uplatnicom	iz sveta, karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	23 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	30 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	37 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	50 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** sa naznakom za šta je uplata izvršena. **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun broj 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (podatke možete naći na istoj veb adresi). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

Usluge internet pretplate na VREME vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Temperatura koja ujedinjuje Evropu

Gotovo da nema druge teme oko koje su Evropljani toliko ujedinjeni kao oko klimatskih promena. Zajednički cilj Evrope na ovom terenu zvuči jasno, stručno i neumoljivo – ne dopustiti da globalna temperatura do 2100. godine poraste iznad dva stepena u odnosu na predindustrijske vrednosti

Evropska unija ima sledeći cilj: do 2020. godine namerava da smanji emisije gasova staklene bašte za 20 odsto na teritoriji svojih država članica, u poređenju sa stanjem iz 1990. godine. Takođe, do 2020. namerava da poveća energetsku efikasnost za 20 odsto. I da bar 20 odsto ukupne potrošene energije proizvodi iz obnovljivih izvora. Nakon ovih, slede i ključni ciljevi za narednu deceniju, za 2030. godinu, za koju se planira smanjenje emisija od 40 odsto, povećanje energetske efikasnosti za 27 odsto i rast korišćenja obnovljivih izvora na 27 odsto. Uz ove ambicije, Evropa ima i dugoročniji plan – da do 2050. praktično svede na minimum emisije ugljen-dioksida i drugih gasova nastalih sagorevanjem fosilnih goriva, odnosno da ih smanji za 80 do 95 odsto.

Ima još mnogo sličnih brojeva i procenata u evropskim planovima, ali iz ovog već naziremo smisao. Tako zadati, vrlo veliki, vrlo precizni ciljevi čine Evropu jednim pravovernim zagovornikom borbe protiv globalnog zagrevanja. Ako posmatramo problem klimatskih promena na raznim nivoima upravljanja, globalno, evropski i nacionalno, najživlja akcija se i odvija na evropskom planu, što je posebno postalo jasno u poslednje dve godine. Naime, Evropska komisija, ali i vlade brojnih članica, nalazi se u pravoj klimatskoj ofanzivi već mesecima, uoči Pariske klimatske konferencije, kada će se, u decembru 2015, na samitu zemalja potpisnica UN Okvirne konvencije o klimatskim promenama (*UNFCCC*), što su praktično sve zemlje sveta, zatvoriti poslednji krug višegodišnjih pregovora o novom klimatskom dogovoru. U očekivanju ishoda ovog skupa koji je možda poslednja prilika da se nešto učini na diplomatskom terenu, Evropa ulaže znatne napore da novi sporazum bude "ambiciozan, sveobuhvatan i pravno obavezujući". Taj cilj nije tajna, niti novinska spekulacija – proklamovan je kao zvanični stav na sajtu Evropske komisije.

Evropljani dele ovaj cilj – rezultati studije WPK asocijacije nemačkih naučnih novinara o percepciji klime kao teme među građanima pokazuju da većina doživljava ovo pitanje kao značajno, kao političko (a ne naučno) pitanje, ali da posle neuspeha u Kopenhagenu iz 2009. godine, većina slabo veruje u srećan ishod pregovora o klimi. Mediji u Evropi su mahom naklonjeni zvaničnoj evropskoj klimatskoj politici i gotovo nikad ne dovode u pitanje postojanje i uzroke globalnog zagrevanja. U nekim zemljama, poput Nemačke, rasprostranjena je za naš ukus prilično ekstremna medijska praksa da se klimatski skeptici i sumnjičavci uopšte ne pozivaju u emisije i javne debate budući da njihov stav nema naučno utemeljenje. Evropski lideri gotovo nikad, osim u dva-tri neobična slučaja, ne dovode u pitanje naučne pokazatelje i nalaze iz širokoprihvaćenih studija, a vrlo često i citiraju publikacije kao što je Peti izveštaj Međuvladinog panela o klimatskim promenama (*IPCC*).

POLITIKA DVA STEPENA

Mada na planu migracija i uopšte globalne bezbednosti, ali i ekonomije, Evropa često izgleda kao raštimovan orkestar, a povremeno i kao zajednica zemalja u sukobu, na temu globalnog zagrevanja Evropa je sasvim jedinstvena. Gotovo i da nema teme oko koje su Evropljani toliko ujedinjeni. Zajednički cilj Evrope na ovom planu zvuči jasno, naučno i neumoljivo – ne dopustiti da globalna temperatura do 2100. godine poraste iznad dva stepena u odnosu na predindutrijske vrednosti. Ova granična vrednost, prema pomenutim izveštajima IPCC-ja, predstavlja barijeru koja verovatno znači da će posledice klimatskih promena biti podnošljive. A kako bi se ona dostigla, nužno je postaviti niz obavezujućih ciljeva tako da se značajno i čim pre smanje emisije CO2. Oni se koriste kao sredstvo ubeđivanja, kao pozitivan primer za ostale države, SAD, Kinu, Rusiju i zemlje u razvoju, ali, kako Evropska komisija veruje, i kao model za "pretvaranje Evrope u energetski efikasnu i niskougljeničnu ekonomiju koja će podstaći ekonomski rast, stvoriti nova radna mesta i ojačati evropsku konkurentnost".

Međutim, tako zamišljeni klimatski ciljevi nisu nimalo jeftini. Barem 20 odsto od budžeta Evropske unije do 2020. godine, u iznosu od potpuno nezamislivih 960 milijardi evra, biće potrošeno na klimu. Pritom, prilagođavanje na klimatske promene predstavlja najveći konkretan trošak koji Evropa dugoročno planira za svoje članice. Evropa pruža i pomoć od 7,3 milijarde evra godišnje zemljama u razvoju za borbu protiv klimatskih promena, ali teret napuštanja dosadašnjih energetskih praksi pre svega snosi domaća, evropska industrija. Skandal sa Folksfagenovim dizel motorima je samo jedna od posledica ovakve evropske politike. Industrija, pod bremenom izuzetno visokih klimatskih standarda, traga ili za jeftinijim novotehnološkim rešenjima ili pak, tamo gde ih nema, za klasičnom podvalom koja sa vremenom čak postaje rutinska stvar, kao što je skriveni softver za prevaru na testovima izduvnih gasova.

JEDINSTVOM PROTIV PRIRODNIH NEPOGODA: Poplave u Austriji 2013.
Foto: Reuters

Zašto je Evropa toliko opsednuta klimom? Kako je, tako raznovrsna i uzdrmana na razne načine, toliko jedinstvena u spremnosti da toliko zbog nje plati? Teško je objasniti evropsku ili bilo koju drugu politiku kao stvar principa i ljupke ideje da "svet koji smo nasledili, ostavljamo potomcima".

Ona se najlakše razume kad se shvati šta čini srž evropskog organizma koji je pre svega ujedinjen oko jedinstvene standardizacije. Uz nešto cinizma, moglo bi se reći da na ovom planu, na planu standarda i planiranja, a daleko od života, građana i same privrede, Evropa najjasnije postoji kao politički entitet. I to je celo objašnjenje. Jer, u pogledu srednjoročnog i dugoročnog planiranja, stvari sa klimom kristalno su jasne – ako se sada ulože neka sredstva, dramatično manje će se izgubiti za deset ili pedeset godina. Ova jednostavna logika je primenjiva bez obzira na to šta nauka na kraju kaže o rastu temperature za dva stepena i koji su pritom mogući scenariji.

CENA BUDUĆNOSTI

Nažalost, scenariji do 2100. godine za Evropu nisu naročito povoljni. Naime, kad je reč o Evropi, prema poslednjem izveštaju Evropske agencije za životnu sredinu (*European Environment Agency*, EEA), već do 2050. godine očekuje se rast temperature za oko jedan stepen na Britanskim ostrvima, oko 1,5 u Zapadnoj i Srednjoj Evropi i na zapadu Skandinavije, dok se na istoku Evrope, a između ostalog i u većem delu Srbije, očekuje rast srednje temperature za dva stepena. I dok se, prema ovom izveštaju, poplave predviđaju u raznim krajevima, a opasni toplotni talasi bukvalno svuda na jugu Evrope i u centralnoj Francuskoj, uzgoj žitarica će zbog suša trpeti najveće posledice na jugu Britanije, na jugu Francuske i u severnoj Poljskoj.

Zapravo, Evropa se sa svojom klimatskom politikom ponaša vrlo pragmatično jer pokušava da zaštiti tržište hrane i investira u kakvu-takvu stabilnost u narednom veku. Suprotno ustaljenom viđenju, posledice globalnog zagrevanja nisu egzotična stvar, odnosno nisu nešto što će se dogoditi samo tamo negde daleko, na potopljenim tropskim ostrvima. Posledice lokalnog zagrevanja se uvek posmatraju kao splet više okolnosti. Svakako ih već osećamo u učestaloj pojavi klimatskih ekstrema, toplotnih talasa i poplava, za koji danak plaćaju brojne evropske države. One se osećaju i bliže – na svakoj lokalnoj, evropskoj pijaci. Troškovi proizvodnje u uslovima učestalih suša, ali i drugih faktora koji su izazvani globalnim zagrevanjem, dovode do rasta svetske cene žitarica i praktično svih namirnica. To znači samo jedno – više cene hrane.

Cena namirnica u lokalnoj samoposluzi je, inače, sve viša i viša zbog globalnog zagrevanja. Neke su namirnice, pritom, posebno pogođene. U ne tako dalekoj budućnosti, na primer, obična kafa će postati skupocenija od najkvalitetnijih vina. Stvari će, međutim, postati mnogo gore od nestašica kafe ako klimatske promene dovedu do rasta većeg od dva stepena do kraja veka. Naime, prema prognozama iz pominjanog IPCC izveštaja sa sadašnjim stanjem emisija CO_2, najgori očekivani scenario je rast globalne temperature od četiri stepena Celzijusa. U tom slučaju, stvari će iz rafova samousluge brzo izaći na ulicu. U takvom neugodnom obrtu stvari, glad i žeđ bi se mogle ne samo pojaviti, nego biti budućnost na evropskom kontinentu. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
REGIONALNA KANCELARIJA ZA JUGOISTOČNU EVROPU
Stavovi izneti u članku ne predstavljaju nužno stavove Fondacije Hajnrih Bel.

Strip

Godina je '82, možda '83. Imam pet ili šest godina. Vreli letnji dan, kakav inače biva kada moja majka odluči da se uputimo iz Beograda u Slavoniju kod babe i dede, selo Duhovi. Užurbano stupamo na železničku stanicu, mama ide da kupi karte, pratim je u stopu i ne odvajam se – toliko sam bar naučio – a danas sam siguran da ona mene nije ispuštala iz oka. Nakon kupovine karata idemo ka peronima. Voz za Novsku, preko Slavonskog Broda, kreće u podne, stanica je prepuna ljudi. Bože sačuvaj da uđemo pravo u vagon. Prilazimo novinarnici i mama strpljivo kupuje sve stripove koje sam pokazao detinjim prstom.

Nedugo potom voz kreće i ja zabadam nos u *Komandanta Marka*, Zlatna serija. Pored mene je hrpa *Alana Forda*, *Zagora*, *Mister Noa*, Mikijevog zabavnika i nadaleko cenjenog Almanaha. Mama zadovoljno misli kako ću se zabaviti makar tri sata. Ali, dva sata kasnije pročitao sam sve stripove i cvrčim da sam gladan i da mi je dosadno. Put do Novske traje četiri sata. Potom još brzim vozom do Banove Jaruge i sat vremena čekanja autobusa za Duhove u parkiću pored stanice, gde ću dramiti od dosade i šutirati šljunak roze boje. Mama me sigurno tiho proklinjala u sebi što ne čitam sporije, ali nikad ništa nije rekla. Možda i jeste, ali sam bio zauzet pa je nisam čuo.

Naučio sam da čitam sa četiri ili pet godina, niko da me udostoji konkretnom informacijom, ali znam da sam to umeće stekao putem stripova. Putovanja na more ili u Slavoniju uvek su bila ispunjena trofejnim količinama stripova, koje sam sejao gde sam stigao, ali i pažljivo čuvao na konačnom odredištu, za ponovno čitanje. Sećam se "Giganta" sa epizodom *Čelične kandže* koju sam iščitavao desetinama puta na krevetu u kuhinji bakine kuće u Duhovima, dok ona kao neki čarobnjak kuva ručak na šporetu na drva. Jasno se sećam epizode Zagora sa njegovim dvojnikom koju sam čitao jednog toplog dana ispod duda, pored kuruzane i štaglja, dok su moji pili kafu i raspredali o... Dobro, ne znam o čemu su raspredali, ali se Zagora jasno sećam.

Sećam se "Maxija" sa *Gruom* (Aragonesovim *Gruom*, ne ovim reperom koji se pojavio dosta kasnije) koji sam dobio u Daruvaru, a čini mi se da sam istom prilikom dobio i specijal Dilana Doga *Kraj*. Zašto smo tog dana išli u Daruvar, ne sećam se.

Kad sam išao u Zagreb, vozio nas kum, čitao sam u autu epizode Alana Forda *Hipnos* i *Gumifleks*.

Kada se sve zbroji, u Slavoniji sam imao naskladištenu gomilu stripova u velikom kovčegu, blago spremno za ponovno iščitavanje svakog leta, sve dok nije izbio taj prokleti rat. Svi su ratovi prokleti, naravno, ali kada su moji pobegli iz Slavonije i došli kod nas u Beograd, nisu baš mogli sa sobom da tegle i stripove. Imao sam već 14 godina, bilo mi je jasno da je glava preča od svega, ali mislim da im to nikad nisam u potpunosti zaboravio, niti prežalio.

No, svet se nastavio okretati oko svoje ose, a ja sam nastavio po starom. Svaka poklonjena para je bila unapred osuđena za neki novi (stari) strip, pošto su novi (novi) sve ređe i teže izlazili. Danas, hvala bogu, nije tako.

I dalje događaje pamtim po stripovima. Sajam knjiga 1997? Sva tri *Flaš Gordona*. Kad sam položio najteži ispit, častio sam se izvanredno očuvanim raritetnim *Teksom* iz edicije Lunovog magnus stripa. Diplomski je bio propraćen *Spiruom i Fantazijom*, još jednim u nizu vrednih *Zagora* i – pozivom za vojsku isto veče. Kraj vojske sam proslavio gomilom *Mister Noa*.

Danas, šta god da čitam, opet sam onaj klinac sklupčan na sedištu vagona, i zaranjam nos u stripove dok se voz kreće uz ritmične udare *ta-tak ta-tak*.

Kada sam upoznao "najbolju od svih žena", što bi rekao Kišon, ubrzo mi je kupila *From Hell* od Alana Mura. Danas smo u braku i imamo sina Viktora. Večeri kada se on rodio čitao sam *Planet Hulk*, a venčani kum mi je sledeći dan poklonio *Rebetiko* od Pridoma.

Prva stvar koju sam sinu kupio je majica sa slikom Betmena. Znam da će on imati svoj ukus, svoj život i svoja interesovanja. Ali isto tako znam da se stripovi i ja nećemo predati bez borbe. ¶

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

AKCIJA

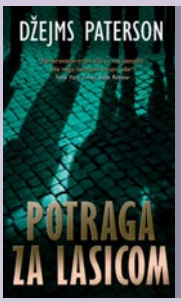
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 24. oktobra do 20. novembra 2015.

Matijas Brekers
LAŽI O DROGAMA
Knjiga koja odgovara na pitanje zašto zabrana korišćenja droga potpomaže terorizam i škodi vašem zdravlju, i kako je posao sa drogama postao privlačan upravo zato što je zabranjen, i kako političarima, mafiji i lobistima ta zabrana koristi

Džejms Paterson
POTRAGA ZA LASICOM
Triler iz serijala o avanturama najboljeg Petersonovog lika, inspektora Aleksa Krosa. Kros je rešen da bez obzira na posledice raskrinka čoveka koga zove Lasica, prvoosumnjičenog za niz ubistava koja su mu zabranili da istražuje

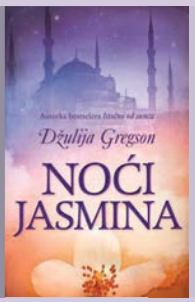

Arno Gajger
KAO STARI KRALJ U IZGNANSTVU
Izvrstan roman jednog od najznačajnijih savremenih nemačkih književnika, dirljiva priča o ocu obolelom od Alchajmerove bolesti koji je zaboravio svoju prošlost, kuću i decu, i o sinovljevoj ljubavi jačoj od bolesti

Lusi Kelavej
U RADNO VREME
Zabavan i duhovit ćiklit roman o tome šta se dogodi kada dve uspešne i sposobne poslovne žene u uzletu karijere otkriju čari zabranjene ljubavi s kolegama s posla

Džulija Gregson
NOĆI JASMINA
Ljubavno-špijunski roman smešten u vreme Drugog svetskog rata prati sudbinu jedne pevačice koja nastupa pred savezničkim vojnicima u Kairu i Istanbulu i njenu ljubav s jednim pilotom RAF-a

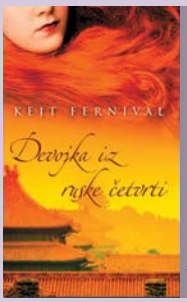

Tes Geritsen
NESTALA
Najbolji, najsloženiji i najnapetiji roman o detektivki Džejn Ricoli i medicinskom istražitelju Mori Ajls, iz pera popularne spisateljice koja uživa ugled „kraljice medicinskog trilera"

Den Simons
CRNA BRDA
Knjiga kultnog američkog pisca, majstora fantastike i horora, s radnjom koja povezuje krvavu bitku kod Litl Big Horna i izgradnju čuvenog spomenika na planini Rošmor

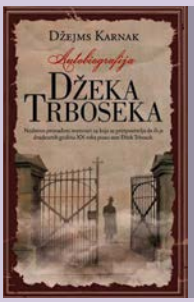

Kejt Fernival
DEVOJKA IZ RUSKE ČETVRTI
Mlada Ruskinja prognana za vreme Oktobarske revolucije živi s majkom u Kini u očajnim uslovima. Da bi preživela, bavi se sitnom krađom bežeći od policije, a onda upoznaje jednog mladog Kineza koga progoni Kuomintang

Džejms Elroj
POVERLJIVO IZ L.A.
Remek-delo jednog od najvećih američkih majstora krimića po kome je Kertis Hanson 1997. snimio čuveni film. Lice i naličje Los Anđelesa pedesetih godina XX veka. Od velelepnih vila do uzavrelih noćnih klubova prostire se svet korupcije i opasnih strasti

Džejms Karnak
AUTOBIOGRAFIJA DŽEKA TRBOSEKA
Nedavno pronađeni memoari iz dvadesetih godina prošlog veka izvesnog Džejmsa Karnaka koji je tvrdio da je upravo on serijski ubica poznat kao Džek Trbosek. Knjiga navodno opisuje njegov život, uključujući i nerasvetljena ubistva u Vajtčepelu 1888.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. "BIG" (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjžare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

Alpha Štednja

POZNAJEMO SE VEĆ 10 GODINA.

“Vaš oslonac - već 10 godina u Srbiji i preko 135 godina u jugoistočnoj Evropi. Proslavite jubilej sa nama uz specijalnu ponudu za štednju.”

Aleksandar Čortan
Direktor Sektora poslovne mreže

JUBILARNA ŠTEDNJA

ALPHA BANK

10 godina U SRBIJI

0800 250 250, www.alphabankserbia.com

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec